IZDAJA ZA GORIŠKO IN BENEČIJO

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA ZA TRŽAŠKO OZEMLJE

Leto VIII. - Štev. 18 (2014) | Poštnina plačana v gotovini Spedizione in abbon. post. I. gr. | TRST, nedelja 20. januarja 1952 | Cena 25 lir

GLAVNA SKUPŠČINA OZN ZAVRNILA SOVJETSKE PROPAGANDNE PREDLOGE

Smoter gesla o „mirovnem paktu" je razdeliti svet na vplivna področja

Izjave jugoslovanskega delegata dr. A. Beblerja - Predlog o razorožitvi izročen razorožitveni komisiji v proučitev - Gospodarski odbor sprejel jugoslovansko resolucijo o dviganju življenjske ravni in pobijanju inflacije

PARIZ, 19. — Glavna skupščina OZN se je danes ponovno sestala na plenarni seji, da odobri sklepe političnega odbora glede zadnjega sovjetskega predloga o razorožitvi, o nadzorstvu nad atomsko energijo, o prenehanju sovražnosti na Koreji, o obsodbi atlantskega pakta in o sklenitvi mirovne pogodbe med petimi velesilami.

Skupščina je predvsem s 40 glasovi proti 5 (sovjetski blok) in 13 vzdržanimi odobrila resolucijo, ki izroča komisiji za razorožitev v proučevanje one točke sovjetskega predloga, ki se nanašajo na razorožitev.

Po glasovanju so nekateri delegati podali tozadevne izjave in med njimi tudi jugoslovanski delegat dr. Aleš Bebler, ki je izjavil, da je sovjetski načrt resolucije sestavljen izključno v propagandne namene. Obrazložil je stališče jugoslovanske delegacije, ki je glasovala proti sovjetskemu predlogu, in dejal, da obravnava načrt v svojih osmih točkah prav skoro toliko različnih vprašanj, ki so med seboj povezane samo toliko, da so bili doslej vsi poskusi, da se rešijo, zaman, in da zastrupljajo mednarodno ozračje.

Glede točke sovjetskega predloga, ki govori o prepovedi atomske bombe in o nadzorstvu nad izvajanjem te prepovedi, je dr. Bebler opomnil, da je sovjetska vlada celo vrsto let nasprotovala kakršni koli učinkoviti kontroli nad prepovedjo atomskega orožja.

O sovjetskem predlogu, naj se na Koreji sklene premirje na 38. vzporedniku, je dr. Bebler opozoril na dejstvo, da je Varnostni svet pozval obe vojujoči se stranki, naj prekineta ogenj na tem vzporedniku, že isti dan, ko so se začele sovražnosti. Toda sovjetska vlada, ki ni bila brez zveze s tem dogodkom, ni hotela o tem ničesar slišati niti ustega dne, ni v mesecih, ki so sledili.

O najstarejši sovjetski paroli, ki se nanaša na znižanje klasične oborožitve za eno tretjino, je dr. Bebler izrazil prepričanje, da bo ta parola dosegla minimalen uspeh, bodisi pri obveščenih krogih, bodisi pri vsakem človeku, ki vsaj malo misli. Očitno je, da bi takšno zmanjšanje oborožitve samo okrepilo premoč sovjetske armade nad vojskami zahodnih držav.

V zvezi s parolo o «mirovnem paktu petih velesil» je stalni jugoslovanski delegat pri OZN izjavil, da je cilj te parole razdelitev sveta na «vplivna področja». To bi bila dejansko področja nadzorstva in na ta način bi bil ta pakt kot mehanizem samo predhodnik nove svetovne vojne.

Izraelski delegat je izrazil upanje, da bo proučitev zadnjih sovjetskih predlogov v komisiji za razorožitev omogočila začetek zbližanja med velikimi državami.

Ameriški delegat Gross pa je izjavil, da bo njegova vlada stavila važne predloge v komisiji za razorožitev glede objavljanja in kontroliranja informacij o oborožitvi in o oboroženih silah, ter je izrazil upanje, da bo Sovjetska zveza v tej komisiji v podrobnostih obrazložila svoje predloge.

Skupščina je o sovjetskih predlogih štirikrat glasovala in je razen predlogov o razoroživitvi zavrnila ostale paragrafe sovjetske resolucije.

Skupščina je nadaljevala tudi razpravljanje o položaju Indijcev v Južnozahodni Afriki.

Posebni politični odbor pa je razpravljal o pomoči OZN palestinskim beguncem. Pred zaključkom seje je ameriški delegat sporočil, da bodo v ponedeljek ZDA, Velika Britanija, Francija in Turčija predložile novo besedilo resolucije, o katerem so se sporazumeli na številnih sestankih med predstavniki omenjenih štirih držav in arabskimi delegati.

Gospodarski odbor je z 38 glasovi in 6 vzdržanimi odobril načrt jugoslovanske resolucije, ki se nanaša na življenjsko raven v svetu. Jugoslovanska resolucija priporoča vsem državam članicam, naj podvzamejo tako v notranjosti kakor v mednarodnih gospodarskih odnosih vse potrebne in mogoče ukrepe za pobijanje inflacije ter za zagotovitev in dviganje življenjske ravni v svetu.

Odbor je tudi odobril načrt francosko-belgijske resolucije, ki se nanaša na razdelitev časopisnega papirja. Resolucija sprejema na znanje sklepe FAO glede dobav časopisnega in tiskarskega papirja, kakor tudi sklepe gospodarskega in socialnega sveta na tem področju.

Pakistanski delegat je danes poslal predsedniku Varnostnega sveta pismo, v katerem zahteva, naj Varnostni svet čim prej prouči prošnjo Libije za sprejem v OZN.

ALI SE BODO NAMESTNIKI JUTRI SESTALI?

Sovjetska vlada ponovno ovira pogajanja za pogodbo o Avstriji

Sinoči so tri zahodne vlade poslale novo noto sovjetski vladi, ker je prvi odgovor nezadovoljiv - Zopetno vmešavanje tržaškega vprašanja v to zadevo

LONDON, 19. — V London je prišel sovjetski odgovor na vabilo za sestanek namestnikov za Avstrijo, ki naj bi končno pripravil avstrijsko državno pogodbo. Sinoči so se sestali trije zahodni namestniki v angleškem zunanjem ministrstvu in začeli proučevati ta odgovor. Danes pa so se sestali dvakrat in po drugem sestanku so uradno javili, da so sklenili poslati takoj odgovor na sovjetsko noto. Kakor je znano, so zahodne države predlagale, naj bi se namestniki sestali v ponedeljek.

V svoji noti izjavlja Rusija, da je pripravljena nadaljevati pogajanja, toda pod pogojem, da se razpravlja tudi o vprašanjih, ki so drugačna nego ona, ki jih vsebujejo paragrafi, o katerih ni še sporazuma.

Neki uradni predstavnik je izjavil, da se zdi, da sovjetska nota onemogoča nadaljevanje pogajanj. Vztrajno se širijo govorice, da Sovjetska zveza postavlja svoje stare zahteve, naj bi na sestanku namestnikov govorili tudi o vprašanju Trsta in o sovjetskih obtožbah, da so zahodne države zopet militarizirale svoja področja v Avstriji da so dovolile važna mesta bivšim nacistom ter da ne izvajajo štiristranskih dogovorov o demilitarizaciji. Kakor je znano, so imeli namestniki za Avstrijo do sedaj že 259 sestankov.

Nocoj so ZDA, Velika Britanija in Francija poslale Sovjetski zvezi novo noto. Neki predstavnik angleškega zunanjega ministrstva je izjavil, da, dokler ne prejmejo odgovora na zadnjo noto, se ne bo vedelo, ali se bodo v ponedeljek nadaljevala pogajanja štirih namestnikov, kakor so prvotno predlagale zahodne države.

Predstavnik je dal razumeti, da je bil sovjetski odgovor nezadovoljiv, ker zopet načenja tržaško vprašanje in vprašanje demilitarizacije Avstrije, zaradi česar so dosedanja pogajanja ostala na mrtvi točki.

Vsekakor bodo tri zahodne države čakale na morebitni sovjetski odgovor, preden se odločijo o nadaljnjih ukrepih.

Predsednik avstrijske vlade Leopold Figl je govoril danes po radiu in med drugim izjavil, da «če tisti, ki vedno in sistematično pravijo ne, ne menjajo stališče, ne bo Avstriji ostalo drugega nego obrniti se na višjo mednarodno inštanco, da protestira proti nasilju nad nezaščiteno državo in da zahteva pravico za našo domovino.

Avstrija je danes v čudnem položaju. Kot država s svojim kancelerjem, z vlado, ki je bila sestavljena na podlagi avstrijske ustave, je Avstrija nedvomno že izpolnila vse pogoje, ki so bili povezani s priznanjem njene svobode. Končno obstaja tudi moskovska izjava, s katero so države podpisnice svečano obljubile obnovitev «svobodne in neodvisne Avstrije». Napačno bi bilo misliti da se to do danes, ni zgodilo zaradi kakega nezaupanja do Avstrije. Nasprotno, stanje je tako samo zaradi nezaupanja, ki vlada med samimi zavezniki. Da bi bila ironija še večja, mora Avstrija letos plačati še večje okupacijske stroške, v glavnem zaradi tega, ker bo njeno ozemlje še dalje pozorišče še večjega tekmovanja med Zahodom in Vzhodom. Baje nameravajo zahodne države predlagati dogovor, ki vsebuje razen 59 paragrafov, še pet paragrafov, glede katerih mora še priti do kompromisa s Sovjetsko zvezo. Toda kdo bi konec koncev plačal ta morebitni kompromis med velikimi državami? Odgovor je povsem jasen.

Z druge strani se je tudi govorilo, da bi zahodne države v primeru, da se Rusi ne bi strinjali s predloženim sporazumom, sklenile poseben sporazum z avstrijsko vlado; toda te govorice nimajo trdne podlage, ker bi poseben sporazum pomenil omogočiti Rusom, da dokončno potegnejo mejo na Ensu in Semeringu, kjer je današnja demarkacijska črta med Zahodno in Vzhodno Avstrijo.

Med raznimi tezami, ki se postavljajo, je tudi ta, da se na Avstrijo pogostoma gleda skozi prizmo Nemčije, ali kakor se temu običajno pravi: Avstrija je «slepo črevo» Nemčije. Tako gledanje je morda točno, ako se stvar gleda s stališča velikih sil, ki na zemeljski obli ne vidijo Avstrije, pač pa zahodno in vzhodno poloblo. Morda je zaradi tega laže razumljivo sklepanje, da bodo v rešitvijo nemškega vprašanja ustvarjeni tudi pogoji, da se vprašanje avstrijske državne pogodbe spravi z dnevnega reda.

120 ranjenih ker se je porušil most

LONDON, 19. — Malo preden je vozil mimo vlak, se je v bližini postaje Bruy (Lancashire) porušil lesen most nad železniško progo in pri tem je bilo 120 ljudi ranjenih. Vlak se je ustavil 10 metrov pred krajem nesreče. Ko se je nesreča zgodila, je bilo na mostu nad sto oseb, ki so se vračale z neke tekmovalne tekme. 70 ranjencev so lahko takoj vrnili domov, 50 pa so jih pridržali v bolnišnici.

RIM, 19. — Senator Alberto Consiglio je danes izstopil iz italijanske monarhistične stranke (PNM) ker se je ta sklenila na bližnjih upravnih volitvah v južni Italiji povezati s MSI.

PROTIZAKONITA ZASEDBA OTOKA NA MURI

Madžarska zavrača sporazumno rešitev

Zaradi žaljive vsebine je jugoslovansko poslaništvo v Budimpešti madžarsko noto zavrnilo - Skorajšnje dobave iz sredstev nedavno odobrenega tristranskega predujma Jugoslaviji

(Od našega dopisnika)

BEOGRAD, 19. — Madžarska vlada je zavrnila jugoslovanski kompromisni predlog, naj mešana jugoslovansko-madžarska komisija na kraju samem reši spor, ki je nedavno nastal, ker je madžarska vojska zasedla jugoslovanski otok na reki Muri. Madžarska vlada je odbila doslej tudi vse pozive, naj ta otok zapusti, čeprav je nesporno dokazano, da je otok del jugoslovanskega ozemlja, saj je na njem tudi obmejni kamen, ki označuje jugoslovansko ozemlje.

Svojo zavrnitev sporazumne rešitve nastalega spora je madžarska vlada izrazila v noti, ki jo je izročila jugoslovanskemu poslaništvu v Budimpešti in ki bi naj predstavljala odgovor na jugoslovansko noto, ki je zahtevala evakuacijo otoka in predlagala sporazumno rešitev spora.

Vendar zavračanje sporazumne rešitve ni edina značilnost madžarskega stališča v tem vprašanju. Sama nota je polna že običajnih žalitev, ki so, kot je dokazala praksa, neizbežni sestavni del diplomatske korespondence kominformističnih dežel. Ko se je jugoslovansko poslaništvo seznanilo z besedilom, je noto zavrnilo zaradi njene žaljive vsebine.

V zvezi z nedavno odobrenim predujmom za pomoč Jugoslaviji za prvo polletje tega leta so jugoslovanska uvozna podjetja že začela sklepati trgovske pogodbe za realizacijo tega predujma. Kot smo že poročali, znaša predujem 25 milijonov dolarjev, od česar so ZDA prispevale 16.250.000, Velika Britanija 5.750.000 in Francija 3 milijone dolarjev. Predstavniki treh vlad se načelno strinjajo s prizvodi, ki bi jih Jugoslavija želela uvoziti, in vse kaže, da bo do dobave izvršene v ugodnih rokih.

Zvezni minister za industrijo in rudarstvo Svetozar Vukmanović - Tempo bo z manjšo skupino strokovnjakov morda obiskal ZDA, da bi si ogledal sistem tamkajšnje industrijske proizvodnje.

Danes je odpotoval iz Beograda na svoje novo službeno mesto dr. Jože Vilfan, ki je bil imenovan za izrednega veleposlnika in opolnomočenega ministra FLRJ v Indiji.

R. R.

Nemški socialdemokrati proti sodelovanju Nemčije v zahodni obrambi

BONN, 19. — Socialdemokratska stranka Zahodne Nemčije je danes soglasno zavrnila načelo nemškega prispevka zahodni obrambi v sedanjih pogojih.

Resolucija, ki je bila sprejeta na seji razširjenega izvršnega odbora stranke, pravi med drugim, da na začetku pogajanj za nemški prispevek ni bil izpolnjen nobeden izmed potrebnih pogojev, ki bi zagotovili Nemčiji enakost pravic in enakost nevarnosti. Nemčija še vedno ni enakopravna, ne na političnem ne na vojaškem področju, z ostalimi deželami ki sodelujejo pri zahodni obrambni skupnosti. Poleg tega — poudarja resolucija — so zavezniki vezali ukinitev okupacijskega statuta na nemški pristanek na vojaški in gospodarski prispevek k skupni obrambi; socialdemokratska stranka obsoja to dejstvo in pravi, da je v nasprotju s poprejšnjimi zaveznškimi obljubami.

Socialdemokratska opozicija zastopa nato stališče, da sedanja zahodnonemška zvezna skupščina, ki je bila izvoljena leta 1949 «v popolnoma drugačnih razmerah, kot veljajo danes, nima pristojnosti, da se izreče o tem vprašanju.

Podpredsednik Ollenhauer je na seji poudaril, da vprašanje nemškega prispevka k evropski obrambi ni mogoče ločiti od vzpostavitve nemške enotnosti.

NOVI TEČAJ DINARJA v jugoslovanski coni STO

KOPER, 19. januarja. Ker je Vlada Federativne ljudske republike Jugoslavije odredila novo pariteto dinarja in ker je dinar plačilno sredstvo v jugoslovanski coni STO, je komandant Vojne uprave Jugoslovanske ljudske armade izdal odlok o novi pariteti dinarja v jugoslovanski coni STO, ki ima za cilj zaščito ekonomskih interesov jugoslovanske cone STO.

Po tem odloku bo valutni tečaj denarja naslednji:

100 avstr. šilingov (nerobni)	din	1.153.845
100 avstr. šilingov (robni)	»	1.404.494
100 belgijskih frankov	»	600.000
1 angleški funt	»	840.000
100 čeških kron	»	600.000
100 danskih kron	»	4.343.340
1 egiptovski funt	»	861.467
100 francoskih frankov	»	85.714
100 drahm	»	2.000
100 holandskih goldinarjev	»	7.894.745
100 italijanskih lir	»	40.000
1 kanadski dolar	»	289.505
100 nemških mark (zahodna cona)	»	7.142.850
100 norveških kron	»	4.200.000
1 USA dolar	»	300.000
100 švicarskih frankov	»	6.860.561
100 švedskih kron	»	5.799.120
100 turških lir	»	10.714.271
100 argentinskih pezosov	»	2.074.680
1 avstralski funt	»	672.000
100 brazilskih krucerosov	»	1.621.622
1 izraelski funt	»	840.000
100 finskih mark	»	130.434

Z istim odlokom je bil urejen tečaj za kupovanje in prodajo zlatih kovanih novcev.

Istrska banka je pooblaščena, da lahko izmenjava denar po navedenem tečaju.

Dejstvo, da se tudi v jugoslovanski coni STO kot v Jugoslaviji uvede nova pariteta dinarja, ne pomeni samo ojačiti ekonomsko bazo jugoslovanske cone STO, temveč tudi razširiti v tej coni možnosti za ustvarjanje trgov kih stikov z inozemstvom in s tem ustvariti trdnejše temelje za stabilizacijo in izboljšanje njenega notranjega tržišča.

FRANCOSKI SOCIALISTI NE POJDEJO V VLADO

Faure bo morda še danes sestavil vlado - Socialisti poudarjajo potrebo neposrednih pogajanj v francosko-tunižkem sporu

PARIZ, 19. — Edgard Faure je danes nadaljeval posvetovanja za sestavo nove vlade. Sestal se je najprej z glavnim tajnikom socialistične stranke Molletom in je ponudil socialistom udeležbo v vladi. Socialistična parlamentarna skupina in izvršilni odbor socialistične stranke, ki sta se takoj nato sestala, pa sta se izrekla proti sodelovanju socialistične stranke v vladi. To je hud udarec za radikalnega voditelja, ki je upal, da bo sestavil močnejšo koalicijsko vlado od Plevenove, ki je padla 7 januarja. Sedaj upa Faure, da bo dosegel sporazum s socialisti, na podlagi katerega bi se ti vzdržali glasovanja proti njemu o vprašanjih, ki bi lahko povzročila padec vlade. Če ne pride do takega sporazuma, bi bila nova vlada, tudi če bi ji skupščina izrekla zaupnico, vedno v nevarnosti poraza in kriza bi lahko nastala vsak trenutek.

Faure se je danes sestal tudi s Queuilleom. Po razgovoru je ta izjavil, da upa, da bo mogoče sestaviti vlado do jutri popoldne. Zunanji minister v prejšnji vladi Robert Schuman pa je izjavil, da je mogoče, da bo vlada sestavljena že danes ponoči. Pripomnil je, da bo prišlo do majhnih sprememb v novi vladi. Na splošno predvidevajo, da Pleven in René Mayer ne bosta v novi vladi in prav tako ni gotovo, ali bo Schuman sprejel zunanje ministrstvo ter Bidault obrambno ministrstvo.

Vsekakor so se številnim težavam pridružili še dogodki v Tunisu in morda je tudi to eden od vzrokov, da socialisti nočejo v novo vlado. Že danes zjutraj je socialistično glasilo «Populaire» poudarilo, da se v tem pogledu delajo številne napake ter da je v interesu miru in varnosti, da se sedanja politika spremeni. V nekaterih političnih krogih se tudi sprašujejo, kdo je dal ukaz za sedanje ukrepe v Tunisu. Zdi se, da je te ukrepe odredil Pleven, Maurice Schuman pa je kot tajnik v zunanjem ministrstvu imel nalogo navodila izvršiti.

Po razgovoru s Faurejem je bivši ministrski predsednik Pleven izjavil, da iz osebnih vzrokov ne bo sodeloval v novi vladi, da pa jo bo podpiral.

Glavni odbor in parlamentarna skupina socialistične stranke sta danes v posebni izjavi izrazila zaskrbljenje zaradi položaja v Tuniziji. V izjavi je rečeno, da socialistična stranka protestira proti preprovedi kongresa gibanja «Neodestur» in zaradi konfiniranja nekaterih voditeljev te stranke. Dalje poudarja, da bodo samo neposredna pogajanja lahko privedla do splošne ureditve francosko-tuniških odnosov.

«V novem položaju, ki je nastal — nadaljuje izjava — je socialistična stranka mnenja, da so z ene in z druge strani nujno potrebna pomirjevalna dejanja, zato da se ustvari ozračje, ki bo lahko omogočilo začetek pogovorov v duhu medsebojnega razumevanja».

WASHINGTON, 19. — V krogih, ki so blizu Bele hiše, trdijo, da je predsednik Truman opustil misel na imenovanje veleposlanika ZDA pri Vatikanu, temveč meni poslati tja svojega «osebnega predstavnika» s podobnimi pooblastili in s podobnim položajem kot pred časom Myron Taylor.

V. I. Lenin

21.1.1924
21.1.1952

«Priznavanje internacionalizma na jeziku, dejansko pa malomeščanski nacionalizem in pacifizem v vsej propagandi, agitaciji in praktičnem delu je najobičajnejši pojav ne samo pri strankah druge internacionale, temveč tudi pri strankah, ki so izstopile iz te internacionale in pogosto celo pri strankah, ki se sedaj imenujejo komunistične. Borba s tem zlom, z najbolj ukoreninjenimi maloburžoaznimi nacionalnimi predsodki stopa tem bolj v ospredje, čim aktualnejša postaja naloga, da se diktatura proletariata spremeni iz nacionalne (t. j. diktature, ki obstoji samo v eni deželi in ne more določati svetovne politike) v internacionalno (t. j. diktaturo proletariata vsaj v nekaterih naprednih deželah, ki bi lahko odločilno vplivala na vso svetovno politiko)».

(Lenin: «Prvotni osnutek tez o nacionalnem in kolonialnem vprašanju»).

* * *

Jutri ob 20.30 uri priredi aktiv KP STO v Ul. Ruggero Manna 29 proslavo 27. obletnice smrti velikega Lenina.

22. januarja v Iranu „dan narodne osvoboditve"

TEHERAN, 19. — V vsej Perziji bodo 22. januarja, takoj ko bodo zaprli vse britanske konzulate, proslavili «dan narodne osvoboditve». Ta dan so proglasili za narodni praznik, na zahtevo poslancev narodne fronte Makkija in vevrškega voditelja Kašanija. 22. januarja bodo v Teheranu parlamentarne volitve.

Solidarnost arabskega sveta s težnjami tuniškega ljudstva

Včeraj je prišlo do novih neredov, pri katerih je bilo 8 mrtvih in več ranjenih - Odločni protesti zaradi aretacije tuniških političnih voditeljev

TUNIS, 19. — Danes je bilo ubitih 8 arabskih demonstrantov, 26 pa ranjenih, med katerimi 10 hudo, ko je francoska policija streljala na množico demonstrantov v Mateuru v bližini Biserte.

Ta incident, ki je najhujši v zadnjih treh dneh demonstracij, je nastal, ko se je množica zbrala pred stanovanjem tamkajšnjega kadija. Množica se je vračala s protestnega zborovanja nacionalističnega gibanja «Neodestur», čigar šest voditeljev je bilo v četrtek zvečer aretiranih.

Celotno število žrtev v treh dneh neredov je sedaj narastlo na 12 mrtvih, več hudo ranjenih in okoli 200 laže ranjenih.

Se prej je policija v majhnem arabskem kraju Bab Souika v tuniškem predmestju ranila tri ljudi, ko se je spopadla z množico demonstrantov, ki se ni hotela raziti. V Tunisu je policija aretrala okoli 50 žensk, ki so skupno z drugimi demonstrirale pred poslopjem rezidenta. V drugih arabskih mestih ni bilo neredov, vendar pa vlada velika napetost. Stavka, ki so jo sindikati proglasili, še vedno traja. V Tunisu skušajo tu pa tam francoski, italijanski in židovski trgovci odpreti svoje trgovine.

Medtem javljajo, da je odpotoval v Pariz predsednik stare stranke «Destur» (ki se razlikuje od gibanja Neodestur») Salah Farat; v Parizu se bo pridružil tuniški delegaciji. Pred odhodom je Farat predsedoval sestanku izvršilnega odbora liberalno ustavne stranke, na katerem so sprejeli protestno resolucijo zaradi aretacije nacionalističnih in komunističnih voditeljev.

Predstavniki organizacije «Neodestur» in «Svobodne tuniške narodne fronte», ki so sedaj v Parizu, pa so poslali predsedniku francoske republike Auriolu, francoskemu vladnemu predsedniku in glavnemu tajniku OZN protestno brzojavko proti politiki francoskega rezidenta v Tunisu. V brzojavki se omenjajo zadnji dogodki v Tunisu in se zahteva izpustitev aretiranih, uvedba preiskave v okrilju OZN proti vsem, ki so odgovorni za te incidente, ki so povzročili smrt več oseb.

Maroška demokratična stranka neodvisnosti je tudi poslala glavnemu tajniku OZN in predsedniku glavne skupščine brzojavko, s katero zahteva takojšnje posredovanje Združenih narodov «v korist pravic in svoboščin zatirane Tunizije».

Tajnik tuniške ustavne liberalne stranke El Bahlauan je poslal šefu egiptovskega kraljevega kabineta Hafez Afifi paši brzojavko, s katero zahteva Farukovo posredovanje v korist tuniškega ljudstva. Tudi britanski laburistični poslanec Fenner Brockway je poslal glavnemu tajniku OZN brzojavko, ki pravi: «Ker to vprašanje zadeva pravice človeka, predlagam takojšnjo akcijo, da se zajamči osvoboditev voditelja gibanja «Neodestur», predsednika tuniških sindikatov in drugih odgovornih voditeljev, katerih aretacija je izredno obžalovanja vredno dejanje, ker je bilo tuniško vprašanje načeto pred OZN».

Z arabske strani se je zvedelo, da so voditelji arabskih delegacij na včerajšnjem razgovoru zahtevali od predsednika skupščine OZN Padille Nerva, naj razpravlja s predstavniki Francije o sedanjem položaju v Tuniziji. Zvedelo se je tudi, da je Padilla Nervo danes kosil skupno s francoskim delegatom Francisom Lacoste.

Churchill je zapustil Washington

WASHINGTON, 19. — Winston Churchill je danes popoldne z vlakom odpotoval iz Washingtona v New York. Pred odhodom vlaka je Churchill, z nepogrešljivo cigaro v ustih, pozdravil 49 vojakov, ki so bili ranjeni na Koreji. Na postaji se je od Churchilla poslovil podpredsednik ZDA Barkley.

Komentarji k včerajšnjim razgovorom med Churchillom in Trumanom poudarjajo pojasnilo iz uradnih krogov, da je bil dosežen sporazum o poveljniku atlantskega pomorskega področja, ne pa o poveljniku pomorskih sil na Atlantskem oceanu. Poveljnik področja ima jurisdikacijo nad enotami zavezniških mornariških sil samo, kadar so znotraj meja njegovega področja, medtem ko ima poveljnik mornariških sil stalno jurisdikcijo nad temi enotami.

V uradnih krogih dajejo tudi nekaj podrobnih pojasnil o včerajšnjem sporazumu o surovinah, ki je bil dosežen med Anglijo in ZDA. ZDA bodo prodale Veliki Britaniji 1 milijon ton jekla, večinoma v obliki ingotov ali valjanih proizvodov. Ameriška vlada pa ni naredila nobene obljube za dobavo gradbenega jekla, ki ga primanjkuje tudi v ZDA. Dobave se bodo začele proti koncu tega leta, ko bo dovršen program razširitve ameriške železarske industrije. Vrednost tega jekla znaša 125 milijonov dolarjev.

25.000 ton aluminija, ki ga je Anglija obljubila ZDA, bo dobavila Kanada, ki je pred časom sklenila dolgoročen sporazum o dobavi aluminija z Anglijo. ZDA bodo Anglij dobavile isto količino aluminija leta 1953, ko bo zaključen ameriški načrt za razširjenje industrije aluminija. Vrednost te količine znaša 9 milijonov dolarjev.

Velika Britanija bo dobavila ZDA 20.000 ton prvovrstnega malajskega kositra za ceno 18 dolarjev za funt.

V Londonu je predstavnik ministrstva za dobave izjavil, da bo mogoče čutiti učinek anglo-ameriškega sporazuma o surovinah šele v tretjem in četrtem trimesečju letošnjega leta. V prvem četrtletju bo Anglija dobila samo 100.000 ton jekla, ki so ji bile namenjene že pred podpisom tega sporazuma. V drugem četrtletju bo dobila 200.000 ton, preostalih 700.000 ton pa bo razdeljenih na tretje in četrto trimesečje.

List «Financial Times» izraža zadovoljstvo zaradi sporazuma o dobavah jekla, izraža pa nekaj dvomov glede kositra, za katerega je bila cena določena vnaprej. List sklepa iz tega, da se je Velka Britanija odpovedala načelu svobodnega tržišča kositra.

Nekdanji ministrski predsednik Clement Attee pa je na nekem zborovanju sindikalistov v Manchestru dejal: «Churchill je poskušal napraviti v Washingtonu isto, kakor sem poskušal tudi jaz; ne vem pa, ali je dosegel mnogo več ali mnogo manj.» Attlee je obtoževal konservativce, da niso izpolnili obljub, ki so jih delali pred prevzemom oblasti, predvsem kar se tiče odpravljanja nadzorstev povečanja obroka mesa itd. Poudaril je, da izvaja Churchillova stranka na vladi iste ukrepe, ki jih je kritizirala, ko je bila še v opoziciji.

Naš tedenski pregled

S pristankom na imenovanje ameriškega admirala (ki bo menda admiral Mc Corimck, poveljnik ameriškega brodovja na Atlantiku) za vrhovnega mornariškega poveljnika NATO je Churchill zaključil uradni del svojega obiska v Ameriki. Dnevi, ki jih bo angleški ministrski predsednik še preživel v Ameriki, so odvisni samo od voznega reda ladje «Queen Mary».

Churchillovemu potovanju je tisk posvetil mnogo prostora in tudi naš dnevnik je o tem obširno poročal. Zato bo morda dovolj, če naredimo kratko bilanco njegovih razgovorov in pogledamo, koliko utegnejo njihovi rezultati vplivati na razvoj mednarodnega položaja.

Ne gre nam v glavnem za to, da ugotovimo, kaj je Churchill dosegel, kaj ne, kje je poslušal in kje je kaj izvrtal. S to temo se obširno pečajo ameriški in angleški komentatorji, pa tudi številni interesenti na ameriško pomoč v okviru atlant ke organizacije, od katerih ravno najrevnejši z največ ljubeznivosti opazujejo, kje bi utegnila prežati nevarnost, da se njihov delež zmanjša. Vsekakor pa je treba v tej zvezi omeniti anglo-ameriški dogovor o surovinah, po katerem bo Anglija dobila milijon ton ameriškega jekla kot «predujem», obenem pa za razmeroma dobro ceno prodala 20.000 ton malajskega kositra in odstopila ZDA 25.000 ton kanadskega aluminija, ki je bil sicer njej namenjen, ki ga je pa rada zamenjala za potrebnejše jeklo.

Vprašanje surovin igra v gospodarstvu Velike Britanije in vsega Commonwealtha veliko vlogo. Večino potrebnih surovin lahko te dežele nabavljajo samo na dolarskem področju. Povišanje cen tem surovinam je povzročilo nevaren dolarski deficit, ki je v zadnjih mesecih tako narastel, da bi šterlinsko področje v prvem letu izčrpalo vse svoje zlate in dolarske zaloge, če se položaj ne ublaži. Na drugi strani je cena nekaterim surovinam, ki jih Commonwealth proizvaja, v zadnjih mesecih celo nekoliko padla (najznačilnejši primer je kositer, ki mu je cena po začetku korejske vojne vrtoglavo narastla, pred kratkim pa se že precej znižala).

O teh resnih vprašanjih, ki ogrožajo stabilnost funta šterlinga in s tem načenjajo glavno kohezijsko silo Commonwealtha, razpravljajo v teh dneh finančni ministri dežel britanskega imperija. Nekateri glasovi govore celo o možnosti nove devalvacije funta šterlinga, kot prvega korака k ustvarjanju ponovne konvertibilnosti v dolarje.

Dejstvo, da sta bili poročili o surovinskem sporazumu (o katerem pa je bilo govora že več dni prej, dasi so se uradni krogi vzdrževali vsake določnejše izjave) in o pristanku na imenovanje ameriškega generala objavljeni na isti dan, daje nekaterim sklepati, da sta oba dogodka tesno povezana. Težko je ugotoviti, kaj je res, vsekakor pa se tako preprosta bilanca ne zdi točna. Kajti Churchill in Truman sta govorila o celi vrsti vprašanj, in prav dan poprej je moral Churchill prenesti verjetno precejšnje razočaranje: ZDA ne kažejo prav nobenega razumevanja za to, da bi prevzele soodgovornost za dogodke v Egiptu in v širokem okviru na Srednjem vzhodu sploh.

Važna točka dnevnega reda je bil nedvomno Daljni vzhod — področje, kjer se smeri angleške in ameriške politike najbolj razhajata. Agencije so urgle v svet poročilo o anglo-ameriškem sporazumu glede koordinirane politike na tem področju. Vendar — če tak sporazum sploh obstaja, kajti uradno o njem ni bilo nič rečeno — gre tu po vsem videzu kvečjemu za vskladitev mnenj o nekaterih podrobnih vprašanjih, medtem ko je glavni problem — odnos do Kitajske — slejkoprej odprt.

Jošidovo pismo Dullesu, ki je bilo ta teden objavljeno, ne vnaša dvomov o ameriški politiki, ki se v tem primeru še bolj orientira za vodstvo Cangkajšku. Na drugi strani ni bilo opaziti nobenega znaka o preorientaciji splošne angleške politike do Kitajske, ki bi se odzvala najjasneje v odtegnitvi priznanja pekinški vladi. Tudi v svojem govoru v kongresu je bil Churchill dokaj previden: izrazil je upanje, da Kitajska ne bo «večno ostala v komunističnem bloku» in se s tem navetno izognil sodbi o notranji ureditvi Kitajske.

Nekateri menijo, da sta se Truman in Churchill dogovorila tako, da Anglija ne bo osporavala Cangkajšku oblasti nad Formozo, ZDA pa Angliji ne bodo oporekale pravice, da priznava Maocetungovo vlado.

Angleški listi so pohiteli z izjavami, da Anglija ni sprejela nobene konkretne obveznosti za primer novega napada na Daljnem vzhodu; to je v petek zvečer izjavil tudi Foreign Office. «Times» je stvar podrobneje raztolmačil z navedbo Bradleyevih besed (v senatni razpravi o primeru Mac Arthur), da bi namreč vojna s Kitajsko pomenila «napačno vojno ob napačnem času in z napačnim nasprotnikom».

Skratka, zdi se, da se stvari mnogo spremenila, razen popolnoma naravnega dejstva, da je Churchillov odnos do današnje Kitajske in do Cangkajška osebno nekoliko drugačen kot je bil donos laburistov, ki se — kot poročajo iz Londona — pripravljajo na veliko ofenzivo takoj po koncu parlamentarnih počitnic, ki naj razčisti stališče konservativne vlade do vprašanj Daljnega vzhoda.

Važnejši se nam zdi oni del Churchillovega govora pred kongresom, ki obravnava «bratsko sodelovanje med angleškimi govorečimi državljani Commonwealtha» in ZDA, na drugi strani, ločeno, pa Evropo, ki naj se postopoma združuje v nekake združene evropske države. S tem je Churchill popolnoma jasno pokazal, da tudi njemu nikakor ni do tega, da bi se vezal z raznimi evropskimi federalističnimi načrti, temveč da hoče obdržati v odnosu do celinske Evrope poseben položaj. Pri tem je očitno zabrenkal tudi na predvolilne strune: predsedniške volitve so pred durmi in previden človek nikoli ne ve, kako se bo končalo... Izolacionistično krilo republikanske stranke, ki stoji za Taftom, ima oči uprte na Daljni vzhod, od Evrope pa vidi samo Anglijo. Naj bodo možnosti notranjepolitičnih sprememb z ZDA kakršne koli, treba si je zagotoviti sodelovanje tudi v bodoče. Churchill je to zelo spretno poskusil.

Znan švicarski tednik je objavil karikaturo, ki prikazuje Churchillovo pot do Bele hiše; na obeh straneh so zvani, kot v špalirju, simbolizirani znaki predvolilne borbe v ZDA. Jasno je, da si angleški državnik v takem položaju ni mogel obetati kdo ve kakšnih dolgoročnih rezultatov. Sto mu je verjetno v glavnem za to, da s svojim osebnim prestižem čim bolj uveljavi položaj Velike Britanije v odnosu do ameriške politike. Dogodki bodo najbolje pokazali, koliko se mu je to posrečilo.

* * *

Zadnji teden je v Italiji spet prinesel na površje problem države in državljana, odnosa državne oblasti do državljana. Periodično se pojavljajo znaki, da je ta odnos skrajno nezdrav. Zadnji v tej vrsti je «primer Egidi», ki je samo na videz zaključen z oprostilno sodbo rimskega poravnega sodišča.

Skupina poslancev namerava zahtevati parlamentarno preiskavo. Dvomimo sicer, da bo iz stvari res kaj, saj nam najbližja preteklost ne daje ravno vzpodbudnih zgledov (spomnimo naj samo na nejasno ozadje Giulianove zadeve). Dvomimo zato, ker «primer Egidi» ni osamljen, temveč samo očitnejši simptom nezdravih razmer v Italiji. S tem se nočemo spuščati v tratev, da je pretepanje v italijanskih policijskih zaporih vsakdanja, splošna praksa; vsekakor pa smo upravičeni trditi, da je vsak tak primer samo izraz nekega resnično obstoječega odnosa predstavnikov državne oblasti do državljanov.

DNEVNIK SLOVENCEV V ITALIJI

Danes, nedelja 20. januarja
Boštjan, Fabjanin
Sonce vzide ob 7.40, zatone ob 16.53. Dolžina dneva 9.13. Luna vzide ob 0.40, zatone ob 10.49.
Jutri, ponedeljek 21. januarja
Neža, Janja

7 dni

GORICA, 19. S pričetkom tega teana je pričel naš dnevnik izhajati z goriško in beneško kroniko. Ta nova pureditev je nastala kot posledica želja naših čitateljev. Z novo ureditvijo stopa «Primorski dnevnik» v novo razdobje borb za demokratične in narodne pravice Slovencev v Italiji.

To novo obdobje se je pričelo vzporedno z ukinitvijo slovenske krminske šole. Oblasti so šolo ukinile pod pretvezo, da so ustanovile v Plešivem drugo slovensko šolo, v kamor naj bi zahajali tudi krminski otroci. V resnici pa je to zelo prefinjen izgovor za vsako ceno. Demokratična fronta Slovencev je, kot predstavnica slovenskega življa v Italiji, poslala k prefektu Giammicheliju svojo delegacijo, ki mu je izročila protest proti takemu nedemokratičnemu ravnanju. Iz protesta je n jbolje razviden ves šovinistični trud, da bi slovensko šolo v Krminu ukinili. V letu 1945 je šolo obiskovalo 80 učencev. Število se je v šolskem letu 1947-1948 skrčilo na 54, naslednje šolsko leto na 53, ob koncu leta 1950 je šolo obiskovalo 33 učencev, leto kasneje 30, letos 25, dokler nisa pred tednom in nekaj šolo zaprli. Tudi število učiteljev se je od dveh skrčilo samo na enega, se zaj pa so tudi tega postavili na cesto. V protestu zahteva DFS ponovno obnovitev šole in izdajo šolskega zakona, ki naj jamči manjšinsko šolsko avtonomijo in nemoten razvoj slovenske šole. Krminski otroci, ki so sedaj brez šole, še vedno ne zahajajo v šolo in tako tudi s svoje strani zahtevajo pravico zase.

* * *

Znova je stopilo v ospredje vprašanje ceste cene. Cenzav so pred letom na mestnem svetu sprejeli mučno za izbol šanje njenega poslovanja, so se končno zavedli, da ji ni pomoči in so vse skupaj pustili v nemar. Vendar prebivalstvo vedno bolj terja obračun, ker je bila prejšnja cena ustanovljena zato, da ublaži gospodarsko mrtvilo, ki je nastalo po nezdravi razmetlivi. Zato se pojavljajo kritike na račun upravnikov tega gospodarskega organa in zahtevajo, naj občinska uprava krepko zagrabi in pometa z vsemi, ki se okoriščajo na račun proste cene.

Medtem ko bodo v Gorici ustanovili dva preučitvena tečaja za ženske, v katerih bodo zaposlene brezposelne in ki jim bodo nudili dnevni zaslužek od 200 do 300 lir, se je po mestu razširila druga vest, in sicer da v goriški občini še niso odprli dveh drugih delovnih centrov, v katerih naj bi zaposlili nadaljnjih 450 delavcev. Iz dobro obveščenih krogov smo izvedeli, da vsa odgovornost za to zakasnitev pada na občinsko upravo, ki ni ob pravem času pripravila načrtov in jih poslala na višje organe, ki bi jih za organi acijo centrov dali potrebne fonde. Zlasti med brezposelnimi vendar ra tudi med vso goriško javnostjo, je ta zamikanost dvignila precej prahu.

* * *

V združenih Jadranskih ladjedelnicah v Tržiču je prišlo v mehanični delavnici do protesta, ker je vodja zahteval od sedmih kvalificiranih strugarjev, naj i ztovorijo vagon preska.

Z deželno avtonomijo in ustrezno upravno razdelitvijo

bi bili v večji meri zaščiteni interesi beneških in kanalskih Slovencev

Pomanjkljiva razdelitev Benečije v male in revne občine se lahko odpravi le s tem, če dobi furlanska dežela svojo upravno avtonomijo s posebnim statutom, ki ga ji jamči ustava. Ponavljamo, samo avtonomna dežela lahko reši ta položaj, kajti doslej so brez uspeha združevali razne občine med seboj, ali pa jemali ozemlje eni občini in ga dajali drugi. Ni dovolj, da je občina neke vrste enota brez prave materialne podlage, marveč mora imeti tudi občina pravico in moč, sklepati o krajevnih vprašanjih. Sedaj pa se dogaja ravno nasprotno; za potrditev vseh sklepov se morajo občine obračati na pokrajinsko upravo. Pokrajinska uprava pa mora spet čakati na milost in nemilost rimske birokracije. Če bi vso deželo kar bi bilo seveda nesmiselnost, združili v eno samo občino, bi tudi nič ne pomagalo, če bi bila ta občina tako odvisna od višjih forumov, kakor je sedaj.

Naj tu navedemo samo vrsto ukrepov, ki so jih že podvzeli in katerih edini rezultat je bil ta, da so z njimi krepili raznarodovanje beneških Slovencev s tem, da so prebivalstvo slovenskih občin vključevali v občine z italijanskim prebivalstvom. Tako so n. pr.:

S kraljevim dekretom z dne 18. oktobra 1928 št. 2489 združili občini Gorjane in Artenj v eno samo občino z imenom Artenj. S tem so vsaj delno raznarodili Flajpan, po zadnji vojni pa so zopet obnovili občino Gorjane.

S kraljevim dekretom 28.6.1928 št. 1598 so združili občine Naborjet, Ukve in Ovčjo ves v skupno občino z imenom Naborjet-Ovčja ves. Sedež občine je bil v Naborjetu in edini rezultat je bila raznaroditev prebivalstva v Ovčji vesi in Ukvah.

S kraljevim dekretom 15.3.1928 št. 659 so uradno združili občini Kluže (Chiusaforte) in Reklanico, tako da je občina Reklanica zgubila svoje lice, ki se je zdelo tedanjim oblastnikom sumljivega izvora.

S kraljevim dekretom 15.8.1924 št. 3044 so združili občini Pontebo in Pontafel, da bi s tem odpravili narodnostno razliko med tema dvema vasema.

S kraljevim dekretom z dne 9.4.1928 št. 865 so združili občino Lipalja ves, (ki je bila v starejših časih popolnoma slovenska) s Pontebo, da bi rešili občinski proračun in «slovensko dušo» prebivalstva.

S kraljevim dekretom 2.12.1928 št. 2264 so združili občini Runec in Tarčet v občino Podbonesec s sedežem v tem kraju. Samo v tem kraju ni prišlo v poštev narodnostno načelo. Zato ne vemo, zakaj so oblasti ti dve občini združili. Če bi hoteli združiti dve manjši občini v večjo, bi bilo pač mnogo bolj potrebno storiti to z občinama Dreka in Grmek.

S kraljevim dekretom 15.3.1928 št. 674 so k občini Tarčet priključili občini Segna inIžerje. Zadnja občina je bila popolnoma slovenska, zaradi vključitve v Tarčent na je vedno bolj izgubljala svoj narodnostni značaj.

Končno so s kraljevim dekretom 26.4.1928 št. 1090 občini Žabnice v Kanalski dolini in Belo peč priključili k Trbižu. Prav tu se je tudi jasno videl raznarodovalni namen tega dekreta, saj je bila zlasti Bela peč slovenska. Prebivalstvo te vasi je s stikom «mesta» Trbiža izgubilo svoj značaj.

Da je bilo v teh spremembah glede občinskih okoliševtudi raznarodovalno gibalo, nam potrjuje dejstvo, da so se ti dekreti izkali v glavnem slovenskih vas.. Ti dekreti pa niso prinesli nobenega finančnega izboljšanja v občinah.

Sedaj bi bilo treba n. pr. napraviti mnogo upravnih sprememb. Gorice ne bi mogli smatrati za provinco, ker ji je od bivše videmske province ostal le majhen košček zemlje. Vrh tega so ob italijanski okupaciji goriško ozemlje priključili Videmu, da so skupno z njim ustanovili furlansko provinco. Šele nekaj časa kasneje so zopet razdelili to ozemlje na dve provinci, in sicer videmsko in goriško. Če so bile tedaj težkoče pri vzdrževanju goriške province, zakaj dopuščajo sedaj nesmiseln položaj?

Od goriške province, ki šteje 18 občin proti 187 občinam videmske province in ki ima samo 469 kv. km površine proti 7.166 kv. km površine videmske province, je bil velik del ozemlja prej pod tržaško provinco. Zato mnogo občin ne teži prav nič na Gorico, nasprotno njih trgovski posli so vezani na Trst in Videm. Dokaz za to je tudi v tem, da je Tržič mnogo bolj povezan z avtobusi z Vidmom in Trstom kakor z Gorico, čeprav je Gorica sedež pokrajine, kamor se morajo ljudje obračati za razne birokratske formalnosti. Kar velja za Tržič, velja tudi za druge občine bivše tržaške province. Samo pametna upravna razdelitev bo lahko zopet pospešila gospodarsko življenje v teh krajih. Zato pa je potrebna decentralizacija občin. Le tako bomo zaščitili gospodarske in narodne interese slovenske manjšine v Italiji.

Če pogledamo n. pr. v goriško pokrajino, opazimo, da imajo Brda svoja posebno lice in svoj posebni narodnostni položaj. Tako tudi ugotovimo, da je v videmski provinci Zapadna Benečija bolj vezana na pastirstvo in na živinorejo, Vzhodna Benečija pa s svojimi odprtimi dolinami nudi možnosti gojitve sadnega drevja. Kanalska dolina pa ima zopet svoje zemljepisne in etnične posebnosti.

Vsa ta vprašanja bodo lahko rešili samo z uresničenjem deželne avtonomije in s posebnim statutom. Ta posebni statut bo moral zagotoviti manjšim teritorialnim enotam avtonomijo, ki bo jamčila narodnostne pravice prebivalcev. Cepitev in po drugi strani spojevanje občin je res potrebno, toda to vprašanje ne sme biti samo sebi namen, ampak ga je treba vokviriti v širšo razdelitev našega ozemlja v okoliše. Drugače ne bo pomenilo spojitev manjših občin z večjim drugega kot nadaljevanje fašistične politike, ki nam jo potrjujejo prav omenjeni dekreti, kateri so tako škodovali slovenskim prebivalcem v Beneški Sloveniji in v Kanalski dolini.

A. J.

NEIZRABLJENA MOŽNOST za večji razvoj turizma

Slabe ceste odvračajo tujce od prekrasnih podzemskih jam pri Sv. Osvaldu

V občini Tajpana imamo splošno zelo slabe ceste, medtem ko so ceste v občini Brdo še kar v dobrem stanju. Prav zato je res čudno, da je samo ena cesta zelo slaba, to je cesta v Novo vas. Ta cesta se odcepi pri Svetem Osvaldu od pokrajinske ceste v dolini in doseže po zelo ostrih in ozkih ovinkih po približno 3 km Novo vas.

To cesto so v poslednjem času nekoliko izboljšali s tem, da so razširjali dotlej preozke ovinke ter jo posuli z gramozom. Toda to popravilo ni zadovoljilo in bi bilo treba pot temeljiteje popraviti.

Tudi cestišče ni v najboljšem stanju, ker so takoj v začetku pri nasipanju uporabili pregladek gramoz, ki se ni mogel oprijeti dna. Tako je ostala samo plast grušča nad cestno podlago in se ni spojila z njo. Prav zato ni ta grušč prav nič koristen, nasprotno celo nevaren je za vse motocikle in kolesa ter za avtomobile, ker je možnost da se prevrnejo.

Prav zato bi bilo treba poskrbeti, da se reši to vprašanje, saj so vse ostale vasi v občini povezana med seboj z dobrimi cestami.

Nekatere vasi se poslužujejo glavne ceste po dolini, druge vasi pa so si cesto zgradile na lastne stroške, pri čemer je občina najbolj revnim vasem, ki niso mogle same kriti stroškov, priskočila na pomoč. Medtem ko so te ceste v povoljnem stanju in tudi dobro vzdrževane, je prav zgoraj omenjena cesta slaba. Po drugi strani pa bi Nova vas najbolj potrebovala dobro cesto za domače potrebe in za turizem, ki bi se lahko razvil. V Novi vasi so namreč krasne jame, ki so omenjene v vseh turističnih vodičih, toda nobenega upanja ni, da bi te jame pritegnile turiste, če se ne izboljša cesta. Prečesto se je zgodilo, da so turisti sicer prišli tudi iz drugih pokrajin, da bi obiskali jame, ko so pa videli, kakšna je cesta, so raje šli naprej po dolini in obiskali gornjo Tersko dolino do izvira Tera.

Vzrok tega pa je morda tudi dejstvo, da na križišču ni nobene table, ki bi kazala, kam pelje ta pot. Županstvo v Brdu naj torej čimprej načne in reši to vprašanje, kakor jih je že rešilo več v zadnjem času. Da bi to cesto dobro popravili, bi bila potrebna najmanj dva milijona lir. Ta vsota ne sme nikogar prestrašiti: z njo se lahko cesta temeljito popravi, koristi od tega pa bi bile tudi precejšnje. Pri tem moramo upoštevati, da je Nova vas že zvezana z vasjo Vižont in od tod z vasema Romandol in Sediglo. Po drugi strani pa bi proti severu nova cesta na Presek, ki je v načrtu, pritegnila velik del prometa. Zato naj občinski upravniki stvar dobro pretehtajo in potem tudi kaj koristnega ukrenejo.

Letnik 1932 mora k vojakom

NADISKA DOLINA, 16. — V teh dneh so poklicali pod orožje letnik 1932 in je zaradi tega moralo več mladeničev na običajen zdravniški pregled.

Občinske oblasti pa javljajo, da obstajajo odloki, po katerih se lahko nekateri vzdržijo vojaške službe. Vendar je potrebno, da vsi interesenti takoj pričnejo zbirati dokumente in jih v določenem času predložijo pristojnim oblastem, ki bodo ugotovile ali je prosilec upravičen biti oproščen vojaščine.

Občinski uradi bodo zaradi tega vsem interesentom na razpolago, ter bodo tam dobili tudi vsa potrebna pojasnila. Potrebno pa je, da se zainteresirani mladeniči čimprej javijo na občinskih uradih, kajti ce zamudijo rok, ki ga predpisuje zakon, bodo kljub vsem pravicam morali v vojaško suknjo. Zato je tokrat v interesu naših mladeničev, da se čimprej javijo v občinskih uradih.

Motiv iz Slovenske Benečije.
(Foto Primorski dnevnik - Magajna)

Novi primeri slinavke v goriški pokrajini

Medtem ko je bolezen v mestu samem ponehala, se je znova pojavila v nekaterih vaseh

GORICA, 19. — Po zadnjem živinozdravniškem vestniku je v prvi polovici tega meseca slinavka v mestu Gorici popolnoma izginila. V tem času pa se je pojavilo šest novih primerov v Št-andrežu, kjer je iz prejšnjega meseca še 16 živali okuženih po tej bolezni. Nadalje živinozdravniški vestnik, ki ga je izdala prefektura, beleži: v Koprivi 35 primerov obolenja živine na slinavki iz prejšnjih tednov in 16 novih; v Krminu 6 iz prejšnjih tednov in 5 novih; v Dolenjah beleži vestnik pojav prvega primera; v Gradiški pojav prvega primera, kakor tudi v Gradežu; v Marianu 6 primerov iz prejšnjih tednov in 6 novih; v Romansu 12 primerov iz prejšnjih tednov in 4 nove; v Skocjanu prvi pojav slinavke s 5 primeri; v Sovodnjah 13 primerov iz prejšnjih tednov in 3 novimi. Skupno v naši pokrajini je 139 po slinavki okuženih živali, in sicer 88 še iz prejšnjih tednov in 51 v zadnjih petnajstih dneh.

Opozarjamo lastnike okužene živine, naj večkrat dnevno kuzujejo okužene hleve in naj omejijo svoje stike z drugimi ljudmi na nujno potrebno. Nadalje obveščamo, da je priporočljivo cepiti živino proti tej kužni bolezni že pred njenim pojavom in v preprečitev okužbe vsaj vsakih šest mesecev. V naši pokrajini se je pojavila slinavka tipa B in je cepljenje, ki ga tu uporabljajo, najučinkovitejše ravno proti tipu B.

V kup žice da bi se izognil ženskam

GORICA, 19. — Včeraj zjutraj se je 33-letni Marega Libero iz Moše namenil v mesto po opravkih z lambreto. V bližini bolnice pri Rdeči hiši sta se nenadoma znašli pred njim dve ženski. Da bi se jima izognil, se je Marega zaletel z lambreto v velik kup zavite žice. Ker je pri padcu odnesel le lažje poškodbe na levi roki, se je sam napotil do bolnišnice, kjer so mu nudili prvo pomoč. Ozdravel bo v 12 dneh.

Vse zaman...

GORICA, 19. — V včerajšnji goriški izdaji «Messaggera Veneto» je objavila «skupina italijanskih prebivalcev iz vasi Dolenje v Brdih» pismo, v katerem poudarja, da ne odgovarja resnici, kar je bilo napisano v nekem italijanskem dnevniku, da je v Dolenjah slovensko prebivalstvo, ampak da spadajo prebivalci vasi Dolenje med tiste, ki so ob razmejevanju «sami izbrali razmin slovensko-komunističnim manifestacijam, medtem ko so morali na primer v Krminu klicati na pomoč AGI in Lego Nazionale iz Gorice in Trsta.»

Očitno gre med listi italijanskih šovinistov barve za tekmovanje v italijanstvu. «Messaggero Veneto», list neofašističnih idej, vsekakor noče biti zadnji. Zato je zelo verjetno kar v svojem uredniškem spisu «pismo skupine prebivalcev iz Dolenja, da z njim «dokaže», da v tamkajšnji vasi in celi občini Dolenje živi le «neznaten del Slovencev».

Prišli so celo do takega zaključka, da tudi, da jim niso dali denarnih nakazil samo zato, ker jih imajo «za Slovence».

To nas ne moti. Bili so časi, ko niso priznavali Slovencev niti v Postojni niti v Tolminu itd. Pa so šli mimo. Zato trdno upamo, da bodo tudi sedanji časi odrekanja naše narodne bitnosti na ozemlju italijanske države šli ali pred mimo ali, slovensko ljudstvo na Goriškem pa bo o tem in tudi o vseh nezaslišanih lažeh italijanskih šovinistov.

Najprej skrb za prosveto in šele potem za ples!

Ob neupravičenem razpolaganju občinske uprave z dvorano v Doberdobu

DOBERDOB, 19. — Doberdobčani smo upali, da bo nova občinska uprava bolj uvidevna in da se bo bolj zavedala velike važnosti, ki jo lahko dvorana ima na vasi. Upali smo predvsem, da bo vprašanje dokončno uredila in da jo bo dajala na razpolago samo kulturnim ustanovam, ki bodo lahko v njej razvijale svoje kulturno delo. Vendar smo se ušteli. Občinska uprava je sklenila, da bo do konca februarja vsako nedeljo ples, s katerim bodo prislužili nekaj denarja.

To je vse lepo in prav, vendar smo prepričani, da je še toliko drugih važnejših stvari s katerimi bi se dalo mlado in staro ob nedeljah pripraviti do tega, da bi ne zapuščalo svoje vasi in da bi se ne šlo potujčevat v Tržič ali kam drugam. Pri tem mislimo predvsem na kulturne prireditve, ki bi nujno sledile, če bi dajala občinska uprava dvorano na razpolago za pevske vaje in drugo kulturno delovanje. Domače kulturno društvo bi lahko razširilo svoje delo, pripravilo nastope, povabilo druge pevske zbora in dramske skupine na gostovanje in tako bi bila dvorana vsako nedeljo zasedena. In po prireditvi bi lahko še vedno napravili ples, ki pa bi ne bil samemu sebi namen. Doberdobčani smo tega mnenja.

Prav tako nemiselno je zimsko plesanje, ker je pri nas ravno v teh mesecih največje možnosti za kulturno delovanje. Na spomlad, ko pričenja kmečko delo in ko je treba svojo roko zastaviti na vseh koncih in krajih, nihče ne najde niti trenutka časa, da bi lahko po napornem delu še kaj zapel ali zaigral v igralski družini. Če upoštevamo tudi ta nadvse važen razlog, potem sploh ne moremo razumeti, kako more slovenska občinska uprava tako malo upoštevati kulturne potrebe našega ljudstva, ki so mu pod fašizmom onemogočili sleherno kulturno in narodno delovanje.

Slinavka v občini Podbonesec

SPETER SLOVENOV, 19. — Župan špeterske občine g. Birtič je obvestil z okrožnico vse živinorejce, da so v bližini Podbonesca, t. j. v vaseh Log in Laze, še vedno žarišča lažje vrste slinavke ter da morajo biti zato živinorejci oprezni, da se ta bolezen ne razširi tudi na špetersko občino.

Predavanje o Makedoniji v Doberdobu

DOBERDOB, 19. — Sinoči je bilo v prostorih Demokratične fronte Slovencev v Doberdobu prvo predavanje, ki jih je Zveza slovenskih prosvetnih društev v Gorici organizirala za naše podeželje. Predavanje je imel goriški novinar Ivo Marinčič. Govoril je o Makedoniji in prikazal ves njen razvoj in hude boje, ki so jih morali Makedonci voditi za svojo narodno svobodo. Omenil je borbe s Turki, Ilidensko vstajo, borbe z crožniki velikosrbske čaršije, ki je skušala Makedonce posrbiti in jih je že vnaprej imenovana za južne Srbe.

Predavatelj je nadalje opisal novo makedonsko stvarnost in ogromen napredek, ki ga je dežela napravila v kulturi in gospodarstvu. Predavanje so spremljali s skioptičnimi slikami, ki so še nazorneje pokazale lepoto te najiužnejše jugoslovanske republike in bogate vire za njen gospodarski razvoj.

Nepotrebna birokratičnost

TRŽIČ, 19 — V Tržiču in okolici delujeta dva delovna centra, in sicer center za pogozdovanje in center za popravljanje nekaterih cest. Doslej je bilo v navadi, da je uprava teh centrov ob koncu tedna poslala delavcem, ki zaslužijo po petsto lir dnevno, če so sami, in 600 lir, če hranijo tudi kakšnega člana družine, denar na delovno mesta in jim s tem prihranila pot v trg. Sedaj pa so to navado naenkrat spremenili. Odredili so, da morajo delavci prihajati po denar v Tržič. Tako se dogaja, da se v soboto popoldne zbere pred uradom za plačevanje velika gruča delavcev, ki morajo tamkaj čakati takorekoč v vrsti. To jih spravlja v nejevolju, ki jo tudi glasno izražajo. Poleg tega pa morajo voditelji teh tečajev upoštevati tudi to, da zapustijo delavci svoje delovno mesto tudi po eno uro pred koncem delovnega časa in s tem podjetje oškodujejo.

Naše mnenje je, da bi bilo treba ohraniti star način raznašanja plač po delovnih mestih.

GORICA, 19. — V soboto 26. t. m. ob 8. uri zvečer bo Slovensko narodno gledališče v Trstu priredilo v dvorani Avditorija znano igro Petra Schurecka: «Pesem s ceste». Za to priliko organizira Prosvetna zveza v Gorici poseben avtobus. Kdor se namerava udeležiti izleta naj se prijavi najkasneje do srede 23. t. m. na sedežu v Ul. Ascoli 1/I., kjer bo dobil podrobnejša pojasnila.

Sama zakrivila lastno nesrečo

GORICA, 19. — Ko se je včeraj popoldne 30-letni inženir Basilone Jožef iz Trsta vračal z avtomobilom Fiat 1100 z evidenčo tablico TS 3052 iz Ronk proti Trstu je nenadoma v Ul. Duca d'Aosta povozil 58-letno gospodinjo Montanari Elviro iz Tržiča, ki je hotela prekoračiti cesto. Montanarijeva je pri močnem sunku obležala na tleh. Ker si je pri padcu prizadela precejšnje poškodbe so jo pripeljali v bolnišnico Brigata Pavia. Tu so zdravniki po pregledu ugotovili, da si je ženska pri padcu močno ranila glavo in si pretresla možgane. Pridržali so jo v bolnišnici, kjer se bo morala zdraviti približno 40 dni, če ne nastanejo kakšne komplikacije.

Na kraj nesreče je takoj prišla prometna policija in je prišla do ugotovitve, da je nesrečo zakrivila sama Montanarijeva, ki je neprevidno prekoračila cesto in kateri se Basilone ni mogel izogniti.

Razna obvestila

JUTRI PRICETEK KMECKIH TECAJEV

GORICA, 19. — Pokrajinski inšpektorat za poljedelstvo sporoča, da bo jutri 21. t. m. ob 19. v Gorici v prostorih osnovne šole «Pitteri» v Ul. Cappuccini prvo predavanje napovednega tečaja za vrtnarstvo v Plešivem, tečaj za vinarstvo in vinogradništvo v Arisu pri Tržiču, tečaj za vinarstvo in vinogradništvo. Na omenjenih tečajih bodo predavali izvedenci Pokrajinskega inšpektorata, ki priporoča vsem kmetovalcem, da se jih udeleže, ker bo na njih obravnavana snov zelo zanimiva.

SEZNAM DOLŽNIKOV VOJNE ODSKODNINE

GORICA, 19. — Goriški prefekt sporoča da je za pet zaporednih dni, in sicer od 19. do 23. januarja t. l. na protokolnem občinskem uradu sobe štev. 17 na vpogled glavni seznam za leto 1952 vojnih oškodovancev, ki so dolžni povrniti višje stroške, ki jih je utrpela pri obnovitvi ali popravilu njihovih nepremičnin.

Prizadeti si lahko ogledajo omenjeni seznam v dopoldanskih uradnih urah.

ROJSTVA, SMRTI IN POROKE

GORICA, 19. — V goriški mestni občini je bilo od 14. do 20 januarja t. l. 10 rojstev, 1 primerov smrti, 5 vknjiženih porok in 5 porok.

Rojstva: Zuccala Klavdij, Rizzo Flavij, Grudina Elizabeta, Berloso Walter, Caligioni Marija, Bisiani Ivana, Morandin Mario, Potena Robert, Zanuttini Amedej, Speranza Robert.

Smrti: 6 mesecev stara Genitila Rita, 75-letna gospodinja Orsetti por. Fogar Andrejina, 55-letna hišna Kos Regina, 70-letni upokojenec Bolteri Aldo, 88-letna gospodinja Skerk vd. Scapin Terezija, 82-letni kmet Vecchiet Jožef, 45-letni trgovski pomočnik Kuštrin Peter, 65-letni vojni invalid Makuc Franc, 53-letni zidar Di Piazza Angel, 76-letna gospodinja Culot vd. Magrin Lucija, 87-letna gospodinja Cej vd. Komel Margarita, 78-letni upokojenec Pegrenzan Viljem, 78-letna gospodinja Prodorutti vd. Komel Ana, 58- letni šofer Bevilacqua Franc, 32-letni mehanik Dornik Stanislav, 71-letni uradnik Ziani Maksimilijan.

Vknižene poroke: tkalec Provedel Lino in gospodinja Baldini Lojzka, šofer Culot Merij in tkalka Žnidarčič Zora, železničar Fontanini Aldo in pletilja Novak Ersilija, železniški uradnik Rosolen Benito Italo in gospodinja Salustio Lilijana, tekstilavec Gorini Sergej in tkalka Simsič Mafalda.

Poroke: dijak Chiaron Italico in trg. pomočnica Gaggio Evelina, trgovec Musina Jožef in gospodinja Perkon Angela, uradnik Cempi Herminij in trgovska pomočnica Micheluzzi Marija Luiza, mehanik Fiegel Edvard in šivilja Vendramin Marija, kmet Battistuta Anton in gospodinja Markočič Regina.

KINO

VERDI, 15: «Puščavski orel», Y. De Carlo in R. Green.
VITTORIA. 15: «Sinovi brez imena», A. Nazzari in Y. Sanson.
CENTRALE. 15: «Kim», Errol Flynn.
MODERNO. 15: «Nepozabno potovanje», J. Stewart in M. Dietrich.

Zakaj ne gradijo ceste v Topolovo

Topolovčani bi cesto potrebovali v prvi vrsti za prevoz drv v dolino

HLODIČ, 19. — Vas Topolovo je najvišja vas v Vzhodni Benečiji. V vasi živi približno 60 družin in je najbogatejša z gozdovi v Beneški dolini. 80 let stari ljudje v vasi pravijo, da jim že od otroških let grmeška občina in italijanska vlada obljubljata cesto ter da tehnični urad (Genio Civile) prav toliko let dela načrte, da bi zgradili cesto iz Klodiča skozi Sevce v Topolovo. Toda še vedno smo le pri načrtu.

V poslednjem času pa se Topolovčani močno razburjajo. Za časa volilne kampanje so meseca junija 1951 brali v demokrščanskem časopisu «Il nuovo Friuli», da je dala vlada 24 milijonov za gradnjo te ceste. Ljudje se zato vprašujejo, kje tiči vzrok, da še niso začeli delati te ceste. Marsikdo pravi, da je tega kriv župan grmeške občine. Ni tudi težko ugotoviti, zakaj. Grmeški župan je iz vasi Sevce, skozi katero bi morala peljati topolovška cesta. V Topolovu pravijo, da župan baje noče pokvariti sveta v svoji vasi in zato ne mara nove ceste. Poleg tega pa gre še za druge vzroke. Kot smo že povedali, je Topolovo bogato z gozdovi in zaradi pomanjkanja ceste morajo drva spuščati v dolino po žičnici. Gospodar žičnice pa je župan iz Sevce, kateremu morajo pač Topolovčani plačevati prispevek za vsak stot drv od 25 do 30 lir. Če bi zgradili cesto, bi seveda Topolovčani prevažali drva po njej in bi tedaj bil župan ob svoj zaslužek. Tako je vedno kršna zapreka za gradnjo ceste. Ljudje pravijo, da so tega že siti in da ne bodo več plačevali visokih davkov, če ne bodo imeli od njih nobene koristi.

Najemanje delavcev za Francijo

SPETER SLOVENOV, 19. — Na občinskem namestitvenem uradu v Spetru Slovenov je že več dni napovedano vpisovanje specializiranih gradbenih delavcev, ki se hočejo izseliti še ta mesec v Francijo. Kdor se hoče zaposliti, se mora javiti omenjenemu uradu 23. t. m. in prinesti s seboj delovno potrdilo ali delavsko knjižico, ali kakršen koli dokument, kot na pr. plačilno kuverto itd., da dokaže, da res spada v kategorijo specializiranih delavcev. 23. t. m. pride v Speter Slovenov član francoske komisije, ki bo sprejemal obveze in javil kraj, kamor hodijo delavci na delo. Plačni pogoji so naslednji: od 100 do 145 frankov na uro, t. j. od 180 do 250 lir, po raznih specializacijah. Kdor dela nad 40 ur na teden, dobi 25 odst. poviška, kdor dela nad 48 ur, pa 50 odst poviška. Specializirani delavci dobe ob prihodu v Francijo 500 frankov, po mesecu dela pa nadaljnjih 1000 frankov. Zaposleni delavci bodo lahko poslali družinam 30 odst. plače, če so samci, in 60 odst. če so poročeni in če morajo skrbeti za otroke. Delavci imajo tudi pravico do družinskih doklad ter bodo uživali iste socialne in zavarovalne ugodnosti, kakor francoski delavci enakih kategorij. Izselijo se lahko delavci med 21. in 45. letom. Pogodba velja najmanj leto dni.

Na spolzki cesti si je zlomil roko

GORICA, 19. — Ko se je včeraj 10-letni Peressin Adino iz Viles vračal iz šole domov je nenadoma zaradi spolzke ceste padel na tla. Ponesrečenemu dečku so mimoidoči takoj pritekli na pomoč in ker si je pri padcu močno ranil levo roko, so poskrbeli za njegov prevoz v bolnišnico Brigata Pavia, kjer so zdravniki po kratkem pregledu ugotovili, da si je deček zlomil levo roko. Pridržali so ga v bolnišnici, kjer se bo moral zdraviti kakih 30 dni, če ne nastanejo morebitne komplikacije.

„Sono fedelissimo dalla prima ora"

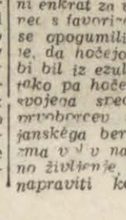

TRZIC, 19- — V nekem uradu v Tržiču je bilo neko službeno mesto prosto Zanj sta se prijavila dva interesenta, neki slovenski invalid in še nekdo drugi italijanske narodnosti. Oba sta se zglasila pri človeku, ki je odločal o njuni namestitvi. Ker je bila izbira in ker se je mož italijanske narodnosti, ki je bil po vsej verjetnosti istrski begunec, zbal, da bi ne dobil službe, je vpričo slovenskega prosilca dejal: «Sono fedelissimo dalla prima ora». Te njegove besede so odločilno vplivale pri njegovem sprejemu. Najprej je kazalo, da bo dobil službo samo en uradnik, potem pa so to svojo namero naenkrat spremenili in sprejeli na delo oba brezposelna. Seveda se je potem zgodilo tako da so Slovencu dodelili slabše mesto.

To naj zadostuje, da se lahko seznanimo s stanjem, ki danes vlada v goriški pokrajini in kakršno vlada v celi Italiji. «Dare «fedelissimo», namreč «zvest» fašističnim italijanskim teorijam auljejeve šole in kdor je zvest sedanjim italijanskim zahtevam o priključitvi Istre in Dalmacije k Italiji, ta ima pri italijanskih oblasteh več veljave in več možnosti na boljšo službo. Medtem ko imajo Slovence še vedno za manjvredno rajo, ki je ne upoštevajo.

Zahtevamo, da bi se v bodoče diskriminacija na račun Slovencev ne ponavljala. Smo enakopravni državljani in imamo zato popolno pravico na vse državne, poldržavne in zasebne službe. Se celo pa zahtevamo, da se v goriški pokrajini enkrat za vedno napravi konec s favorizacijo ezulov, ki so se apogumili že do take mere, da hočejo prefekta, ki naj bi bil iz ezulskih krajev, prav tako pa hočejo imeti zaradi svojega specialnega položaja privržencev za interese italijanskega beraškega imperializma v vse na vse goriško javno življenje. Temu je treba napraviti konec.

SEZNAM DAJATEV ZA TURISTICNO USTANOVO

GORICA, 19. — Župan sporoča, da je na občinski razglasni desk, za dvajset zaporednih dni, in sicer od 19. januarja do 7. februarja t. l. seznam obveznih dajatev, ki jih zasebniki morajo plačevati Pokrajinski turistični ustanovi za leto 1950, (dodatni seznam II. in III. vrste) ter seznami I. in II. vrste za leto 1951.

Prizadeti si omenjene se name lahko ogledajo v dopoldanskih uradnih urah.

IZ TRŽAŠKEGA DNEVNIKA

34 milijonov lir za popravilo cest ki vežejo Trst z neposredno okolico

Cesta Trst - Bazovica bo končno popravljena - Kako bo z napajališči za živino v Bazovici? - Kaj bo s cesto v Sv. Križu in z onimi, ki vodijo od obale proti Strada del Friuli?

V devetem gospodarskem načrtu, ki ga je pred približno desetimi dnevi odobrila in tudi že objavila Zavezniška vojaška uprava, je določena tudi vsota za popravilo in gradnjo cest, ki vežejo Trst z bližnjo okolico. Vsota, ki znaša 34.627.660 lir je namenjena za popravljalna in gradbena dela, ki bodo izvršena v prvih šestih mesecih tega leta. Vodstvo ustanove «Genio Civile» je že razpisalo sedem natečajev za podjetja, ki bi sprejele nalogo za izvedbo prav omenjenih gradbenih in popravljalnih del.

Gre v glavnem za popravilo, oziroma gradnjo sledečih važnejših cest: dograditev ceste iz Prebenega ter njena povezava z državno cesto «14» (za to delo je določena vsota 2,125.000 lir), dokončna ureditev Ul. Flavia (določena vsota 3.145.000 lir); popravilo ceste Trst - Padriče - Sesljan in sicer je za del od Padrič do Sesljana določena vsota 8,640.000 lir, za del ceste od Trsta do Padrič pa 4,682.660 lir; popravilo ceste Trst - Devin (določena vsota 8.315.000 lir); popravilo ceste Trst - Bazovica (določena vsota 3,530.000 lir) ter popravilo državne ceste 58, tako imenovane «Carniola» (vsota 4,190.000 lir).

Brez dvoma je načrt za gradnjo in popravljalna dela cest, ki smo jih zgoraj našteli, zelo važen, saj so bile te ceste že v zelo slabem stanju ter je promet zaradi tega precej trpel. Vendar pa mislimo, da bi morale odgovorne oblasti upoštevati še vse druge zahteve, ki niso nič manj važne od popravljalnih in gradbenih del na omenjenih cestah.

Naj omenimo samo cesto, ki vodi iz Trsta v Bazovico. Že predstavnik Ljudske fronte tov. Dekleva je lansko leto na eni izmed občinskih sej poudaril zahtevo Bazovcev, da bi bila ta cesta popravljena ter da bi bila predvsem odstranjena sramota, ki jo predstavlja kal, ki je prav v začetku vasi. Tov. Dekleva je tedaj tudi poudaril zahtevo, da bi bilo odstranjeno napajališče za živino z glavnega trga v Bazovici ter da bi bilo namesto tega postavljeni dve novi napajališči izven vasi, kjer se živina navadno zbira. Zahteve prebivalcev je utemeljil z izjavo, da postaja Bazovica vedno bolj priljubljena turistična točka Tržačanov, ki pa bi na svoji privlačnosti prav gotovo izgubila, če bi omenjene zahteve ne bile v doglednem času rešene ter napajališče odstranjeno. V zvezi s tem smo izvedeli, da je bil pred dnevi v Bazovici tudi podžupan Visintin, ki si je, obenem z nekaterimi funkcionarji ogledal položaj v Bazovici, predvsem pa proučil možnost, kje bi bilo možno zgraditi novi napajališči. Ker je za popravilo ceste Trst - Bazovica predvidena vsota 3,530.000 lir, bi bilo treba istočasno nakazati iz istega fonda tudi vsoto za zgradnjo napajališč. Ali lahko smatramo obisk Visintina za dob

OB VIDALIJEVSKI PRAVDI PROTI ZALOŽNIŠTVU TRŽAŠKEGA TISKA

LAŽ IN VARANJE - njihovi argumenti

Spričo neovrgljivih dokazov, ki jih ne bodo mogli nikoli ovreči, love kominformisti svoje privržence s plehko demagogijo

V zadnjem članku smo našim bralcem in vsej demokratični javnosti pojasnili, zakaj je morala Vidalijeva partija v svoji pravdi proti Založništvu tržaškega tiska plačati tri milijone kavcije. Danes hočemo povedati, kako je s hišo v Ul. Montecchi 6.

Lavoratore je namreč v svoji številki z dne 7. januarja t.l. prinesel na prvi strani veliko sliko nekdanje šentjakobske slovenske ljudske šole in sedanje tiskarne Zavoda tržaškega tiska v Ul. Montecchi 6 z naslovom: «Tiskarna v Ul Montecchi ni last titovcev; to poslopje so zgradili s požrtvovanjem s prostovoljnim delom tisoči in tisoči naših tovarišev in delavcev.»

Nimamo namena navajati dokazov, ki so prišli na dan v pravdi Vidalijeve partije proti Založništvu tržaškega tiska. Izvani hočemo pri tej priliki Lavoratoru, Unità in Delu osvežiti spomin o tem, čigava je stavba v Ul. Montecchi in kdo jo je po zadnji vojni obnovil.

Pri obnavljanju stavbe so zidarji našli vzidan pergament, ki pomeni pravi zgodovinski opis borbe Slovencev v Trstu od pretekłega stoletja dalje za dosego človeških pravic, predvsem pa pravice, da smo vzgajati svoje otroke v materinem jeziku.

Bilo je leta 1885, ko se je družba sv. Cirila in Metoda (CMD) odločila, da bo za slovenske otroke, ki so jih tržaški italijanski nestrpneži hoteli potujčiti, ustanovila v Trstu prvi slovenski otroški vrtec. V ta namen je CMD sprva najela, kasneje pa kupila v Ul. Giuliani stavbo št. 476; toda mestna občina je preprečevala ustanovitev vrtca, tako da je začel delovati šele 3. 1. 1887. Kljub odporu italijanskih šovinistov in avstrijskih oblasti je v isti stavbi začela delovati tudi štirirazredna slovenska šola.

V letu 1893 je obiskovalo šolo 284 učencev, leta 1909 pa že 1200 otrok. Zaradi tesnih prostorov je CMD sklenila, da bo stalno stavbo porušila in zgradila novo šolo. To je tudi storila. Arh. Costaperaria je napravil načrte in 12. oktobra 1912 so začeli zidati novo šolo. Stroški gradnje so bili predvideni na 430.000 kron in ta znesek je po vinarjih zbiral vse slovensko ljudstvo. Ko je bila stavba dograjena, so bili tržaški Slovenci na šolo pri Sv. Jakobu zelo ponosni; šola je uspevala, opravljala svoje kulturno poslanstvo in reševala slovenske otroke pred potujčevanjem.

Toda 1918 je prišel Trst pod Italijo; čeprav je bila šola zasebna in italijanska država ni imela z njo nobenih stroškov, jo je njena vlada nasilno zaprla. CMD, ki je ostala še vedno lastnica šole, ni mogla razlastiti niti fašistična vlada. S tem, da je imela CMD svoj glavni sedež v Ljubljani, je bila to ej jugoslovanska družba. Kakor hitro bi italijanska vlada razlastila CMD in si prisvojila šentjakobsko šolo, bi Jugoslovanska vlada lahko izvajala represalije in razlastila imetje italijanskih državljanov na jugoslovanskem ozemlju. Edino to je bilo vzrok da si fašisti niso upali razlastiti stavbe v Ul. Montecchi.

Ko je bila slovenska šola pri Sv. Jakobu ukinjena, je CMD 20. decembra 1930 oddala stavbo z vsem inventarjem v najem tržaški mestni občini, ki je nameravala amkaj občino šolo. Občina je hotela na vsak način hišo kupiti, toda CMD je vse njene ponudbe odklonila. Sedaj dolguje tržaška občina CM družb okrog 160.000 lir v nominalu, katerih vrednost bi znašala danes več milijonov, toda zakladno ministrstvo v Rimu zavlačuje rešitev zadeve. Tržaška občina je imela v Ul. dei Montecchi nastanjeno obrtno šolo do 13. oktobra 1944, ko je bila stavba bombardirana in nesposobna za uporabo, tako da je mestna občina 4. novembra 1946 odpovedala CMD najem o pogodbo.

CMD je namravala nekdanjo šentjakobsko šolo obnoviti tako, da bi bila v novi stavbi gledališka dvorana, kulturna prosvetna društva pa naj bi imela tu svoje prostore. Po nasvetu narodnih arh. Serajnik že napravil načrte, toda izkazalo se je, da CMD ne razpolaga z zadostnimi denarnimi sredstvi, da bi obnovila poslopje po izdelanih načrtih. Zato je obnovila le slavne zidove in streho, da je preprečila razpadanje stavbe. Stroški za to delo, ki ga je izvršila gradbena tvrdka Ciocchi v Trstu, so znašali nad 15 milijonov lir; šele CMD ni zmogla.

V tej stiski je sledanje Založništvo Primorskega dnevnika (sedaj Založništvo tržaškega tiska) skenilo dne 27. septembra 1947 s CMD za dobo 15 let najemno pogodbo, ki se avtomatično podaljša, če pogodbe nobena stranka ne odpove. Najvažnejše določilo pogodbe je to, da bo Založništvo izvedlo na lastne stroške vso obnovo in prenovitev zgradbe po načrtih, ki jih je poprej dobrila CMD v Ljubljani; CMD pa se je obvezala, da bo stroške obnove poravnala z najemnino, ki jo ima njej plačati Založništvo. Založništvo je dolžno plačevati ob stavbe vse davke in prispevke, stroške za redno vzdržavanje postopa, stroške za morebitne notranje in zunanje prenovitve, ki jih mora vsejej prehod odobriti CMD.

Vsi ti podatki so razvidni iz javnih listin, ki so bile predložene tržaškemu registrskemu uradu in iz zemljiške knjige, kjer je vpisana CMD kot edina lastnica stavbe v Ul. Montecchi. Samo Vidalijeva partija in nekateri njegovi zaslepljeni privrženci so mogli prišteti, da bi se polastili šentjakobske šole. Pri tem jih je vodila in jih še vedno vodi politična špekulacija ker bi radi nepoučenim ljudem v Trstu prikazali, da hoče Založništvo tržaškega tiska ali celo CMD odkodovati kominformistično barvo, če brani stavbo nekdanje šentjakobske šole pred grabežljivimi rokami vidalijevcev.

Glede pisanja Unità, Lavoratora in Dela, da so stavbo zgradili tisoči delavcev s požrtvovalnim prostovoljnim delom, pa tole: V naprej poudarjamo, da je uspeh prostovoljnega dela pomemben z vzgojnega, moralnega, manifestacijskega in političnega vidika. Zaradi tega pomeni za tiste, ki so dali svojo delovno silo prostovoljno na razpolago, skoro žalitev, če preračunavamo njihovo delo v denar. Toda, ker zatrjujejo vidalijevci, da je obnova stavbe v Ul. Montecchi delovni uspeh njihovih somišljenikov in da mora biti zavoljo tega njihova, smo prisiljeni da predočimo javnosti, koliko znašajo stroški obnove in koliko znaša vrednost vsega prostovoljnega dela, izvedenega pri tej stavbi.

Ko je nameravala CMD samo obnoviti stavbo, so bile o tem obveščene vse dem kratične organizacije v Trstu. Te so pokrenile akcijo, naj bi pri tem delih njih člani sodelovali s prostovoljnim delom. V ta namen je bila 25. 1. 1947 ustanovljena posebna komisija, ki je prevzela organizacijo prostovoljnega dela in nabiranja prostovoljnih prispevkov v denarju in hrani za to delo. Za voditelja sta bila določena Cumin Aldo in Serbo Marcello, ki sta danes oba Vidalijeva pristaša.

Po podatkih iz poročil je v času od februarja 1947 do inkluzivno januarja 1948 delalo vsega 5692 tovarišev in tovarišic, ki so napravili skupno 21 tisoč 778 in pol delovnih ur. Vidalijev tisk je skušal premotiti našo demokratično javnost ter je zatrjeval, da je delalo 8.000 oseb, ki naj bi bile izvršile nad 32.000 delovnih ur. Kominformisti so si zadnji dve številki enostavno izmislili. Toda fotografski posnetki izvirnih poročil Cumina Alda in Serba Marcella, ki jih je objavil naš list dne 1. decembra 1948, so vidalijevcem zaprli sapo, čeprav so nas komaj dan prej psovali z goljufi in lažnivci.

Za preračunanje vrednosti smo vzeli za podlago sindikalne tarife, ki vsebujejo temeljno tarifo za eno uro dela, sezonsko doklado, draginjsko doklado, 19 odst. za praznike, 13. plačo itd. Po tako izračunani vrednosti delovnih ur znaša celokupna vrednost prostovoljnega dela, ki so ga pri stavbi v Ul. Montecchi 6 opravili prostovolci, 2,490.658 lir.

Pri tem je treba upoštevati, da odgovarja ta vrednost le delu stalnih in delu privajenih delavcev. Prostovoljno delo je obsegalo le težako delo nebistvenih pripravljalnih gradbenih del. Prevladovalo je čiščenje, pometanje, nalaganje, prenašanje, tolčenje stare malte, sejanje peska in podobno. Vsa bistvena gradbena dela so opravili redni plačani delavci. Zaradi tega je bil učinek dela v našem primeru nizek zlasti, če pomislimo, da so pri prostovoljnem delu sodelovali moški in ženske vseh starosti, od katerih večina ni bila vajena ročno delo.

Podjetje Ciocchi, ki je prevzelo gradbena dela, je del zgoraj navedene vrednosti prostovoljnega dela izplačalo, in sicer Serbu Marcellu in Cuminu Aldu. Ze omenjena komisija jima je namreč za njuno «vodstvo» določila nagrado v višini plač specializiranih industrijskih delavcev. Glede izplačila te nagrade se je komisija dogovorila z gradbenim podjetjem, da bo 60 odst. nagrade izplačalo podjetje, 40 pa komisija.

Komisija, ki je imela v svojih rokah vsa nabrana denarna sredstva in zvež, je Cuminu in Serbu plačala dogovorjenih 40 odst., kar je znašalo 418.737 lir. Ostalih 60 odst. nagrade pa je Serbu in Cuminu izplačalo podjetje, in sicer 486.851 lir. Toda kljub temu, da sta imenovana od komisije navedenih 418.737 lir že prejela, sta s posebnim dopisom z dne 20. 9. 1948 zahtevala od gradbenega podjetja Ciocchi, da jima izplača tudi nadaljnjih 40 odst. nagrade in odpravnino. Njuna zahteva je bila v nasprotju z dogovorom, toda zaradi ljubega miru je podjetje Ciocchi izplačalo Cuminu in Serbu zahtevane vsote.

Cumina in Serbo sta prejela torej 60 odst. kvoto v znesku lir 486.851
in 40 odst. kvoto lir 418.737
tedaj skupno lir 905.588

Od skupne vrednosti vsega prostovoljnega dela lir 2,490.658
moramo odbiti za prostovoljno delo Cuminu in Serbu izplačanih lir 905.588

Tako znaša denarna vrednost prostovoljnega dela le lir 1,585.070

Ce sta Serbo in Cumin vrnila komisiji 418.737 lir, tega ne vemo, ker Unità, Lavoratore in Delo o tem niso pisali.

Za danes toliko; v prihodnjem članku bomo slišali, kako je bilo z nabiranio akcijo v denarju in blagu ter o tem, kaj predstavlja vrednost prostovoljnega dela v razmerju s celotno vrednostjo CMD poslopja v Ul. Montecchi.

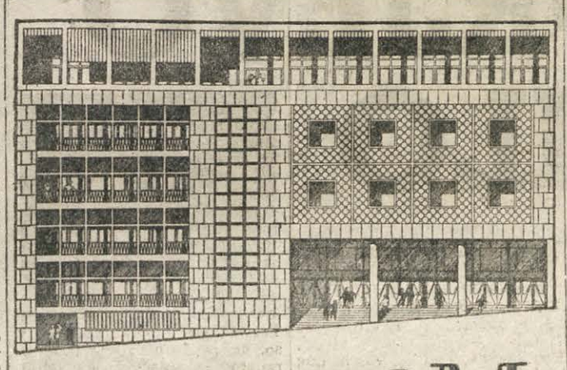

SEZNAM št. 42

Za Kulturni dom v Trstu so prispevali:

Vesela družba na silvestrovanju v Padričah nabrala 1310. Znidarčič Rudolf 1500, Moselli Stanko 500, Rakar Angela 1000, Jerman Ada 627, Grgič Boris 400, Maver Ana 1000, inž. A. Pajič 1000, Vatta Vittorio 500, Lupinc Stanko 1000, dr. Slavko Strukelj 627, Brišček Emilija, Briščiki 500, Hrobat Grozdana, Ferneči 2000, Gabrijelčič Nada 2000, Pauzin Vinko 2000, Doles Pina 500, Ceket Franc 627, Benčič Karej 627, Kopun Rihard nabral za opeko na Kontovelu in Proseku 2500, Lukeš Jožko 1000, Flego Darko 1000, Ražem Danilo 450, Sčuka Anica 350, M. K. 1000, Pertot Ivan 1000, Zadel Anton 500, G. Gaspari 500, Skrap Milko 500, Barbič Elza 1000, Abram Stanko 627, Cebulec Jože 627, Kralj Anica 500, Prinčič Sonja 500, Luin Marij 1000, Mosetti Albert 1500, Skerlj Ciril 360, Pisk Fanica 340, Ukmar Rudolf 627, A Barzel 1000, Vilhar Nada nabrala za opeko 800, Gorkič Josip 750, Dietz Stanislav 627, Glažar Franc 600, Gruden Josip 350, Maver Darko 450, Zupančič Franc 627, Colja Miroslav, Prosek 500, Starešinič Stane 1000, Vuga Justina 500, Pertot Alojz 430, Modic Mihela 330, dr. M. Pretnar 1000, dr. M. Adamič 627, Košuta Rudi 627, Merlak Srečko 600

Skupno lir 44.417
Prejšnji znesek » 6.521.721

Skupaj lir 6,566.138

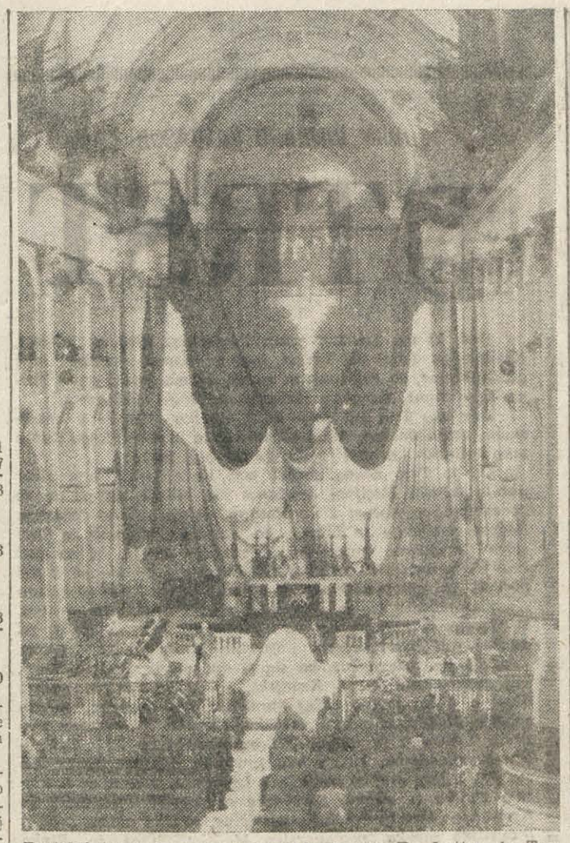

Pretekli teden je umrl francoski general De Lattre de Tassigny, čigar ime je postalo znano zlasti ob podpisu nemške predaje v maju 1945

Džungla

Pisec Gab v "Umani„ zaradi dreves ne vidi gozda (džungle)

Zdi se, da vodi v «Umani» politično dinijo pisec, ki se podpisuje s kratico Gab. To nam zopet kaže njegov članek «Tempio e fortezza», s čimer misli tržaško univerzo. V novembrski številki 1951. se bori Gab proti tistim, ki pravijo, da je Trst mesto trgovcev, medtem ko naj bi bil že stoletja v stalnem sporu prav s trgovci. Tako piše Gab: «Povedali smo in se ne bomo nikdar utrudili ponavljati, da je naša stvar stvar kulture in civilizacije.»

Člankar je mnenja, da so si stali nasproti ljudje starega tržaškega mesta in prebivalci njegovega novega dela, ki je zrastel na prostoru nekdanjih tržaških solin. Toda avtor zatrjuje, da ne gre za «banalne etnične razloge», temveč za «dve civilizacijski dobi», od katerih sloni meščanska na pravi in humanistični kulturi, druga pa naj bi bila neka produkcijska gmota civilizirana (civile) samo navidez, tako da napravi celo na tuje izobražene obiskovalce vtis, kot da je Trst mesto trgovcev.

Obe nasprotji sta po mnenju avtorja prišli najbolj do izraza okoli l. 1774, ko se je trgovski del Trsta razvil v pomembno luko, kulturni del mesta pa naj bi bil zahteval ustanovitev filozofske, pravne in bogoslovne fakultete; to zahtevo naj bi bil ponavljal tudi v revolucionarnem letu 1848 in vse do nastopa tega stoletja.

Za tem pisec članka nadaljuje, da je Trst čutil takoj odjek zadnje vojne, ko so Nemci obnovili pokrajino Primorje (Kuestenland) in s tem ustvarili podlago za julijski separatizem, za katerega se Italijani pokorijo še danes. Na vse to naj bi bila odgovorila tržaška univerza s tem, da je k trgovski in pravni fakulteti dodala še stolico za literaturo in filozofijo. Končno se obregne Gab na vladanje Zavezniške vojaške uprave, ki ji podtika, da da se ravna samo po lastnih političnih potrebah, da je zanjo Trst le predmet kupčevanja in da prevladuje v ZVU težnja raznarodovanja. Proti vsemu temu naj bi se bila zopet dvignila tržaška univerza z znanimi izvajanji prof. Cammarate o suverenosti Italije nad Trstom. Gab razširja to suverenost kar na vse «terre giulie».

Gab in «Umana» nimata dobrega spomina. V svoji oktobrski številki je v članku «Trst in Sueški prekop» Giulio Cervani napisal tole: «Trst je držala avstrijska vlada po l. 1850 s pomočjo trdih krempljev tujcev in «di quelli mercanteschi, anazionali; c'era decadenza, crisi, marasma». Pomnimo, da je v izvirniku napisal to mnenje znani slavofob Attilio Tamaro.

Vsi vemo, da se je velika večina tržaških Italijanov radagrela v «milosti dunajske vlade», v kateri je videla zaščitnico pred beneško konkurenco in tisti vir, od katerega prihaja zanje blagostanje.

Tedaj sta predstavljala Trst Domenico Rossetti in Pasquale Revoltella, prvi mož duha in domoljub, drugi po rodu Benečan, trgovec in bankir. «Umana» pravi v istem članku o njem: «austriacante di... tempra adamantina» Slovenci ni mamo tako lepih besed, da bi tako popolno opisali avstrijakanstvo Revoltelle, ki označuje mišljenje skoro vsega Trsta. Enako ni nobena tajnost, da se je tudi Rossetti s svojo sposobnostjo zavzemal za tedanjo Avstrijo. Tudi danes je dobre tri četrtine tržaških Italijanov za samostojnost Trsta in proti Italiji.

Italijani v Trstu so torej bore malo pripomogli «aj moti risorgimentali dell'Italia», h gibanju za zedinjenje Italije; če so zahtevali univerzo za avstrijske Italijane pomeni, da so hoteli doseči spopolnitev svojega šolstva. Z istimi zahtevami so prišli na dan vsi tedanji narodi, ki so živeli v Avstriji, za nas je važnejše, da so tržaški Italijani istočasno, ko so zahtevali zase vseučilišče, odrekali Slovencem osnovne šole!

Tako bi avtor članka «Tempio e fortezza» opravil boljše delo, če bi dobo zadnje vojne analiziral rajši tako, da je bila vsa Italija, na vladi in izven nje, ko je računala z zmago Hitlerja, vedno pripravljena dati Trst Nemčiji, da dobi izhod na Jadran, Italija pa naj bi prejela kompenzacije v francoskih in angleških afriških kolonijah. Proti temu stališču ni bilo v Trstu nobenega odpora, niti v mestu «med obzidjem», kjer vlada «humanistična kultura», niti v trgovskem delu mesta, kjer prevladuje kupčijski duh in še manj na univerzi. Ta je vso vojno mirno delovala in jo zaradi «prevratniških idej ali akcij» ni bilo treba zapreti, kot na primer univerzo v Ljubljani. Raznarodovanje Trsta, ki ga po mnenju Gaba izvaja ZVU, je zares takšno, da krati avtohtonim Slovencem pravice, ki jih morda ne krati niti črnim plemenom. «Umana» in njeni sodelavci so lahko zadovoljni, da so pri ZVU ljudje, ki mislijo, da je najbolje vladati v Trstu po načelu «quieta non movere», čeprav predstavljajo ta «quieta» vse tisto, kar je izražal fašizem, predvsem nacionalno, kulturno in gospodarsko zatiranje vsega slovenstva v Trstu in okolici.

Zato je tudi napihovanje, ko piše Gab, da pomeni začetek akademskega leta na tržaški univerzi slavnostni dan, ko se na njenem pročelju dvigne zastava, ki ni «il retorico tricolore», to je blebetava trobojnica. Ne zadostuje, da priznava Gab, da pomeni doba od 1918-1943 «cinque lustri di tirannide» — 5 petletij tiranstva in da je govorniški nacionalizem povzročil polom Italije, kajti v isti sapi označuje ves ostali svet, ki je nekaj kilometrov izven Trsta, kot džunglo. Toda vsi vemo, da prav tržaška univerza, mnoge druge tržaške italijanske kulturne ustanove in skoro tudi «Umana» gojijo proti Slovencem samo sovraštvo in narodnostno mržnjo. Vprav to so označbe džungle.

Tako je izključeno, da bodo vsi ti krogi mogli kdaj vdihniti tej svoji trobojnici «luč narodne enakopravnosti». Hkrati naj opustijo misel, da bo «duh tržaškega vseučilišča razširil svoje branike — do naravnih mej razvodja»!

Razburjenje zaradi "Strahu in roguma"

TONE FAJFAR

Ocenjevanja Kocbekovih novel se nisem prvi lotil jaz v «Ljudski pravici», ampak Bor s Pahor v «Primorskem dnevniku», kjer se je navdušeno razpisalo izredni vrednosti te nove knjige. Po njegovem sodu Kocbekovo delo v vrsto najboljših novejših del evropske literature. Postavil ga je ob stran s Sartrom.

Ne tajim, da mi je tudi Pahorjev članek dal pobudo, da sem se oglasil v «Pravici» ter povedal svoje mnenje. «Primorski dnevnik» je ves članek ponatisnil ter v uvodni pripombi poudaril, da ga objavlja, zaradi tega, da ne bi bili čitatelji samo enostransko obveščeni, ter da Pahorjeva ocena ne more biti merodajna za one, ki so intimno povezani s partizansko borbo.

Zatem je Pahor poslal «Primorskemu dnevniku» odprto pismo, ki je bilo objavljeno 12. januarja t. l.

Pustimo ob strani Pahorjevo razburjanje za adi izraza o intimni povezanosti s partizansko borbo, ker bi bilo težko razumeti, kakor da kdo njemu očita, da ni intimno povezan z osvobodilno borbo. Kocbek nekje celo trdi, da je intimna povezava tudi med sovražniki, ki so si v borbi stali nasproti. Ni preveč rečeno, da je bilo prav vse naše ljudstvo intimno povezano s partizansko borbo, konec koncev tudi tisti, ki so se borili proti partizanom. Taka utemeljitev «Primorskega dnevnika» je bila zaloren popolnoma odveč, kakor je tudi nerazumljivo Pahorjevo sklicevanje na tisoče Tržačanov, ki so bili zaprti v nemških taboriščih.

Ne gre za to, za kakšne vrste slovenskih ljudi je Kocbekova knjiga nesprejemljiva, ampak zaradi česa je nesprejemljiva. Tudi ne gre za to, kdo knjigo kritizira, ampak kako jo kritizira in kaj v njej kritizira. V «Pomislekih» sem skušal opozoriti z vrsto citat v na nerazumno prikazovanje partizanstva in partizanov, in to ne le z vsebinske, zunanje strani, ampak tudi z etične in moralne. Ob strani sem pustil le oblikovno stran novel — toda o tem kasneje.

Naj prepustim besedo Pahorju:

«...Podpisani (t. j. Pahor) je kot književnik napisal poročilo o književnem delu, o novelah, in jih kot take pozitivno ocenil. Ni se pomudil v razgljabljanju vsebine ampak preprosto sprejel Kocbekovo obravnavanje etičnih problemov...

...Ce partizan-borec ni nehal biti človek z možgani in s srcem, ko se je boril na življenje in smrt, potem je Kocbek s svojimi novelami prinesel v naše slovstvo dokument, kakršnega do zdaj nismo imeli, in ki slovensko osvobodilno gibanje dviga na tisto visoko etično in moralno raven, ki jo je gibanje v resnici imelo. Kajti nihče ne bo mogel trditi, da so bili borci samo trdi, hrabri vojaki in topi izvrševalci povelj.

To so precej jasne ugotovitve; kakor je jasno da je zunanji pisatelj tisti, ki z ravno č. to loči ljudi v dobre in slabe, junaške in bojaljive, odločne in omahljive, tenkočutne in grobe samo zato, ker prvi zastopajo neki pravilen odnos do dogajanja, drugi pa nepravilen. Ali je dialektika v svetu in človeku, ali je ni? Ce je, upoštevaj jo zmeraj. Ce je ni, je ni nikoli, ne samo tedaj, ko nekomu ni pogodu...

Kar se pa tiče novel Edvarda Kocbeka, bom rekel sledeče:

Ni izraz razgledane in suverene presoje kritika o Kocbeku, ki ste jo objavili v novoletni številki. Čas je pravičen sodnik in prav nikamor se mu ne mudi. Dajmo času čas torej. In takrat bomo lahko ponosni, da imamo v književnosti «Strah in rogum».

To je sicer samo skromno mnenje podpisanega, mnenje zasebnika, svobodomislečega in svobodnega naprednega književnika, a gotov sem, da ni zgrešeno.»

Tako Boris Pahor.

Pahorjevega pisanja ni mogoče sprejeti tako «preprosto», kakor je on «preprosto sprejel Kocbekovo obravnavanje etičnih problemov».

Pahor sam pravi, da se ni pomudil v razgledljanju vsebine Kocbekovih novel, ampak je sprejel (jaz razumem: usvojil, akceptiral) Kocbekovo obravnavanje etičnih problemov. Težko si mislim, kako je to dvoje mogoče medsebojno ločevati. Saj je vsa knjiga obravnavanje etičnih problemov, vse osebe razglabljajo in izražajo kot svoje v glavnem Kocbekove pojme o etiki, o človeški morali. Bilo bi otročje opravilo, če bi kdo skušal polemizirati s Kocbekom na ta način, da bi dokazoval, da zgodovinsko njegove osebe nikdar niso obstajale, da ne poznamo nobenega Barke, Damjana, Devina, Gabra, kaplana Zguna, aktivista Toneta, komandanta Gregorja ali komisarja Janeza. Pisatelju je vedno dopuščeno, da si tudi sam naslika osebe in tudi situacije, v katerih živijo, zlasti če ima toliksno izbiro, kakor jo lahko najde med desettisoči slovenskih partizanskih borcev. Ni pa pisatelju dovoljeno ustvarjati nerealističnih oseb, situacij in podob, kadar gre za prikazovanje takega zgodovinskega in tudi etičnega problema, kakor je bilo naše partizanstvo. Popačena podoba partizanstva ne more uspeti, ker so cele množice živih prič te komaj pretekłe dobe. Zato naj se nihče ne čudi, da je Kocbekova knjiga zbudila pri slehernem partizanu, ki jo je pazljivo prebral, občutek globoke užaljenosti, ter da prihajajo od organizacij Zveze borcev številna ogorčena pisma. Zakaj so bivši partizanski borci užaljeni? Gotovo ne zaradi tega, ker so Kocbekove novele, kakor pravi Pahor, *«dokument, kakršnega do zdaj nismo imeli, in ki slovensko osvobodilno gibanje dviga na tisto visoko etično in moralno raven, ki jo je gibanje v resnici imelo».*

PARTIZANSKI BORCI obsojajo Kocbekovo knjigo

Prav nasprotno je res: Etična in moralna stran partizanstva je prikazana tako, da je objektivno ni mogoče sprejeti in da partizanstvo ponižuje in ponareja.

Nihče se ne navdušuje nad enostranskim ali črnobelim opisovanjem partizan ke dobe, kakor nam hoče Pahor pripisovati z modrovanjem o «travni črti». Največja slabost mnogih do zdaj izdanih del s partizansko tematiko trpi prav na tej pomanjkljivosti in zato nismo mogli biti z njimi zadovoljni. Prav tako nas ne more osvojiti papirnato slikanje ljudi in dogodkov. Partizanstvo je neizčrpna zakladnica snovi za sedanje in bodoče pisatelje, obenem pa je najbolj epsko razdobje naše narodne zgodovine, ki je vredno truda in naporov slehernega poeta.

Nihče se bolj od partizanov, neposrednih udeležencev osvobodilne borbe, ne zaveda, da borci niso bili *«samo trdi, hrabri vojaki in topi izvrševalci povelj»* (da znova citiram Pahorja). Morda je bil tudi kak takšen med partizani, toda skoraj vsi so šli v borbo po lastni osebni odločitvi, zaradi svojega pozitivnega razmerja do usode naroda in delovnega ljudstva. Narodna in razredna zavest jih je gnala v borbo. Kogor je skrbela samo lastna koža in udobje, se je znal izmakniti borbi in dosti jih je bilo takih, ki so zaradi svojega oportunizma končali v izdajalskih vrstah. Borci so se odpovedali osebni problematiki ter se predajali borbi za naroč, za zmago revolucije, za skupno dobro delovnega ljudstva. To je tista «visoka etična in moralna raven, ki je gibanje v resnici imelo», ne pa tista, ki jo opisuje Kocbek in za katero se navdušuje Boris Pahor.

Osvobodilna borba je spremenila slovenski narodni značaj. Ze temeljne točke OF, razglašene jesani 1941, so računale s tem, morda največjim zgodovinskim uspehom takrat šele nastopajoče borbe. Slovenski ljudje, ki so se lotili orožja, so prevagali zgodovino, dobnjakarsko, hlapčevsko, tercijalsko in individualistično razčobje. Brez tega preloma bi osali oportunisti in reve ter bi morda za vselej zamudili priložnost za veliko preobrazbo našega ljudstva. V ognju osvobodilne borbe so se kovali tudi novi ljudje, vršila se je individualna preobrazba posameznikov — toda v drugačni smeri, kakor jo prikazuje Kocbek v svojih novelah. Spreminjalo se je osebno razmerje do skupnosti. Osebna problematika se sicer ni izgubljala, toda stopila je na drugo mesto, manj važno od zavesti kolektivne povezanosti v organizem vsega ljudstva in končno tudi bolj vezano na skupno usodo vsega ljudstva. Tudi razmerje do življenja in smrti se je spremenilo. Tisti, ki mu je bilo do življenja za vsako ceno, se je krčevito in blazno izogibal sleherne udeležbe v osvobodilni borbi. Smisel smrti za osvobodilnega borca je bil v tem, da je bil pripravljen zavestno umreti za zmago pravične borbe, za bodočo srečo ljudstva. Tudi kadar se je borcev prevzemalo nevarnost jo opijemal fatalizem, je bila smrt zanje končno le zavestna žrtev za skupnost. Najbolj tragična je bila smrt takih ljudi, ki niso vedeli, za kaj umirajo, najbolj sramotna pa tedaj, če so umirali kot izdajalci.

To so tako splošno poznana dejstva, da se je treba čuditi, kako da je danes, po več ko desetih letih, še potrebno razpravljati in polemizirati o vseh teh zadevah.

Toda Kocbekova knjiga postavlja mnoge znane in priznane pojme ter vrednote na glavo, in kakor je videti, tudi Boris Pahor «preprosto sprejema Kocbekovo obravnavanje etičnih problemov».

V treh novelah je Kocbek naslikal komuniste, ujete v zmešnjavo lastnih pojmovanj Barka, španski borec, je globoko razdvojen nad vsem življenjem, tudi nad smislom borbe in vseh vrednot: «Z jasnim in določenim nasprotnikom vred se je zrušilo tudi moje razmerje med resnico in lažjo, med dobrim in zlim. Vse se je zamajalo, razumeš, vse. To je edina resnica, ki mi je ostala. Zamajale so te posledne zapeke, zlo je bilo brezmejno razgosposodovalo. Človek se izgublja sredi razdivjanega snovnega sveta. Današnja vojna je smrtni ples besov. Ljubezen je hkrati sovraštvo, življenje je hkrati smrt, svoboda je hkrati sužnost, ustvarjanje je hkrati rušenje...» Skratka: španski borec Barka je sreči osvobodilne borbe izgubil sleherno orientacijo. Kaj se to pravi: «Svoboda je hkrati sužnost?» Sužnost čemu?

In kaj pravi komunist Barka o smrti: «*Človekova smrt je absurdna, nesmiselna. Popolnoma naključno napravi konec bivanja, ki je od početka do konca eno samo čakanje, upanje in nepotešeno načrtovanje...*» In tako absurdno, nesmiselno smrt je Barka tvegal, ko je šel v Španijo in ko se je nato udeležil osvobodilne borbe. In ta zmešani ter razdvojeni Barka gre nato izzivat usodo v tvegani akciji, kjer najde smrt. Za kaj je umrl V noveli ne najdemo odgovora.

Vzemimo «Blaženo krivdo» in Damjanovo težko bobo s samim seboj, ko ga komisar z diaboličnim prigovarjanjem prisili, da gre likvidirat špijona. (V tretji noveli je stavek, položen v usta fašističnega zločinca, ki vrže na to vprašanje še posebno luč: «*Na lepem me je napolnila fiksna idеja, da b m prišel do prave moškosti le, če bom prelil človekovo kri. Nič ni lažjega danes kakor mladega človeka prepričati, da se odkupi, če ubije človeka. V ta namen so najpripravnejše milili, ki gibljejo svet...*»). — Ali ni morda moralno bolj nesprejemljivo, v borbi ubijati sovražne vojske, ki subjektivno niso krivi, da so morali v vojsko, v katero so bili prisiljeni — kakor pa likvidirati špijona, ki je tudi osebno odgovoren za svoj zločin? Toda v «Blaženi krivdi» vprašanje ni tako zastavljeno. Damjan je brez dvoma v borbi stekel po sovražnih vojakih, ne da bi se mu vest oglasila. Ko pa je bilo treba likvidirati od Gestapa posnanega špijona, se z vsem bistvom upre temu «zločinu: «*Kriv si mojega zločina. Moj zločin je tvoj zločin. Jaz bom ubil tvoje telo, ti pa mojo dušo*», tako je govoril sam v sebi, ko je šel za špijonom. Ali je to tista «*visoka etična in moralna raven, ki jo je gibanje v resnici imelo*», kakor pravi Pahor?

(Nadaljevanje na 7. strani)

NAŠI NOVI NARODNI HEROJI

ki so si to najvišje priznanje zaslužili v junaškem boju za osvoboditev primorske zemlje izpod tujega jarma

Maks Perc

Maks Perc je izšel iz delavske ljubljanske družine in je že v nižji gimnaziji med napredno mladino širil svobodomiselne, demokratične nazore. L. 1934 je postal član KP. Od tedaj je na svojem stanovanju vodil ilegalno ciklostilno partijsko tehniko, ki je zaradi njegove čuječnosti ostala nedotaknjena in je policija ni mogla odkriti. Maja 1941 je začel organizirati partizanske enote in je bil že tega leta komandir čete v bataljonu, ki mu je poveljeval narodni heroj in poznejši komandant vseh partizanskih enot v Sloveniji — Stane Rozman. Kot tak se je udeležil številnih borb dokler ni januarja 1942 padel Italijanom v roke. Po nekaj mesecih zapora je bil interniran v Gonarsu, od koder pa je pobegnil s skupino tovarišev pri znanem legendarnem podvigu skozi nad 40 m dolgo rov, ki so ga sami skopali izpod barake iz žične ovire. Od tedaj je postal Maks primorski partizan. Najprej je bil komandant bataljona, ki se je boril po Beneški in Furlaniji, nato pa je bil organizator in načelnik obveščevalne službe za Primorsko. Tako rekoč iz nič je ustvaril kadrovsko in tehnično izvrsten aparat, ki je pod njegovim veščim vodstvom preprečil vsakršno izdajalsko početje na osvobojenem ozemlju pa tudi v okupiranih centrih. Bil je resen, ponosen in drzen človek in zato tudi odličen član Oblastnega komiteja za Primorsko. Zaradi svoje hrabrosti in požrtvovalnosti je dobil več odlikovanj in je postal podpolkovnik. Padel je v zadnji nemški ofenzivi na Primorsko 1. aprila 1945 na Vogalcah, ko je ščitil življenja svojih tovarišev.

Jože Klanjšček (Vasja)

Jože Klanjšček, s partizanskim imenom Vasja, se je že leta 1941 uveljavil z velikimi vrlinami pravega borca in napredoval od komandirja čete do komandanta bataljona. Pozneje je postal komandant kočevskega odreda in komandant Šercejeve brigade. Nepretrgana je vrsta njegovih hudih borb preden je postal komandant 14. divizije. Z njo se je boril po Dolenjskem in se prebijal skozi Hrvatsko na Stajersko v legendarnem pohodu 14. divizije.

Pozneje je Vasja prišel na Primorsko in postal komandant 31. divizije in namestnik komandanta IX. korpusa. Na Primorskem je bil hudo ranjen. Udeležil se je velikih borb na Trnovski planoti, v Vipavski dolini in na Krasu, sodeloval pa je tudi v bojih za osvoboditev Trsta. V zadnji ofenzivi leta 1945 se je posebno odlikoval, ko se je prebil iz sovražnih obročev in pripeljal na Dolenjsko 600 ranjencev. Podelitev reda narodnega heroja Jožetu Klanjščku je najlepše priznanje za njegova izredna dela v času narodnoosvobodilne borbe.

Evgen Matejka (Pemc)

Evgen Matejka je eden izmed prvih nosilcev partizanske «Spomenice 1941». Potem ko se je več kot leto dni junaško in uspešno kot borec in komandant ter politični delavec boril na Gorenjskem, je prišel proti koncu leta 1943 tudi na Primorsko, kjer se je v prvih časih posebno odlikoval kot vodja drznih diverzantskih akcij, izmed katerih so najznačilnejše naslednje:

V začetku leta 1944 je na čelu skupine vdrl v močno zastraženi rudnik živega srebra v Idriji. Kako tvegana in naporna je bila ta akcija je razvidno že iz tega, da se je morala njegova diverzantska skupina, ki jo je že pri vstopu v rudnik opazila nemška straža, spustiti po zapuščenih rovih brez varnostnih naprav v globino rudnika, kjer je minirala črpalke. S tem je bila proizvodnja rudnika do konca vojne skoraj popolnoma ustavljena.

Nekoliko pozneje je minral zelo zastraženo elektrarno pri Idriji.

Ena njegovih nadaljnjih akcij je znani napad na glavno skladišče bencina v Postojnski jami. Težavnost tega podjetja je bila, v tem, da je morala skupina partizanov, ki je izvedla to akcijo, prehoditi pod zemljo okolj 12 km, da je prišla do skladišča. Zaradi odlične organizacije je akcija uspela brez lastnih žrtev, uničila pa je nemški vojski eno glavnih zalog bencina v Sloveniji.

Matejka je bil tudi organizator dveh diverzantskih skupin, izmed katerih je prva povzročila eksplozij

ADVOKAT

ELIN PELIN

Elin Pelin, s pravim imenom Dimitar Ivanov, si je zagotovil v bolgarski književnosti sloves enega najplodovitejših in najbolj priljubljenih pisateljev. Živel je dolgo časa na kmetih med svojimi Sopi, kakor se imenujejo kmetje Sofijskega polja (rojen 1878 v Bojlovu, umrl 1949 kot upokojenj upravnik Narodne knjižnice v Sofiji). Bil je član bolgarske Akademije znanosti in predsednik Zveze bolgarskih pisateljev. Do smrti prijatelj Jugoslavije.

* * *

Zasedal je senat okrožnega sodišča. Razpravljali so o kaznivem dejanju Mitra Marina iz vasi Goroseka, ki ga je sosed Peter Marin tožil, češ da mu je konja ubil.

Neznosno vroče je bilo. Od zunaj s ceste so skoz okna razpravne dvorane trudno in obupno gledale bele stene sosednih hiš in bleščale v sončni luči. V dvorani je bilo dušeče soparno in občinstva skoraj ni bilo. Samo dva, trije kmetje, ki so bili tudi za priče, so sedeli plaho in negibno in poslušali z odprtimi usti.

Govoril je zagovornik — nizek, čokat advokat z velikim trebuhom, gologlav, v ponošeni obleki. Pogled je uprl v predsednika in zdaj pa zdaj vzel roko iz žepa, pokazal na obtoženca in govoril neverjetno prizadevno, da bi vse preglušil, vse prevzel. Toda njegov glas je bil votel, hripav, kakor da prihaja iz počene cevi. Vreščal je, vpil, dvigal oči k stropu kakor da kliče nebo na pomoč, na koncu vsakega stavka pa se je dostojanstveno izprsil in krepko zamahnil z roko. Toda na topih obrazih sodnikov je kakor vedno lebdela tista negibna sodniška potrpežljivost in ravnodušje, ki nikoli ničesar ne obeta.

Predsednik se je bil poglobil v daljnja razmišljanja. Prvi sodnik je risal konje, drugi, ki je bil glasbeno nadarjen, je narisal veliko noto in jo s svinčnikom skrbno povečal.

Obtoženi Mitar Marin, droban, plavolas kmet, bos in v srajci, je stal s pokrivalom v roki, prav nič ni razumel, kaj govori njegov zagovornik, in je gledal in opazoval veliko črno muho, ki je brenčeče udarjala ob okensko šipo, ven pa ni mogla. Čez čas, ko je advokat premolknil, da bi si oddahnil, se je Mitar obrnil k sodnemu sluge, ki si je pri vratih ravnodušno čistil nohte, in mu glasno rekel:

«Prijatelj, daj no, preženi to nesnago, dovolj se je nabrenčala!»

Sodniki so ga pogledali z nasmehom in sočutjem. Predsednik je pozvonil:

«Mitar Marin, zavedati bi se morali, da kot obtoženec niste v zavidanja vrednem položaju. Svobodnost zahteva, da molčite!»

«Ha! Odfrčala jel» je rekel Mitar in pokazal na okno.

Sodniki so se spet zarmejali. Advokat je strogo pogledal svojega varovanca, nato pa raztegnil obraz v blag nasmeh in nadaljeval:

«Da, gospodje sodniki! Te okoliščine je treba, da tako rečem, upoštevati. Z drugimi besedami, pojasniti je treba psihologijo, moment, tako rekoč! Zamislite si: noč, črna kakor vrag, noč na kmetih! Še prsta ne vidiš pred očesom. Moj klient leži sredi dvorišča ali tam nekje na gumnu in po svoji sveti državljanski pravici varuje svoje snopje in stog žita, ki ga je s krvavim znojem pridelal. Varuje svoj trud, tako rekoč, in tam leži truden po dnevnem delu! Na vse je pozabil (priče se v dvomu spogledajo). Na vse: na ženo, na otroke, še celo na nebo, kakor pravi pesnik! Delo ga je popolnoma uspavalo. A zdajci... kaj vidimo, gospodje sodniki? Kaj? Ni besede, da bi lahko opisali. Človeški jezik tega ne more izraziti! Da! Zdajci se moj klient zbudi in vidi ... o, groza! Življenje mojega klienta visi na dlaki! Ali res? Nad njegovo glavo stoji velikanska pošast, grozovita, strašna, pripravljena, da ga požre! V strahu, docela prirodno, izgubi moj klient, gospodje sodniki, tako rekoč vso zavest. Vidi, kako bruha pošast ognjene zublje iz nozdrvi, vidi njene krvave oči, ki žare v pijani krvoločnosti ... moj klient se trese od strahu ... Ne ve, kje je, ne ve, kaj se z njim godi. V polsnu zgrabi puško in — daaaam — ustreli! Pošast se zgrudi, nato vstane, preskoči plot, zbaži na plano, naleti na neko slamo, se od bolečine zarine vanjo in ... poginel E, gospodje sodniki, vprašam vas, mar je moj klient kriv, če ta pošast ni bila nič drugega kakor tako rekoč konj nekega Petra Marina? Nekakšno zvarano kliuse, vredno kvečjemu petdeset levov. Da! Kje je tu kaznivo dejanje? Kje?... Sicer pa, gospodje sodniki, presodite in preudarite! Upoštevajte oba zakona ... Božjega, ki nam sleherni trenutek govori, da varujmo svoje življenje pred prikaznimi in sploh pred čemer si bodi, ter človeškega, ki ločuje dejanja na kazniva in nekazniva ... Obadva zakona pa opravičujeta mojega klienta!»

Advokat je ponosno pogledal naokoli, obrisal pot s čela, se nasmehnil svojemu varovancu in sedel.

Sodniki so začeli šepetati med seboj. Predsednik je pritisnil na zvonec in zaklical:

«Obtoženi Mitar Marin!»

«Tukaj!» je odgovoril Mitar po vojaško in se postavil «mirno».

«Kaj nam lahko ti poveš o tej zadevi?»

«Kdo? — Ali jaz?»

«Ti, seveda. Kdo pa! ... Saj s teboj govorim.»

«Bom pa tudi jaz povedal, da je to takisto ...»

«Kaj praviš, kaj je — takisto?»

«Zastran konja pač,» krepko odvrne Mitar. «Venomer je skakal čez, na moje dvorišče. Prenekikrat sem Petru rekel: ‚Sosed, zapri konja, ker ga bodo volkovi požrli! V škodo mi hodi, kaj? Ves vrt mi pokonča! Komaj se zmrači, hop, preskoči plot. Uničil me bo!‘ Za nič drugega mi ni bilo žal, gospod sodnik, ampak za bučo ... srce se mi trga, da vam po pravici povem. To vam je bila buča, kakšna buča, na — takšnale! To kljuse jo je požrlo. Trpel sem, trpel, potem pa rekel: čak, ti bom že dal, se pravi niemu, potem boš videl! Dobro nabašem puško pa čakam. Pozna noč je, pravkar sem hotel leči, lej ga, hop, preskoči. Vrag ne orje in ne seje ...»

«Potem?» vpraša predsednik

«Potem! Kaj je bilo potem? — Puško sem vzdignil in ... na mestu!»

«Potem?»

«Potem sva ga z ženo odvlekla tja na kraj vasi. Tam sva ga zarinila v slamo, sva pa pač hotela skriti, a potem ...»

Advokat je poslušal, kako odkritosrčno razlaga njegov varovanec zadevo, in se je tresel od jeze. Z očmi je skušal ujeti Mitrov pogled, ampak Mitar ko da je pozabil na svojega zagovornika in je gledal samo v predsednika.

«Kaj praviš, koliko je pa bil konj vreden?» vpraša predsednik

«Kje bi jaz vedel, koliko je bil vreden! Dober konj je bil,» odgovori Mitar

Advokat srdito tresne s knjigami ob mizo in razkačen vstane.

Senat se umakne k posvetovanju. Zagovornik potegne Mitra na hodnik in se zadere nanj, tresoč se od jeze:

«Živina! Kaj pa jemlješ advokata, če ne znaš lagati!»

In togoten odide po stopnicah.

IVAN VAJKARD VALVASOR

TRST

Trst, ki mu Latinec pravi Tergestum, Italijan Trieste, Kranjec pa Tèrst ali Tèrèst, leži na Krasu, dvanajst milj od Ljubljane, ob Jadranskem morju, ki mu Plinij pravi Tergestinus Sinus, današnji Italijani pa Golfo di Trieste.

Ime ima Trst po trstu, kajti morsko ločje se v kranjskem jeziku imenuje tèrst ali tèrèst; in iz kranjskega izvira tako latinsko kot italijansko in nemško ime ...

Da je Trst nekoč spadal pod Kranjsko, o tem sicer nočejo tržaški Italijani dandanes nič slišati, da pa je to docela gotovo, hočem z nepobitnimi dokazi očitno dokazati. Najprej izpričuje to Lazius, ko imenuje Pucinum in Trst «loca Carniolano praetorio subjecta, — kraje, ki so pod kranjskim deželnim sodstvom.» Še jasneje pa naj se v oči posveti ta neizpodbitnost iz spodaj natisnjenih prepisov listin izvirnikov, ki so še zdaj v našem kranjskem arhivu. Ti docela potrjujejo, da sta obe mesti, Trst in Reka, od nekdaj bili inkorporirani vojvodini Kranjski ...

Kar pa zadeva čas, ko sta ti dve mesti, Trst in Reka, bili priključeni deželi Kranjski, se je to zgodilo najbrž okoli l. 1374.; ko so tedaj izumrli Goriški grofje, so gospostva Slovenską marka, Metlika, Istra in Kras dedno pripadla Leopoldu in njegovemu bratu Albertu III., Avstrijskima vojvodoma, ki sta bila kranjska deželna kneza. Ko sta v tem letu osebno sprejela v Ljubljani poklone ev kranjskih stanov in stanov Slovenske marke, Metlike Istre in Krasa ter potrdila deželne svoboščine, so bile mejna grofija Slovenska marka, poglavarstvo Metlika, Kras in Pivka vključene Kranjski in ta povzdignjena v vojvodino. Zaradi tega so od tistega časa vedno šteli mesto Trst, ker leži na Krasu, in mesto Reko, ker leži na istrski meji, k deželi Kranjski ...

Zdaj vlada Trstu glavar, ki ga vedno postavlja deželni knez ... Ker je sedaj mesto Trst, kakor je iz vsega tega razvidno, izven kranjske uprave, se mi zdi odveč da bi tu našteval njegovo ustavo, statute in privilegije. Kdor jih želi brati, ta se da lahko poučiti od Cezarja Cagnarona, doktorja J. U., ki jih je v latinskem in italijanskem jeziku popisal v posebni knjigi z naslovom «Statuta inclytae civitatis Tergesti & c.».

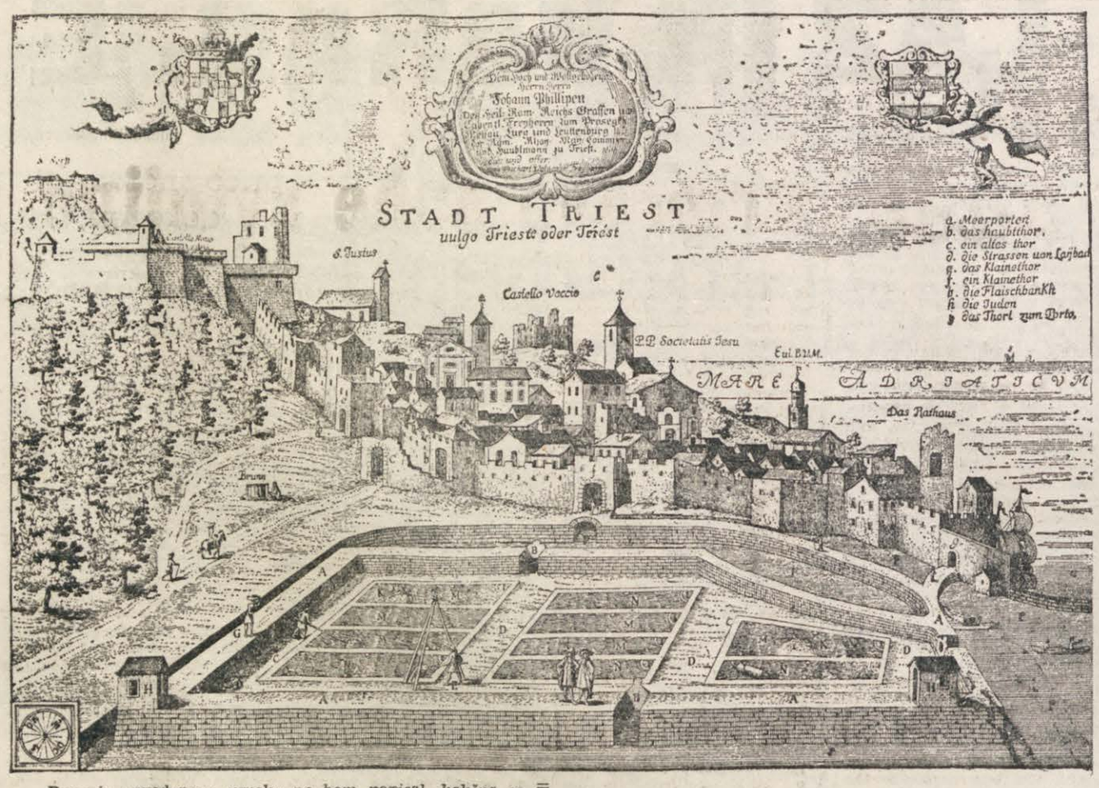

Prav iz navedenega vzroka ne bom popisal, kakšna so poslopja v Trstu. Vendar pa objavljam na priloženi poli v bakrorezu njegovo lego in zunanjo podobo na čast slavno omenjenega gospoda grofa, njegovega poglavarja, in še zato, ker je nekoč vendarle pripadal Kranjski. Tudi o njegovem opravilu hočem nekoliko poročati.

Ker ima dobro morsko pristanišče, prihajajo semkaj skoraj vsak dan vsakovrstne ladje iz Benetk in iz drugih krajev ter različno trgovsko blago nakladajo in odvažajo, a takšno, ki spada sem, dovažajo in tu razkladajo; od tod ga potem vozijo ali nosijo v Ljubljano in naprej.

Okoli mesta pridelujejo tudi najimenitnejše vino, rdeče in belo, v velikih množinah in raznolikih vrstah, ki ga izvažajo v mnoge daljne dežele.

Pri tem mestu pridobivajo tudi dosti soli.

OB ŠTIRISTOLETNICI PRVE SLOVENSKE KNJIGE SMO DOBILI IZBOR IZ "SLAVE VOJVODINE KRANJSKE„

VALVASORJEVO BERILO

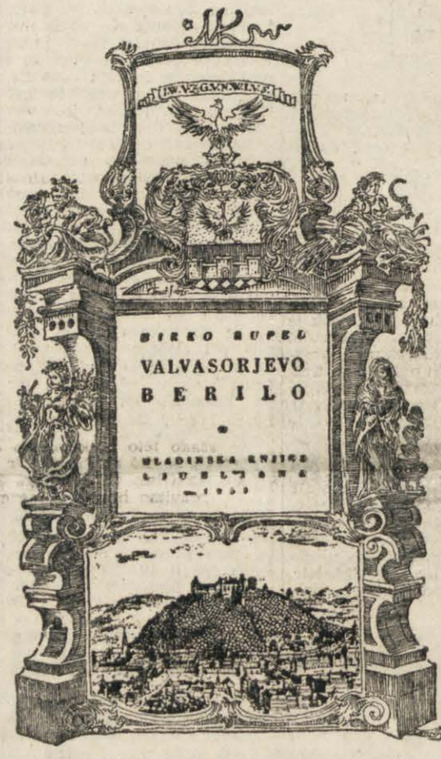

KI GA JE PRIREDIL **DR. MARKO RUPEL**, SPADA MED NAJLEPŠE SLOVENSKE EDICIJE PO VOJNI

Knjigo je opremil Elko Justin izšla je pa v zalo žbi Mladinske knjige

Dne 28. maja 1641. se je v Ljubljani rodil znameniti avtor «Slave vojvodine Kranjske», dela ki je še danes neprecenljiva zakladnica za spoznavanje naših krajev in naših ljudi v 17 stoletju.

Valvasor se je izobrazil v rojstnem kraju v Ljubljani, še bolj pa na popotovanjih po Nemčiji, Italiji in severni Afriki. Videl je tudi Francosko in Svico. V mladosti je pomagal pod poveljstvom Nikolaja Zrinjskega v bojih zoper Turke.

Ko se je ustanovil na gradu Bogenšperku pri Litiji, se je posvetil študiju in raziskovanju domovine. Nabavil si je knjižnico umetniško zbirko, matematičnih in astronomskih instrumentov in zbirko starih novcev. Zelo pomembno je bilo, da je 1678 uredil na Bogenšperku bakroreznico in tiskarno za bakroreze kjer je bila zaposlena cela vrsta risarjev, bakrorezcev in bakrotiskarjev.

Valvasor je vztrajno študiral in pisal, hkrati pa vendar popotoval po domačih deželah, izpraševal, brskal po arhivih, zapisoval, risal in meril, se vzpenjal na gore in se spuščal v jame. Uspehi njegovih prizadevanj so bile knjige ki jih je od 1679 leto za letom pošiljal v svet. Z izsledki o znamenitem Cerkniškem jezeru si je pridobil članstvo angleške Kraljevske družbe (Royal Society).

Leta 1683. je kot stotnik dolenjske strani moral vočiti štiri sto pešcev na Stajersko proti Bathyanyjevim upornikom in proti Turkom. Ko se je vrnil, je z vso vnemo pripravljal svoje največje delo, Slavo vojvodine Kranjske. Zanje je žrtvoval skoraj vse premoženje in, ko je 1689 izšlo, je moral prodati grad Bogenšperk in hišo v Ljubljani. Ločiti se je moral tudi od knjižnice, ki jo je kupil zagrebški škof. Umaknil se je v Krško, a je tam kmalu po preselitvi umrl 1693. leta.

Valvasorjevo delo je spočetka v tesni zvezi z bakroreznico na Bogenšperku. Tako je 1679 izdal *pasijonsko knjižico* ki so v njej same podobe brez besedila. Tudi *Topografija sodobne vojvodine Kranjske* iz istega leta je samo album s 316 bakrorezi, ki kažejo mesta, trge, samostane in gradove. Prav tako gre predvsem za bakroreze v zbirki *Ovidove Metamorfoze* (1680). Kakor Kranjska je dobila 1681 poseben album z 223 bakrorezi tudi Koreška: *Topografija sodobne nadvojvodine Koroške*. Zanimiv je *Theatrum mortis humanae* (Prizorišče človeške smrti), ki v podobah ter latinskih in nemških verzih kaže najprej mrtvaški ples, potem različne vrste smrti in naposled muke pogubljenih.

Oba albuma, kranjski in koroški, sta bila nekakšna priprava za najvažnejši Valvasorjevi deli. Prvo je *Popolna topografija stare in sodobne nadvojvodine Koroške*. Ta knjiga iz 1688 ima poleg podob tudi nekaj nemškega besedila namreč splošen opis koroške in razlagajoče sestavke krajepisne in zgodovinske vsebine ob vsaki podobi. Drugo delo največje Valvasorjevo, je *Die Ehre dess Hertzogthums Crain* (Slava vojvodine Kranjske).

Umetniško delo, namreč počobe, ki so jih zapustili v knjigah Valvasor, njegovi risarji in bakrorezci, ni tako, da bi moralo sloveti zaradi trajnih vrednot, toda s stališča domače kulture je nadvse pomembno. Veliko večje kulturne veljave pa je Valvasorjevo pisateljsko delo.

Valvasorja označujejo navadno kot zgodovinarja, vendar je njegov pomen predvsem v geografskih in topografskih, posebej še v etnografskih opisih. Kot geograf in topograf je Valvasor opisal Kranjsko kakor nihče pred njim. V Slavi je v posebnih poglavjih obdelal ne le meje, kraje, fare in gradove, temveč tudi gore, vode, jame, gospočarstvo, promet itd., ter spregovoril o vremenoslovju, zdravstvu, rastlinstvu, živalstvu itd. Tako nam je dal vsestransko in jasno podobo Kranjske v 17. stoletju, kakršno premore malokatera dežela v tistem času.

Zelo dragoceno je tudi narodopisno gradivo Slave, čeprav ni popolno. Naj omenimo tu podobe (na pr. podobo kozolca in voza, podobe ljudskih noš) in drobce o načinu življenja naših prednikov o domači obrti, trgovini, hrani itd., ki so raztreseni po raznih poglavjih, zlasti pa dokaj izčrpne opise šeg in navad našega ljudstva.

Za spisovanje zgodovine, zlasti starejše, se Valvasor ni posebno navduševal, je pa dobršen del te naloge prepustil svojemu pomočniku polihistorju Erazmu Franciscija. Deli, ki jih je napisal ta Nemec so danes brez pomena. Pač pa je Valvasor za novejšo zgodovino pritegnil arhivalne vire, zato je ta zanesljivejša in celo še danes uporabna.

Valvasor je pokazal dosti samostojnega mišljenja in prizadevanja, da bi podal resnico. Vendar je v marsičem otrok svoje čobe. Tako še tiči v praznoverju in veruje na pr. v čarovnice. Bil je dalje, učenec nemških humanističnih zgodovinarjev, ki so jim Slovani bili le odcepek Germanov. Sicer ne kaže odpora do «kranjskega» jezika, uporablja slovenska krajevna imena, objavil je slovensko pozdravno pesem Jožefa Zizenčelija in več hrvatskih Pavla Vilezovića ter govori prikupno o Slovanih, a to samo iz teorialnega patriotizma, drugače se šteje za Nemca. In naposled ne smemo pozabiti, da je bil Valvasor plemič. Ni prezrl slovenskega kmeta, a ta in ona kmečka posebnost je prišla v Slavo le kot zanimivost, kakor je vanjo prišel na pr. izreden pojav v naravi Drugače pa gleda na kmeta s pomilovalnim nasmehom, se ostro postavlja zoper kmečke pune, ljudsko sodstvo pa je celo zamolčal, saj se mu je zdela sramota, ker višjim stanovom še ni uspelo da bi ga odpravili.

Kljub temu cenimo vsakar je v Valvasorju, posebno v njegovi Slavi dobrega in, če že ne po besedi, vsaj po duhu in vsebini našega.

* * *

«Valvasorjevo berilo», ki ga je izdala Mladinska knjiga za novo leto ob 400-letnici slovenske knjige, zasluži med zadnjimi slovenskimi knjižnimi izdajami posebno pozornost. Knjiga je izšla v izboru in prevodu dr. Mirka Rupla, opremo pa je oskrbel grafik Elko Justin.

Prvič smo dobili izbor iz Valvasorja v slovenskem jeziku l. 1936, ko je Akademska založba v Ljubljani izdala prvo knjigo Valvasorjevega berila. To je bil izbor iz najimenitnejšega Valvasorjevega dela do vključno VI. knjige. Tudi ta izbor je pripravil Mirko Rupel.

Nadaljevanje, t. j. izbor ostalih knjig «Slave vojvodine Kranjske», potem odlomke iz drugih Valvasorjevih del in urednikov uvod o avtorju, naj bi prinesla druga knjiga Valvasorjevega berila. Čeprav se je ta že tiskala v Viru pri Domžalah, vendar zaradi okupacije ni mogla iziti.

Slovenske izdaje Valvasorja praktično torej še nismo imeli; sicer pa je tudi nemški Valvasor težko dosegljiv; prva originalna izdaja je danes dragocena redkost in tudi drugo, ponatis iz leta 1879, ni lahko dobiti. Razen tega je Valvasorjevo delo pisano v težko umljivi nemščini, tako da je Valvasor slovenskemu bralcu že dolgo nedostopen. Vendar pa mimo Valvasorja ne more nihče, ki se zanima za našo preteklost.

«Valvasorjevo berilo», knjiga velikega formata z dvokolonskim tiskom, obsega predvsem izbrana poglavja iz «Slave vojvodine Kranjske». Seveda tudi «Slava» ni mogla iziti v slovenskem prevodu v celoti, temveč le v izboru. Glede na štiri originalne debele knjige Valvasorjevega dela, bi bralec morda pričakoval nekoliko debelejšo knjigo slovenskega Valvasorja kot je ta, ki je sedaj izšla. Toda avtor dela, urednik in prevajalec Mirko Rupel pravi v svojih pripombah, da so pri izboru odločali oziri na avtorja in na bralca.

Zato je v slovensko izdajo uvrstil le tista poglavja, ki so za Valvasorja najmanjšnejša in ki obenem za današnjega bralca še zanimiva in aktualna, zlasti ker je v Valvasorjevem delu mnogo takega, kar je časovno danes že preveč odmaknjeno. Na koncu knjige je avtor dodal nekaj kratkih poglavij iz drugih Valvasorjevih del. Koristen bo nedvomno uvod, ki ga je avtor knjige dodal za boljše spoznavanje Valvasorja, njegovega življenja in dela ter njegovega pomena. Za lažje umevanje objavljenih tekstov pa služijo opombe.

Oprema knjige je vzorna, za kar gre hvala založbi, predvsem pa Elku Justinu. Že po obliki naj bi knjiga predstavljala veren posnetek originala. Tudi naslovne strani služijo temu, zlasti pa reprodukcije Valvasorjevih risb in bakrorezov, ki so tehnično zelo uspele. Tudi inicialke in vinjete v rdečem tisku so lepe, le tisk bi bil morda lahko za spoznanje močnejši. Želeli bi si morda še nekoliko boljši papir, sicer pa smo lahko z opremo knjige, vezano v polusnje, nadvse zadovoljni. Celotna izdaja kaže posebno skrb avtorja, ilustratorja in založnika, zato smemo biti knjige res samo veseli.

Tako je pokazal Valvasor v svoji knjigi kraško burjo

NOVE KNJIGE

Slovenski knjižni zavod je izdaj zbirko povesti hrvatskega pisatelja Slavka Kolarja v slovenskem prevodu Toneta Potokarja pod naslovom

«MI SMO ZA PRAVICO»

Ta knjiga bo Slovencem približala enega izmed najboljših hrvatskih pripovednikov, obenem pa izpolnila vrzel v humoristični literaturi.

* * *

Mladinska knjiga je pripravila mladini za novo leto lepo presenečenje z zares okusno izdajo

COLLODIJEVEGA «OSTRZKA»

v prevodu Alberta Siroka. Čudoviti doživijaji lesene lutke, ki jih je napisal florentinski pisatelj Carlo Lorenzini s psevdonimom Collodi, se uvrščajo kakor Robinson med knjige, ki ohranjajo trajno vrednost.

O sodelovanju

Že dlje časa se pri nas govori o možnosti sodelovanja med raznimi slovenskimi skupinami na političnem in kulturnem področju. Čeprav se nobena politična struja nikoli ne smatra za popolnoma ločeno od kulturnega dogajanja, — kakor se često kulturno delo ne more povsem izolirati od nekih političnih kontaktov, — se bomo v tem sestavku omejili zgolj na sodelovanje na kulturnem področju. Zlasti še zato, ker je možnost skupnih nastopov na političnem področju spravljena z dnevnega reda po nekih ljudeh, ki jim je razcepljenost bolj pri srcu; v čigavo korist — ne bomo tukaj razpravljali.

Ko smo dejali, da se govori o možnosti sodelovanja na kulturnem področju, je prav, da ugotovimo, KAKO se govori. In brez težave bomo ugotovili nekaj načinov, ki so si med seboj bistveno različni. O sodelovanju smo govorili mi — in to prvi — iskreno — iz spoznanja, da je skrajni čas, ko nam skupen nastop še lahko pomaga; iz prepričanja, da je vsako drobljenje naših naporov skrajno neodgovorno tratenje naših skupnih sil; in iz spoznanja končno, da razcepljeni vsak dan bolj ginemo in tonemo v vrtincih potujčevanja.

Potem so nekateri govorili in govorijo o vsem tem na način, ki kaže, da ni pri njih prav tistih prepričanj in tistih spoznanj, ki so nas dovedla na misel o sodelovanju. In zato govore ti ljudje zviška, hočejo biti ironični in se hočejo postavljati v neke milostne poze, izgubljajoč pri tem čut za čas in položaj, predajajoč se nekemu z ničimer utemeljenemu optimizmu. Končno so se oglasili še nekateri in povlekli vse skupaj na versko podlago. In sedaj prvi in drugi opletajo s ceneno retoriko, odklanjajo, pa zopet puščajo neke rezerve. Pri tem so često zelo malo stvarni. Razkrivajo svojo majhnost ob najmanj primernem času. Govorijo o «ponujanju», kakor da gre za prevzetno nevesto, ki si jo hočemo pridobiti. In drugi spet razpravljajo, ali je možna ljubezen (ki je potrebna za sodelovanje) med komunistom in katoličanom. Ti ljudje imajo res zelo mnogo časa, njim se prav nikamor ne mudi. Uživajo namreč v tem, da lahko najdejo kakršno koli pretvezo, da ohranijo svojo «individualnost», svojo ločeno skupinico. Da si pri tem «tertius gaudens» — dovoljno mane roke, ni treba niti poudarjati.

Predvsem se vsi ti ljudje nikoli še niso zamislili v čas in položaj nas Slovencev na STO. Zanje je vse nekam rožnato na tem «edino svobodnem» delu slovenske zemlje. Nočejo razumeti, da bi bil naš položaj še vedno silno resen, tudi če bi pri nas ne bilo nepotrebnega cepljenja. Ne vidijo namreč kaj malo razvetljivih demografskih podatkov za Slovence na Tržaškem, kakor ne računajo, da je slovenski dotok od drugod prenehal. Na vse to gotovo niso nikoli pomislili tisti, ki mislijo, da si moramo sedaj šele pričeti drug drugemu izpraševati vest ali se oziroma, če bomo v kom videli podobo božjo ali pa kar navadnega človeka.

Ko smo uvideli, da bi bili na več področjih skupen nastop nele mogoč, ampak tudi neodložljivo potreben, tedaj nam niso bili prvenstveno vprašanje POGOJI; lahko rečemo, da jih sploh nismo postavili. Pač, en pogoj nam je bil vedno neizogiben: iskrenost. Iskrenost v mislih in besedah, pa tudi v hotenjih in dejanjih.

Toda če nismo govorili o pogojih, ni rečeno, da jih ne bi bili lahko postavljali tudi mi. Gotovo je, da smo ob misli, kako bi prišli do zbližanja vsaj tam, kjer res ni razlogov, da hodimo vsak svojo pot, (ki je nujno mnogokrat sporedna) odrinili v pozabo marsikaj, kar bi že nas same oviralo pri zbližanju. Tudi nismo nikomu predpisovali, ali naj nosi žepu Evangelij ali Marksa.

Po vsem tem je mnogo neresnega in jalovega, če kdo NAS poziva od besed k dokazom. In navadna pretveza, zakrita z meglico kadila je, ako se kdo umika z izgovorom, da katoličan ne more sodelovati s komunistom. Sicer smo mi vedno govorili v imenu ljudi, za katere nismo spraševali, da so ali pa niso komunisti, kadar smo postavljali vprašanje možnosti sodelovanja vseh Slovencev na kulturnem in prosvetnem področju, pa tudi pri nekaterih drugih zadevah, ki so nam vsem Slovencem skupne.)

Zato ne vidimo, kaj se je treba spraševati na levo in desno, če gre za to, da Slovenci SKUPNO zahtevamo svoje šole, pravico materinega jezika v uradih, povrnitev škode, ki nam jo je povzročil fašizem.

Torej ne za sentimentalno slogaštvo, temveč za SKUPNO obrambo naših SKUPNIH pravic gre. Da postavljamo pri tem v ospredje kulturno področje, je razumljivo zaradi tega, ker se nam zdi tukaj zbližanje mogoče najlažje, glede na naše narodno obrambne pozicije pa najučinkovitejše.

GLEDALIŠKA ZANIMIVOST IZ NEW YORKA

Po poročilih iz ZDA ni bila bilanca lanskoletne jesenske gledališke sezone v New Yorku posebno zadovoljiva. Večji del programa so izpolnjevale glasbene komedije, kakor «Call me Madame», «Paint Your Wagon», «The King and I», «South Pacific»... Med najbolj uspelimi pa je nedvomno bila uprizoritev komedije «Don Juan v peklu» povzeto iz dela Bernarda Shawa «Človek in nadčlovek»; igrali so jo ali bolje brali: Charles Boyer, Charles Laughton, Cedric Hardwick ter Agnes Moorhead v režiji Laugthona. Predstava je bila izredno zanimiva predvsem zato, ker je z njo uspelo prepričati nele newyorško občinstvo, pač pa tudi prebivalce zapadnih in centralnih predelov ZDA ter Bostona, da je neka komedija prav tako lahko živa in učinkujoča, če jo igralci samo berejo.

«Don Juan v peklu», ki ga je Shaw napisal 1901 in ga vložil v tretje dejanje svoje komedije «Človek in nadčlovek», ni nič drugega kot dolg razgovor med Don Juanom ter Vragom, v katerem razlaga Shaw svojo vero v neko življenjsko moč, ki v zvezi z razumnostjo sili človeka, da ustvarja vedno nove in boljše oblike življenja. V dvogovor, ki se razvija v peklu, se zapleteta še dve osebi: Donna Anna, ena izmed mnogih Don Juanovih žena, ter njen oče Don Gonzalo (tega je Don Juan ubil v dvoboju), ki pride začasno iz paradiža. Donna Anna ter Don Gonzalo zagovarjata meščanske nazore; tema dvema odgovarjata Don Juan in Vrag, ki jima Shaw položi v usta precejšnje število paradoksov in odgovorov, ob katerih se «dostojno» občinstvo zgraža. Ta razgovor navadno opuščajo pri uprizoritvi «Človeka in nadčlovekа», medtem ko se je ravno zanj odločil «First Drama Quartette», kakor se imenuje mala igralska družina, ki jo vodi Laughton.

Igralci nastopajo v večernih oblekah na odru, na katerem so le štirj klopce ter štirje mikrofoni; prvih pet minut imaš vtis, da so predstavo improvizirali kar tam na odru igralci, ki jim ne manjka dobre volje in časa. Govorijo neprisiljeno, si dovolijo majhne šale ter se svobodno premikajo, toda ko mine prvih pet minut, se prepričamo, da je improvizacija le navidezna, kajti igralci znajo svojo vlogo točno na pamet in vsi gibi, nasmehi, odmori, vse je točno preračunano, kakor pri pravi predstavi in vtis dobimo, da prisostvujemo komediji s sceno, kostumi ter dejanjem. Diskusija med Don Juanom ter Vragom se vname, napetost se stopnjuje in drama nas ne le miselno, pač pa tudi čustveno docela prevzame, čeprav se s praznega in pustega odra razlegajo ostre Shawove besede. Tako, da je neki kritik opravičeno zapisal, da nudi predstava dober primer o metafiziki gledališča.

«Don Juan» je docela izpodrinil drugo Shawovo delo «Sveta Ivana», ki je dalj časa prevladovala na newyorških odrih. Poleg že omenjenih komedij so v New Yorku igrali še naslednje «The Fourposter» Jana Hartoga, «I am a Camera», Johna Vana Drutena po delu Cristofera Ishervooda ter «Nino» Andréja Roussina. Skromna bilanca za mesto kakor New York, če pomislimo, da sta izmed vseh predstav dosegli dostojno umetniško višino le dve Shawovi komediji.

Od vasi do vasi

PRAPROT

Čas beži, a naša pot še vedno stoji kot so jo pred desetimi meseci pustili. Takšna pa ne dela časti naši upravi, ker ne more služiti svojemu namenu. Ne vemo, koliko časa bomo še čakali, da nam jo uredijo. Slišali smo, da je v tem posredoval naš občinski svetovalec in uspel, da je ZVU dodelila za popravo še dva milijona lir. Upamo, da bo ta znesek zadostoval za ureditev poti, ki je povzročila že toliko slabe krvi.

BAZOVICA

Pri nas se zelo pazimo pred slinavko in kmetje se točno držijo predpisov živinozdravnikov, ker so prepričani, da le na ta način ubranijo živino pred poginom. Glavna nevarnost je sedaj pri kraju, dobro pa bi bilo, da bi bili tudi v drugih vaseh tako previdni, kot smo pri nas, ter da bi takoj javili, če se bolezen pojavi.

Pri nas postavljajo nove hišne številke. Toda z njimi nismo prav nič zadovoljni, ker piše na njih samo «Basovizza», na pravo izvirno ime «Bazovica» pa so popolnoma pozabili. Stvar razumemo, saj poznamo čustva župana Bartolija. Toda vsa njegova robota je zaman. Za nas ostaja naša vas Bazovica, kakor jo imenujemo od pamtiveka in nas prav nič ne briga, kako so jo prekrstili fašisti.

Zahtevamo, da postavijo dvojezične tablice; zahtevamo, kar je naše, na naši zemlji hočemo biti sami gospodarji.

MAČKOVLJE

Od začetka šolskega leta je v naši vasi pouk v novi šoli, ki stoji za vasjo proti Prebenegu. V šolo hodijo otroci iz Mačkovelj in Prebenega. Na novo so se vpisali samo trije otroci, upamo pa, da jih bo jeseni več. V Prebenegu se pritožujejo zaradi slabe in nevarne poti iz te vasi do šole. Nekateri pravijo, da sploh ne bodo več pošiljali otrok v šolo, če ne popravijo poti.

Ker smo že pri poteh bi bilo dobro, da bi razširili cesto pod vasjo pri zidu, za kar bi bilo malo stroškov. Tako bi se lahko avtobus, ki prihaja iz Osojnske doline, lahko priveljal do cerkve.

Pri cerkvi zidajo pralnico, ki je bila zelo potrebna, saj je pri nas mnogo peric. Po hišah pa mnogi še niso napeljali vode, ker je napeljava predroga. Letina je bila le slaba. Krompirja ni bilo, koruza je bila črviva, le trte so dale srednji pridelek, zlasti bolj v dolini, kjer jih ni prizadela suša. Pridelali smo tudi nekaj olja.

O prosvetnem delu pri nas ne moremo povedati nič razveseljivega. Že od leta 1948 vse prosvetno delo spi in nič ne kaže da bi se kmalu prebudil.

PESEK - GROČANA

Tudi Gročana, ki leži pod Velikim Gradiščem, spada pod dolinsko občino. Vasica je zelo lična in kmetje so v svojem gospodarstvu zelo napredni. Kar človek v vasi najprej opazi, so gnojniki, ki jih je videti skoraj pred vsako hišo. Živinoreja je namreč zelo razvita, saj je mnogo kmetov, ki imajo po 4 do pet repov v hlevu. Gročana je ena izmed redkih vasi na STO, ki se preživljajo v glavnem s kmetijstvom. Zato tudi ni nikže zaposlen v mestu, le mladi ljudje hodijo delat na sezonska dela k raznim podjetjem.

Tudi za Gročano je najhujši problem voda, ki jo vozijo iz Bazovice z avtocisternami. Studenci so namreč ostali vsi v Jugoslaviji. Zato željno čakajo na vodovod, ki ga dolinska občina že dolgo obljublja. Da ne porečejo, da samo godrnjajo, povemo, da so zadovoljni z novo cesto od Peska do vasi. To pa je vse. Težko jim gre tudi za drva, ki jih sekajo onstran meje in morajo delati zato velik ovinek, da pridejo do njih.

Kar se novic tiče, so le bolj žalostne. Pred kratkim je umrl 70-letni Petaros Anton, ki je bil vedno zaveden Slovenec, njegov sin je partizanski invalid. Na Pesku je umrl nagle smrti pa komaj 38 letni delavec Stanislav Grahonja. Tudi na Pesku nimajo vode. Pred nedolgim časom je zmrznil celo kal in je padlo tudi malce snega, ki pa se je stalil. V novi šoli na Pesku še vedno ni električne luči, čeprav je v notranjosti že vse napravljeno; priklopiti je treba le napeljavo. Tudi prostor pred šolo bi bilo treba očistiti. Na Pesku in v Gročani se tudi pritožujejo, da je županstvo predaleč in želijo, da bi bilo vsaj v Boljuncu. Po cesti imajo namreč do Doline in nazaj celih 30 km. Ljudje se tudi vprašujejo, zakaj je županstvo pozabilo na tablo za označbo vasi in pravijo, da so prav toliko vredni kot v drugih vaseh, kjer so te table že postavili. Pripovedujejo tudi, kako je žalostno, da spi vse prosvetno življenje, saj so bili nekoč v Gročani zelo ponosni na svoj pevski zbor, ki je štel lepo število dobrih grl.

Končno so nam povedali, na jim bazovski župnik obljublja novo cerkev, ker je stara ostala onkraj meje.

ŠKOFIJE

Pravijo, da bodo končno začeli zidati tudi pri nas pralnico. Upamo, da ne bo ostalo le pri besedah. V vsej vasi, ki je dolga poldrug kilometer, je namreč ena sama vodovodna pipa, peric pa je nad trideset. Sedaj morajo prati v potoku, ki teče v dolini med Škofijami in Plavjami.

Slišali smo tudi, da so se kominformovci nekaj jezili zaradi nekih vljudnostnih obiskov na bloku. Toda ljudje so zadovoljni, da je na bloku bolj prijazno. Prav na Silvestrovo je šlo mnogo vaščanov na drugo stran bloka silvestrovat v zadružni dom, kjer je bilo zelo veselo. Tudi otvoritve zadružnega doma, ki je bila dober mesec prej, smo se udeležili v velikem številu.

PLAVJE

Ljudje se tudi pritožujejo zaradi cest, ki so najslabše na vsem Tržaškem ozemlju. Zlasti sta potrebni popravila cesta od središča Plavij na Badiho in cesta na Škofije. V Beloglavu bi morali na cesti namestiti vsaj nekaj žarnic, ker je tu precej prometa. Dobro bi bilo, da bi ob cesti med Orehom in Plavjami napravili napajališče za živino, ki se vrača s paše, in za vprežno živino.

DRAGA

Iz naše vasi se le redko oglašamo, ker je pač daleč od «sveta». Vas šteje okoli 30 hiš in 83 prebivalcev. Naš glavni dohodek je živinoreja, za tolažbo v zimskih mesecih pa pridelamo tudi malce vina. S Trstom smo zvezani z železnico in s cesto, ki pelje v Bazovico. To cesto pa vedno popravljajo in ni kaj prida iz nje. Prav te dni zopet nasipajo. Dobro bi bilo, da bi končno to cesto temeljito popravili, da je ne bi bilo treba vedno krpati.

Že dolgo čakamo na vodovod, ker nam morajo poleti voziti vodo s cisternami. Sedaj ni pomanjkanja vode, ker prihaja po cevi, ki so jo napeljali še za časa Avstrije, od potoka s Peska. Toda poleti je križ, ko ni kaplje vode. Ker ni vodovoda, seveda tudi ni napajališča. V vasi imamo le kal, ki je pred kratkim poledenel.

V vasi imamo gostilno, v trgovino pa moramo hoditi daleč na Pesek, kamor pošiljamo tudi otroke v šolo.

PREBENEG

Naše najhujše vprašanje je voda. Lansko poletje ob suši je vas zaradi pomanjkanja vode hudo trpela. Ljudje so si že pomagali, toda najhuje je bilo za živino, ki je hlastno iskala vode. Župan nam je vode že mnogokrat obljubil, toda še vedno čakamo na vodovod. Sicer pa ga tudi že dolgo časa nismo videli.

Tudi pri nas je bila letina slaba. Vina smo pridelali še precej, toda ta leži po kleteh, ker ga ne moremo prodati. Tudi pri nas se ženske pečajo s pranjem in sedaj govorijo, da bodo zgradili pod vasjo pralnico. Toda prej je treba zgraditi vodovod. Če bomo imeli vodo bo bolje tudi za zelenjavo, ki nam je lansko leto naravnost zgorela od suše, ker je nismo mogli zalivati. Tako se je dogajalo, da so ženske kupovale zelenjavo v Trstu, ko so tja nosile mleko.

BRAZDE NAŠIH KMETOVALCEV

Priprave suhe svinjine in masti

Da ostane svinjsko meso dobro in užitno, ga konserviramo pri nas običajno tako, da ga osolimo in prekadimo.

Kako solimo? Na meso srednjega prašiča vzamemo 1.20 kg soli, eno ali dve glavici česna, stolčemo, dodamo brnjevih jagod, zdrobimo lovorovo zrnje, za barvo dodamo 2 dkg solitra in zmes dobro zmešamo; lahko dodamo tudi popra. Ponekod imajo navado, da dodajo še 1/4 kg sladkorja.

Z zmesjo zribamo velike kose, gnjat (pršut) in pleča ter jih stavimo na dno; če je kos velik, ga nabodemo do polovice na najdebelejšem delu ter v odprtino porinemo nekaj ščepcev soli. Tako pokladamo kose mesa, če pa so prazna mesta, jih napolnimo z manjšimi kosi, vrsto primerno posolimo ter začnemo novo vrsto; na vrhu naj bodo manjši kosi, rebra itd.

Po treh dneh obložimo nasoljeno meso tako kakor kislo zelje. Nato skuhamo salamurijo, v toliki količini, da zalje vse odprtine in da so tudi vrhni kosi v vodi (3 do 5 litrov). Salamuriji dodamo česna in drugih dišav po okusu ter toliko soli, da je tako gosta, da v njej krompir zaplava proti vrhu, če ga polahko spustimo vanjo. Voda mora biti popolnoma hladna, zalivamo jo počasi ob kraju, da ne izperemo soli, nato meso takoj založimo z utežmi.

Za majhne kose je dovolj, da so 14 dni nasoljeni (lahko pa jih pustimo nasolj ne 4 tečne) gnjat, pleča in zavratniki pa 4 tedne. Dobro je, da po 14 dneh vse meso preložimo in kose obrnemo, nato zopet malo posolimo ter zalijemo s salamurijo. Če pa ta že smrdi, moramo napraviti drugo.

Nasoljevanje pa je tudi suho brez salamurije. V tem primeru vzamemo na kg mesa ca. 4.5 do 5 dkg soli, nasolimo, kakor v prvem primeru, vendar moramo meso najmanj 3-krat obrniti; nasoljena doba traja 5 do 6 tednov.

Posoda za soljenje mesa naj ne bo zatohla, umazana ali popobno. Mesa tudi ne imejmo v prostoru, kjer bi vmrznilo; najprimernejša toplota je od +4 do —6 stop C.

Ko meso nasolimo, čajmo ga v drugo posodo ter ga čez noč zalijmo z mrzlo vodo. Drugi dan ga izperemo s toplo vodo, navežemo na motvoz ali trto, nikdar pa ne na železne krampe (kljukice), kot ima pri nas še večina navado! Tako pustimo meso, da se odcedi, nato pa ga obesimo v sušilnico.

Dim ne sme biti prevroč, bolje je da je popolnoma hladen. Če je prevroč se odcedi vsa maščoba, lahko pa se zaradi vročine pokvari, da postane pri kosti žaltavo. Tudi s kraško burjo osušimo zunanjo plast mesa. S tem pridobimo poseben okus.

V dimu naj bo meso toliko časa, da je popolnoma osušno ter da dobi lepo rumeno barvo. Osušiti ga ne smemo preveč, ker postane prekrhko in ima prehud okus po dimu. Meso, ki ga suše na burji, izgubi na teži, pridobi pa na okusu; seveda mora biti več časa izpostavljeno.

Nikdar ne zakopavajmo mesa v žito ali pepel, preden ne pretečejo 3 tedni po osušitvi. Najbolje pa je, da shranjujemo osušeno meso v zračnem in temnem prostoru. Ne bodite zaskrbljeni, če se pojavi plesen na površini, to je znak, da je odlično konservirano. Po treh mesecih je dobro, če meso shranimo v pepel, ni pa to nujno potrebno. Meso zavijemo v časopisni papir, če je popolnoma suho ga zložimo v primeren zaboj ter ga zasujemo s suhim bukovim pepelom. To naredimo šele v aprilu ali maju.

Preden režemo surovo gnjat (pršut), jo prej položimo v vlažno klet na betonska tla, da bo bolj sočna.

Pri izdelavi klobas ali svinjskega želodca pa se ravnajmo po naslednjem. Za pripravo je najboljše dva do tri dni vležano meso, ki ga zrežemo na stroj z najdebelejšim premerom odprtin. Na 8 kg mesa sta potrebna 2 kg trde slanine, nikdar ne maščobno mehke, ker bi se pri sušenju ali kuhanju raztopila. Na 1 kg mesa damo 2.5 do 3 dkg soli, po okusu popra, ščepec solitra, skrbno olupljen in stolčen česen, namočen nekaj ur v starem belem vinu. Zmes precedimo skozi platneno krpo, meso pa mešamo toliko časa (najmanj 10 minut), da se nam lepi roka na meso.

Crevesje napolnimo tako, da ni v njem zraka, v dimu pa ga sušimo samo toliko časa, da je crevesje suho ter svetlorumene barve. Pri kuhanju ne sme voda nikdar vreti, vročina naj bo le od 80 do 85 stop. C; v tej vodi naj bodo klobase 20 minut.

Omenjena zmes je tudi dobra za polnitev debelih črevesa za salame in želodec, samo s to razliko, da pustimo meso, ki smo ga narezali z nožem 2 do 3 cm nasoljeno na poševni deski tako, da odteče vsa sokrvica. Nato zrežemo meso s strojem, dodamo trdo slanino, zrezano z nožem, celega popra, nastrgamo nekoliko oreška, vse drugo pa kakor pri klobasah.

Polniti moramo skrbno; črevo prebodemo s šivankami, iztisnemo iz njega zrak ter ga trdo povežemo z motvozom. Crevesje pred polnitvijo izbrišemo, da bo suho.

Salamo denemo v hladno sušilo, dokler ni crevesje osušeno, nato na zrak, kjer je prepih, dokler obtežimo želodec za 5 do 8 dni, nakar ga prevežemo z deščicami in denemo v sušilo. Deščice po 14 dneh premenjajmo, da se želodec osuši.

Maščobe shranjujemo na več načinov. Pri svinjski masti moramo misliti na to, da se ohrani ves čas nepokvarjena in užitna. Kakor je znano, povzročajo in pospešujejo razkrajanje masti glivice, kisik in dnevna svetloba. Torej moramo mast zavarovati proti tem trem škodljivcem. Da se nam mast ne skvari, moramo pri topljenju in shranjevanju takole ravnati:

Slanino dobro razrežemo in v primerni posodi smešamo z manjšo količino vode ali pa mleka. Da dobi dober okus in prijeten vonj, ji gospodinje dodajajo malo razrezane čebule, česen in lovorovega listja. Vso zmes kuhamo toliko časa, da se voda popolnoma spari in ocvrkj porjavljo. Čisto mast potem ohladimo in še tekočo brez ocvirkov odcedimo v ločene posode. Posodo s cvrto in dobro ohlajeno mastjo je treba dobro pokriti najbolje z namočenim pergamentnim papirjem ter jo postaviti v temno in hladno shrambo. Če bomo mast tako pripravili, se nam bo vse leto obranila nepokvarjena.

Ponekod imajo navado, da puste slanini kožo ter slanino nasolijo in prekade; če bomo tako ravnali, bo slanina v poletnih mesecih žaltava, koža pa neužitna!

TEKOČI CEREGAM

Pomanjkanje sredstev, ki bi popolnoma odgovarjala za razkuževanje žitaric in stročnic v shrambah, so doslej posebno občutili kmetovalci, ki morajo shranjevati velike množine pridelkov.

Od tekočih sredstev, ki smo jih do danes uporabljali, so nekatera precej nevarna, so dušljiva in vnetljiva. Zaradi tega jih ne moremo priporočati. Danes pa dobimo v prodaji novo razkužilo «TEKOČI CEREGAM», ki ga lahko uspešno in brez nevarnosti uporabljamo za razkuževanje večjih količin žita in stročnic sploh.

Tekoči CEREGAM ima naslednje lastnosti:

1. Ni gorljiv.
2. Ni strupen za človeka in gorkokrvne živali.
3. Ima močan insekticiden učinek, ki vpliva na vso razkuženo maso; to pa zaradi tega, ker se pretvarja polagoma v plin.
4. Je za seme žitaric in stročnic neškodljiv, ker ne pokvari kaliline sposobnosti.
5. Je brez vonja, okusa in jedkosti; ne pokvari organoleptičnih kakovosti semena.
6. Ker ni treba, da ga z žitom pomešano, kot je to potrebno pri prejšnjih posevkih, je zelo praktičen za razkuževanje.
7. Je zelo ekonomičen. V hermetično zaprtem prostoru uporabljamo 25 do 30 g CEREGAMA na stot žita. Če pa razkužujemo kar v shrambi (skladišču), pa moramo količino zvišati na 30 do 40 g.

KAKO GA UPORABLJAMO?

Tekoči CEREGAM razpršimo po kupu žita (slika 1). Lahko pa ga tudi vlijemo v maso žita s sondo ali valjasto cevjo, ki pa mora biti luknjičasta, dno pa polno (slika 2). V ostalem pa se ravnamo po istih pravilih kot pri razkuževanju z ogljikovim ženolecem, le s to razliko, da CEREGAM ni nevaren za zastrupitev. V shrambi smo lahko toliko časa, dokler ni razkuževanje končano, potem pa mora ostati shramba zaprta najmanj 48 ur. Če hočemo doseči popolni uspeh pri razkuževanju, pokrijemo razkuženo žito z nepropustnimi odejami. Če teh nimamo pri rokah, so tudi dobre navlažene vreče, ki pridržujejo v notranjosti žita čim večje množine strupenih par CEREGAMA.

Če hočemo razkužiti žito, shranjeno v vrečah, vlijemo v žito natančno odmerjeno količino CEREGAMA (25 do 30 g). Da olajšamo dostop razkužila med žito, zarinemo v sredo vreče roko in v praznino zlijemo razkužilo, katerega hitro razlezejo med žitom. Po razkužitvi vreče povežemo in zložimo na kup, da počakajo do uporabe!

Slika 1

Slika 2

POZIMI OKOLI SADNEGA DREVJA

Sadno drevo moramo negovati od časa, ko smo ga vsadili na stalno mesto, pa do takrat, ko ga odstranimo zaradi starosti in nerodovitnosti iz sadovnjaka. Z dobro nego omogočimo sadnemu drevju, da nam donaša najboljši pridelek, varujemo ga pred poškodbami ter omejujemo, preprečujemo in zatiramo bolezni in škodljivce: negovati moramo vse tri glavne dele drevja: korenine, deblo in krono.

Dobro razvite korenine so pogoj, da sadno drevje lepo ter redno in dobro rodi. Če korenine niso dobro preskrbljene z zrakom in hranilnimi snovmi, sadno drevje ne bo dobro uspevalo. Vse to potrebujejo korenine za svoj in za razvoj ostalih nadzemnih delov sadnega drevja. Z vlago in zrakom oskrbujemo korenine pri obdelovanju zemlje. Zlasti je važno, da je mlado sadno drevje dovolj preskrbljeno z vlago. Vse hranilne snovi v zemlji so toliko časa mrtev kapital, dokler primanjkuje v zemlji vode. Če primanjkuje v zemlji vlage, korenine ne morejo vsrkavati dovolj v vodi raztopljenih hranilnih snovi. Posledica je, da drevo slabo uspeva in tudi slabše obrodi. Kako vpliva pomanjkanje vlage, lahko najbolje opazimo v sušnih letih, ko velik odstotek sadja predčasno odpade, preostali plodovi pa so drobni in slabše kakovosti. Prav zato je naprava in vzdrževanje drevesnega kolobarja velikega pomena, zlasti za razvoj mladega sadnega drevja.

Če vzdržujemo in rahljamo drevesni kolobar, omogočimo zraku, toploti in vodi dostop v zemljo. S tem da kolobar zlasti po večjih nalivih rahljamo, zadržujemo v zemlji vlago in olajšamo kroženje zraka v zemlji. Z rahljanjem zgornjega sloja zemlje preprečujemo premočno izhlapevanje vode. Najbolje je preskrbljeno tisto sadno drevje, pod katerim stalno obdelujemo zemljo. Teže je rahljanje zemlje v travniških in pašniških sadovnjakih, zato tega po navadi ne delamo. Tu vzdržujejo sadjarji drevesni kolobar samo prva leta po saditvi, pozneje pa ga zaradi travne suše opuščajo, ker raste pretežni del korenin že v znatni razdalji od debla. Ker pa korenine pod zbito travno rušo le trpijo, je potrebno rahljati zlasti težko zemljo vsaj v večjih presledkih. To dosežemo tako, da vsako leto prekopljemo ali preorjemo del sadovnjaka in to delo združimo z gnojenjem. Tako opravimo hkrati in cenemo dve važni deli. Glede časa je najbolje, da sadovnjak prekopljemo ali preorjemo že jeseni, da zemlja čez zimo dobro premrzne in se dovolj oskrbi z zimsko vlago. Spomladi zemljo prebranamo ali poravnamo in posejemo deteljna ali travna semena. Izguba na krmi ni občutna, ker bomo imeli v prihodnjih letih boljše odkose. Zemljo v sadovnjaku lahko tudi drugače rahljamo, in sicer tako, da med vrstami sadnega drevja potegnemo po dolgem in povprek nekoliko brazd s plugom, v brazde namečemo gnoja in ga z brazdami pokrijemo. Pri tem načinu ne bo posebne škode na travni ruši. Tako lahko v nekaj letih prerahljamo vso površino sadovnjaka. Pri njivskih nasadih je za redno zračenje in zadrževanje vlage dovolj preskrbljeno, ker obdelujemo v območju koreninske mreže zemljo za poljske sadeže. Če iz raznih vzrokov ne moremo uporabiti katerega od navedenih načinov, uporabimo za rahljanje zemlje težko brano, da zrahljamo vsaj zgornji sloj zemlje in omogočimo nemoten pristop zraka in vode v zemljo.

Gnojiti in rahljati zemljo samo pod krono ni dovolj. Koreninska mreža se ne razprostira samo pod krono, ampak sega zlasti pri slabi zemlji in slabem gnojenju več ali manj izven oboda krone. Zemljo lahko zrahljamo tudi tako, da glede na kakovost zemlje in razdaljo saditve preložatimo izpod oboda krone in navzven v krogu do 1 meter širok pas in istočasno pognojimo. Pri prihodnjem rahljanju vzamemo nov krog še večjega premera. Na ta način lahko v presledkih prerahljamo vso površino, pod katero se razprostirajo korenine. Pognojimo seveda tudi neprerahljano površino pod krono, ker je gnojenje sadnega drevja navadno združeno tudi z gnojenjem krmskih rastlin.

Vzdrževanje drevesnega kolobarja in rahljanje zemlje je v ozki zvezi z gnojenjem. Hlevski gnoj, ki ga bomo spravili v tako zemljo, bo res učinkovito deloval, njegova gnojilna vrednost bo pravilno izrabljena. Gnoj, ki ga trosimo po površini, izgubi mnogo na hranilni vrednosti. Ker ne pride v zemljo, pa izgubi skoraj vso vrednost v fizikalnem in biološkem pogledu. Z gnojenjem namreč dodajamo zemlji poleg hranilnih tudi organsko snov, ki izboljšuje stanje zemlje ter veliko število bakterij. Zato mora v naprednem sadjarstvu vzdrževanje kolobarja pri mladem drevju ter rahljanje zemlje z istočasnim rednim gnojenjem postati redno opravilo naših sadjarjev!

Kaj pa z deblom? Deblo povezuje korenine s krono, po njem se pretakajo rudninske hranilne snovi, raztopljene v vodi, v listje, kjer se tvori organska snov, ki zopet potuje nazaj v korenine. Deblo nosi tudi vso težo nadzemnih delov sadnega drevja, veje, listje, plodove. Da deblo nemoteno lahko opravlja to važno nalogo mora biti močno in zdravo. Pri rakastem, smolkavem, namrznjenem deblu ali pri takem, ki so ga napadli razni škodljivci, se bodo sokovi slabše pretikali. Posledica je slabši razvoj nadzemnih in podzemnih delov sadnega drevja. Drevo zaostaja v rasti, rodovitnosti in ne dočaka starosti. Zelo pogosto nastajajo manjše ali večje rane. Deblo obje zajec, poškoduje ga živina, ki se pase v sadovnjakih, obdrgne kak voz ali podobno. Proti zajcu zavarujemo jeseni vse mlajše drevje na razne načine, in sicer temeljito, da zajec ne more do debla. Pravilno zavarovano drevje bo zajec lahko poškodoval, le če je sneg zelo visok ali nanesen ali pa v primerih, ko je tako zgodaj ali pozno zapadel, da ograje še niso bile postavljene. Proti živini zavarujemo deblo tako, da zabijemo tri ali štiri močne kole v zemljo in jih povežemo z dovolj močnimi letvami. Ni prav, da obdajamo debla z deskami preko leta, ker nimata sonce in zrak dostopa.

(Nadaljevanje v nedeljski štev.)

Prezimovanje jesenskih posevkov

(Nadaljev. iz nedeljske štev.)

To so idealni pogoji za prekaljevanje in prezimovanje žita. Čim bolj se dejanski pogoji pozne jeseni ali zime oddaljujejo od te norme, tem slabše je za ozimine.

V prvi stopnji prekaljevanja, ki poteka pri povprečni toploti +10 stop. C, najugodneje, žito v listju usvaja sladkor in ga kopiči. Kerpa rast in dihanje slabotne in zaradi hlaca, sladkor preostaja. Ves ta presežek gre v rastišče. S padanjem toplote seveda pojenjuje tvorba sladkorja. Ker je pa tudi poraba manjša, ga še nekaj preostane za zalogo. Najbolje poteka prekaljevanje v jasnih, sončnih jesenskih dneh, kadar je poldnevi od — 5 do 10 stop. C, toplote ponoči je poraba neznatna, pa ga ostane precej za zalogo.

Samo prekaljevanje poteka na svetlem v že zelenih rastlinah, še bolje v že razraslih, nikakor pa ne v kalčkih niti v kaleh. Ozimine so pred rastjo občutljivejše za mraz. Odrasle ozimine torej laže prenesejo mraz. Razrast je viden znak, da je prva stopnja rastlinskega življenja pri kraju, da žito stopa v stopnjo zimskega mirovanja (anabiose) in hkrati v toplotno stopnjo jarovljenja.

Prva stopnja prekaljevanja traja 15 do 20 dni. Nekatere vrste hitro nakopičijo potrebno zalogo sladkorja, druge potrebujejo dalj časa. Odporne vrste ga kopičijo hitreje, močnejše in v ugodnih razmerah tudi dlje. Zaloga sladkorja v razraslih ozimne pšenice lahko znaša 41-52%. Na spomladi se pa zaloga zmanjšuje in končno popolnoma izgine. Rastline izgube svojo trdnost proti mrazu.

Sposobnost za prezimovanje je v tesni zvezi z jarovljenjem. Ozimnost, to je ozimni način življenja, je dedna lastnost. Izrazito ozimne vrste potrebujejo za jarovljenje 50 do 60 dni, izrazito jare vrste pa le 15 do 20 dni, vmesni pa lahko sejejo spomladi ali pa jeseni.

Dokazali so, da je sposobnost prekaljevanja znatno manjša, ako so rastline prvo dobo jarovljenja že preživele, pa se nahajajo v svetlobni stopnji. To je zelo važno. Pri nas je nevarno, da nove vrste pšenice že v teku razmerama toplega novembra in decembra nasloniju dobo jarovljenja in da pridejo v zimo ravno, ko so v svetlobni stopnji življenja, to je uspešnejšega za nadaljnjo bujno rast in razvoj, torej v stopnji, ko je rastlina slabo trdna proti mrazu. Naše stare vrste so izrazito ozimne, imajo dolgo dobo jarovljenja, pa se tega ni bati. Pri novih vrstah nam je pa prav to neznano.

Sposobnost dobrega prezimovanja je torej dedna lastnost. Rastline s to sposobnostjo na jesen hitro nakopičijo večje množine sladkorja v celičnem soku. Silnega pomena je pa vreme na jesen, ko se rastline utrjujejo za zimo. Vremena človek ne more uravnati. Lahko pa morskikai storimo, da olajšamo žitu prekaljevanje, če mu poveča odpornost. Kaj naj ukrenemo v ta namen?

Sejati je treba odporno vrsto. Z novimi vrstami bodimo previdni. Stare vrste poznamo, novih pa ne. Nove vrste je treba preizkusiti.

Najmanj prizadene zima enakomerno posevek. Le enakomerno debelo seme, dobro, zdravo in razkuženo seme, s seje s smojem sejano, enakomerno globoko, dela enakomerne posevke, enako krepke in odporne.

Lepo zravnana njiva, izdatno pognojena, pred setvijo pazljivo obdelana, omogoči enakomerne posevke. Zemlja mora biti dovolj zgodaj obdelana, da se usede. Setev mora biti dovolj zgodnja, da se žito lahko do zime utrdi, da prekali.

Ko mraz pritisne globoko pod ničlo, mora žito že preživeti dobro prekaljevanja, žito mora biti že utrjeno. Tedaj mu mraz ne bo mogel do živega. Pozno sejano žito tedaj pozebe.

Žito mora biti sejano dovolj gosto. Čim pozneje ga seješ, tem več semena potrebuješ. Sejati moraš najmanj 140 kg s strojem in 200 kg na roko. Vedno je bolje vzeti več semena kakor premalo. Za vsakih 14 dni poznejše setve do 20 kg več. Najboljša globina setve je 5 do 6 cm. Ne gre za 1 cm globine gori ali doli, gre za to, da je vse seme enako globoko v zemlji.

Dr. B.

ŽENA · ZDRAVJE · DOM

Pogled v bodočnost

Pravilno je, da se sedaj, ko imamo že vse, kar potrebujemo za zimsko garderobo, poglobimo v koristno premišljevanje, ki nam bo služilo pri izbiri spomladanskih oblek.

Preden moremo govoriti o izbiri blaga, moramo biti popolnoma odločeni, kaj si pravzaprav želimo, kaj potrebujemo in kaj nam pristaja. Ako hoče biti naša zbirka oblačil skladna in lepa, ne kupujmo brez pomisleka, ali pa samo zato, ker je poceni. Sestavile bomo na ta način nemogoče kombinacije in posledica bo naše nezadovoljstvo.

Za osebo, ki želi biti elegantna, a ji sredstva to željo otežkočajo, je vendarle mogoče najti čarobno formulo, ki se glasi v pomladni sestavi tako:

Dvodelna obleka, tako imenovani «tailleur», v eni izmed nevtralnih barv; ena svilena in ena bombažasta bluza; eno udobno športno krilo, en lahek, volnen žemper. Ves pribor, to se pravi: klobuk, rokavice, torbica, pas in čevlji, ev. dežnik naj bo za kombinacije v rdečem, sivem, črnem in belem črn, za kombinacije v zelenem, svetlorjavem, rumenem pa rjav. Z naštevanjem raznih barv mislim tudi na njihove premnoge odtenke. Le tako bomo dosegli toliko zaželeno eleganco. Kadar izberemo modro barvo, se zavedajmo, da je najdražja, ker zahteva tudi vse potrebščine v modrem.

Naravno je, da govorim tu le o tistih primerih, ko hočem doseči cilj z majhnimi sredstvi. Dosegle ga bomo, a zapreti bo treba oči pred marsikatero skušnjavo posebnih barv. Le v enem primeru ni zadrževanja: pri ovratnih rutah. Njihove lepe, žive barve bodo izdajale veselo pomladno razpoloženje.

Naše odpovedi bodo dobro poplačane, a odškodovale se bomo v poletnem času, ko so dovoljene najbolj žive barve, kajti pod toplim soncem postane vse lepše, tudi človek sam.

Sonja Mikulet č-Palme

Ranjena otroška srca

Čeprav še majhni, otroci cesto bolj duševno trpe kakor odrasli. Otroška duša je zelo občutljiva za razne vplive. Otrokov razum ni še dovolj razvit, zato sprejema te vtise popolnoma drugače kot mi. Vse otroške, nam nerazumljive duševne boli vtisnejo pečat v otrokovo obnašanje in tako me matere krivično kaznujemo svoje malčke zaradi tega nam nerazumljivega obnašanja, ki se nam zdi grdo in nemarno s katerim pa pravzaprav otrok izraža svoje notranje bolečine. — Najboljše zdravilo za to je: razumevanje dobrota in iskren razgovor.

Mnogo je primerov, ko je otroško srce hudo užaljeno, pa tega ljubeče mamice sploh ne opazijo. Poglejmo samo malo Danico! Daničina mama se zadnje čase toži, da se je njena punčka popolnoma spremenila, prej je bila pridna in ljubezniva, sedaj pa je hudobna in neuboglijva. Svoji mali sestrici, razbija igračke, mami pa iz omare jemlje klobuke in perilo.

Spremembo, ki se je zgodila z Danico, malo bledo punčko, ki ima velike žalostne oči, lahko razumemo, če pazljivo opazujemo njeno mamico takrat, ko se igra z obema hčerkama.

Takrat mama poljublja mlajšo hčerkico, ji daje sladkorčke in ji nežno govori: «Ti moja zlata Zorkica, mamina drobna ptičica itd.», z Dano pa, kakor da je ni. In tako stoji Danica ob strani in se žalostno spominja, kako je mamica vse te besede govorila njej, tak at ko še ni bilo sestrice. Skuša objeti mamo, ker bi tudi ona želela slišati od nje kaj lepega, toplega. A mama jo odrine z besedami: «Pojdi, pojdi, zakaj se ne igraš, ti si že velika, mečkaš mi obleko.»

Ko bi tedaj lahko pogledali v otrokovo srčece, bi lahko videli kako hudo mu je. Toda tega ne znamo in ne moremo. Otrok pa se sramuje svoje užaljenosti, zato se brani in maščuje kot živalica; najraje pokvari potem svoji sestrici nekakšno igračo. Mati se tedaj seveda jezi in napodi «hudobno» hčerko v kot.

Ali je bilo to pravično in pametno? Ali ne bi bilo bolje, ko bi Danilina mama obj la svojo starejšo hčerko in ji lepo rekla: «Poglej, sedaj ima tvoja mama dve punčki in obe ima enako rada, samo tvoja sestrica Zorka je še majhna, pa vtaka, kot si bila ti nekoč. Dunes, ko si velika in že vse razumeš, moraš vedeti, da moramo biti z Zorko pazljivi in nežni, le tako bo tudi ona postala velika in zdrava kot ti». — Če bi mati tako govorila in ravnala z Danico, bi se ona ne počutila zapostavljena, temveč bi še ponosno pomagala materi in pazila na svojo sestrico.

Dobro lahko vzgojno vplivamo tudi s primerjavo z drugim otroki, s tem da mu otroka vzpodbujo, da se odvadi raznih nerednosti in nemarnosti. Vsak otrok si želi biti boljši in pametnejši od drugih. — Ta vzgojni prijem ne smemo ep avno uporabljati, kakor se ni žalost često dogaja. Mati na prireče: «Vidiš, zopet si se umazala, mala Mira ta ga nikoli ne dela. Zato imam Miro mnogo rajši kakor tebe, ki delaš vse narobe in si umazana ter nemarna.»

Če bi mati otroku rekla: «Poglej, Mira se nikoli ne umaže, poskušaj tudi ti. Vem, da to znaš,» tedaj bi se deklice gotovo potrudilo in bilo opreznejše. Primerjava bi ji dala vzpodbudo in tudi užaljena ne bi bila.

Ne pozabimo, da je otroško srce nežno in občutljivo, zato ravnajmo z njim rahločutno.

Pletena jopa za dečke in deklice

Barvana pletena jopica za 6 do 7 let starega dečka ter praktičen pulover s pisanimi črtami za 8 do 9-letno deklico. Potrebujemo 300 g enobarvne volne ter 40 do 50 g volne za okras

Prehrana otroka v predšolski dobi

Dojenčku je mleko pač poglavitna hrana, poznaje pa ga otrok ne potrebuje več toliko. Ko dobi namreč zobčke, zahteva njegovo telesce drugačno jed. Najboljša je mešana hrana. Vočke potrebuje malo dete bolj izbrano hrano kot odrasel človek, saj je ne potrebuje le za ohranitev telesa, nego tudi za svojo rast. Pretirano pa postopajo one matere, ki si remene otroško kuhinjo v lekarno ter tolažijo otroku glad s tehtnico in litrom v roki. Otroku je treba dati toliko hrane, kolikor je more zaužiti z dobrim tekom, torej kolikor mu diši. Več ne. Nikdar ne smemo otroka zgrda siliti, naj jé. Nekateri otroci pa so tako razvajeni, da ne jedo ali iz trme, ali zato, ker zahtevajo kaj boljšega in vedo, da bodo to dosegli. Nekateri so tako vneti za igranje, da ne utegnejo jesti; drugi hočejo, da jim mora dajati ravno mati ali kak drug član družine; zopet drugim je treba pripovedovati pravljice, da se zmotijo in jedo. Vsak tak otrok je razvajen, pri tem pa trpi on sam in vsi okoli njega. Kdo je temu kriv? «Mati, ki ga pravočasno ne privadi k redu», bi rekla stroga vzgojiteljica in poučna knjiga.

Če je moreš, navadi otroka, da bo jedel ob času. Zjutraj, opoldne in zvečer naj je obilo, dopoldne in popoldne pa manj. To je dobro tudi zato, da ima želodček čas za počivanje in da se hrana dobro prebavi.

Otroci, ki jedo mnogo

GLAS MLADIH

TAMBURAŠI pri Sv. JAKOBU

Učitelj Gerdol je s svojimi mladimi umetniki že večkrat uspešno nastopil

Te dni me je zanesla pot med naše tamburaše pri Sv. Jakobu, ki igrajo pod okriljem Prosvetnega društva «Ivan Cankar». Vesel sem bil, ko sem zagledal okoli 15 mladincev, deklet in fantov, ki so pridno vadili.

Sicer pa so to že stari znanci naše tržaške slovenske javnosti. Zbor deluje že 3 do 4 leta in dobro se spominjamo, da je zavzel svoje spričevalo prejel od Slovenske hrvaške prosvetne zveze že dve Prešernovi denarni nagradi. Ni še dolgo tega, ko smo slišali mlade tamburaše v Mavhinjah, kjer so nastopili skupno s pevskim zborom. Tudi koprski radio je že prenašal njihovo igranje in predlanskim so naši mladi umetniki s svojim lepim nastopom navdušili domačine v Klancu pri Herpeljah. Snoči so nastopili med svojimi prijatelji v Dijaškem domu. V kratkem bodo sodelovali v Škecinju, kjer pripravljajo ondotni mladinci enodejanko. Oba ansambla bosta verjetno nastopila na nekaterih mladinskih prireditvah v Jugoslaviji.

V tamburaškem zboru pri Sv. Jakobu delujejo povečini dijaki in dijakinje. Kakor je to pravilno, b. bilo priporočljivo, da bi pritegnili v ta krožek tudi mladince iz delavskih vrst ter trgovske in obrtne vajence. Dijaki najbolje poznajo svoje mlade znance in jih naj pripeljejo v svojo sredino.

Zaradi kronike moramo dodati, da vodi tamburaško društva «Ivan Cankar» tov. Ivan Gerdol s polnim uspehom. Pred njim pa jih je učil tov. Valetič. Nedavno je dobil zbor nove instrumente, kar vzpodbuja člane k še večji mu delu.

Pod taktirko učit. Gerdola se razvija v Trstu tudi pionirski tamburaški zbor Pionirske zveze, ki ima celo svoj tekmovalni zbor. Oba imata prav tako nove instrumente. Kdor je bil pri njihovem nastopu v decembru v Ul. Ruggero Manna, se je začudil, ko je slišal tako popolno igranje naših pionirjev. Prav bi bilo, da bi se tudi ta tamburaški zbor čim bolj pomnožil.

Ko gledamo pozitivno delo teh dveh tamburaških zborov se zavedamo škode, ki smo jo utrpeli, ko smo zgubili zelo dober mladinski in pionirski tamburaški zbor v Rocolu. Ta je razpadel samo zaradi kominformističnih nakanj. Naši mladinci in njihovi starši so na edli poštim besedam tamkajšnih agitatorjev, ki so uporabili prvo priliko, da so mogli razbiti tako lepo uspevajoče prosvetno delovanje, pomembno za naš narodni obstoj v Trstu.

Tamburaške mladinske zbore imamo še drugod v Trstu in v okolici in bomo o njih še pisali. SHPZ je pravilno ocenila vzgojni pomen, ki ga nudi mlademu človeku tamburanje. Pred prvo svetovno vojno je bilo med tržaškimi Slovenci možno razširjeno in tudi danes ima možnosti da bi po kakovosti doseglo umetniško višino in številno zajelo čim več naše mladine. S svojimi nastopi poživljajo tamburaši društvene in družbene prireditve. Tamburanje je tudi stopnja umetniškega izražanja in je zato dostopna širokim plastem ljudstva ter ga dviga.

Izkušnje nas učijo, da godalnih orkestrov na deželi, mnogokrat niti v mestih ne moremo ustanoviti; zato jih tamburaški zbori do neke mere nadomeščajo in izpopolnjujejo prosvetno življenje, budijo in večajo glasbeni čut ter uvajajo zlasti mladega človeka v melodiko, ritmiko, harmonijo itd.

Pri nas se uveljavlja tamburanje bolj v zboru in le redko ga uporabljamo za spremljavo, kot je navada pri Hrvatih, kjer je tamburica zvesta spremljevalka lirične pesmi, pa tudi poskočnih narodnih plesov. Vsekakor zasluži, da ga gojimo in to čim več!

Vzgoja otrok pri Indijancih

Mnoge povesti nam opisujejo Indijance in otroci, ki bero te knjige, si mislijo: «O, da bi bil indijanski otrok!» Vendar to ni tako lahko, kakor si vsak predstavlja. Indijanci vzgajajo otroke zelo strogo.

Vzgoja se začne že s prvim letom. Indijanski otrok se kmalu mora odvaditi vpitja. Mati ga vzame s seboj, ko gre v gozd nabirat jagode ali drva. Košaro z otrokom obesi na vejo drevesa. Tam visi otrok ure in ure in ne sme vpiti, da ne opozori nase divjih živali. Veverice in metulji mu krajšajo čas. Kasneje se prične pouk. V šolo ga vzame stara mati, ki ga uči spoznavati rastline in izvariti iz njih zdravila. Nato ga uči spoznavati živali, ki jih Indijanci delijo v štiri vrste: v prvo vrsto tiste, ki hodijo, v drugo tiste, ki letijo, v tretjo plavajoče in v četrto plazilce. Nauči ga tudi, kako deli Indijanec leto: v bivolske, jagodne, kožuhaste, sladkorne in gobaste mesece. V bivolskih mesecih lovijo bivole, v kožuhastih imajo živali najtrpežnejšo dlako, v sladkornih mesecih nabirajo sladki sok javornih dreves. Od časa do časa pa gredo Indijanci na potovanje, kajti bivoli so drugod, kot sladkorni sok, gobe zopet drugje, živali z dragocenimi kožuhi na severu, jagode na jugu. Ta potovanja trajajo več dni in otroke pritrdijo na dva navzkriž postavljena tramiča, ki ju nosi konj na sedlu, ali pa na sani, ki jih vlečejo psi. Prav udobna taka vožnja ne more biti.

Večji dečki in deklice morajo pomagati odraslim: z njimi postavljajo šotore, strojijo bivolske kože, kuhajo sladkor, sušijo gobe. Potem pridejo dečki v očetovo šolo. Tu se vadijo prenašati lakoto in žejo. Nekaj dni ne dobijo nič hrane in po ves dan morajo stati v vročini pri vodi, ne da bi jo smeli pokusiti.

Potem jih nauče očetje neslišne hoje, streljanja, zalezovanja divjačine, tolmačenja sledov, določevanja vetrov. Deklice pa se učijo šivanja in tudi plesa, ki pa ne velja za zabavo, ampak za resno zadevo. V krogu odraslih pa se ne sme noben deček ali deklica oglasiti, ne da bi bila vprašana.

MLADINA V SVETU

V Sloveniji imajo danes za vzgojo mladine mnogo najrazličnejših ustanov in organizacij; kljub temu pa nosijo glavno odgovornost za vzgojo starši in država. Ker pa se le zgodi, da je domača vzgoja v nasprotju s šolo in da ljudje, med katerimi mladina živi, včasih učijo vse lepe nauke, ki jih otrok dobi v šoli in doma, se je znašla skupina ljudi, ki bi pomagala premostiti razlike obeh vzgoj.

Tako so v Mariboru že ustanovili «Društvo prijateljev mladine» in kmalu ga bodo tudi v Ljubljani in drugod. Ta društva bodo pomagala vzgajati mladino v moralne, kulturne in telesno zdrave državljane. Te organizacije ne bodo imele kampanjskega značaja, marveč bodo delovale redno in postopno. To ne bodo mladinska društva, marveč društva starejših za mladino, njegovi člani morajo biti moralno neoporečni, za mladino skrbni ljudje.

* * *

Po podatkih Zveznega zavoda za statistiko in evidenco je bilo na vseh jugoslovanskih univerzah in visokih šolah od l. 1945 do drugega polletja lanskega leta diplomiranih 15.144 dijakov. Od teh 1922 inženirjev agronomije in gozdarstva, 2359 suplentov itd.

V Jugoslaviji ima mladina to ugodnost, da dobi po končanih študijah brez posebnih težav zaposlitev. Precej dijak v želi študirati zgodovino umetnosti, toda možnosti zaposlitve v tej stroki so omejene. Največ tehnikov si izbere arhitekturo ali elektrotehniko in tehnologijo, medtem ko so v Jugoslaviji bolj potrebni gradbeni in rudarski strokovnjaki.

Odkar je bil odpravljen prejšnji sistem podeljevanja štipendij, ki je dijakom nekako zagotovil življenjski minimum brez posebnih obveznosti, so se absolventi pričeli v večji meri prijavljati k zaključnim izpitom.

* * *

Ljudska mladina Slovenije, ki je nedavno častno izpolnila svojo moralno dolžnost na mladinski progi Banjaluka—Doboj bo v l. 1952 sodelovala pri važnih javnih delih v ožji domovini. Tako bo okrog 2500 mladincev in mladink pomagalo graditi pri delih tovarne aluminija in glinice v Stanišču, ceste Vrhnika—Logatec, ceste pri Vuzenici, pri regulaciji reke Pake itd.

* * *

Založba Mladinske knjige je objavila uspehe svojega dela v letu 1951. Lani je izdala skupno 61 del v obsegu 10.684 strani. Celotna naklada vseh izdanj pa je znašala 381.750 knjig. Glede na prodajne cene je znašala vrednost vseh izdanih knjig 47,040.000 dinarjev. Od posameznih zbirk je Cicibanova knjižnica izdala 16 knjig, med temi precej večbarvnih slikanic. Enako število knjig je izšlo v pionirski knjižnici. Za zrelejšo mladino je izšlo 12 del, poljudno-znanstvena knjižnica pa je izdala deset knjig.

ZA BISTRE GLAVE

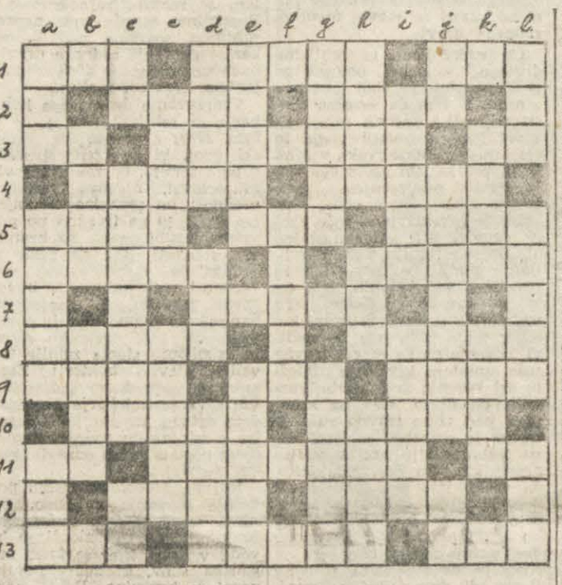

Križanka

VODORAVNO: 1. član družine, blagozvočje, član družine, 2. sam (ital.), vrt (ital.) 3. predlog (lat.), Smetanova opera, pijača starih Slovanov, 4. tolažilo, južna rastlina, 5. zvok, organ za zaznavanje, okrasna posoda, 6. strežaj, predlog, 7. mesec, 8. grška luka, odredba, 9. židovsko ime, 3. enaki soglasniki, vodna žival, 10. useka v kopnem (množ.), se smeloviti, 11. kratica za starostno dobo, kar je res, kratica za akademski naslov, 12. moško ime (srbohr.), večer (ital.), 13. član družine, pevski zbor, ženski glas.

NAVPIČNO: A: ruska reka, opomba na robu, kovaška potrebščina, B: novotvorba, znamka ustne vode, C: glasbeni izraz, ladijske vrvi (franc. tujka, fonet.) osebni zaimek (1. sklon mn.), C: mesto ob Crnem morju, se poslavlja od sveta, D: turški bog, češko moško ime, čista teža, E: močnata jed, zaobljen kamen, F: udar srca, G: okoren, ozke gube na ženski obleki, H: telovadno orodje, kratica za rajonski ljudski odbor, kis, I: živalska hrana, gozdni delavec, J: pomožni glagol (3. sk. mn.), most iz snov iz petrolejskih ostankov, dva enaka samoglasnika, K: zelenice v puščavi, nadležna žuželka, L: afriška reka, žensko ime, vojna (srbohr.).

REŠITEV

VODORAVNO: 1. peta, Veselo novo leto, Eton; 2. emaji, satira, imoralnoteta; 3. dim, ak, legati, iridij, rr; 4. or, koloratura, adagio, og; 5. A. J. Erato, oktava; 6. oda, JA, Ra, Vanern, CC, or; 7. gem, I. C., om, Eskimi; 8. iva, Li, Normandijec; 9. jar, kolon, iz, ul., zi; 10. Ani, anal, emisar, le, al, oj; 11. Alarih, dvoredi, Emona, pa; 12. Avar, ananas, tamar, on; 13. ar, etamin, atom, nem, ute; 14. Pep, Italec, Uri, otac; 15. Izak, imovit, Robert, Hram; 16. lipov, amater, Koper, Ir; 17. elipsa, oratorijanski, oje; 18. kontemplativen, dativ, ban.

NAVPIČNO: A: pedologija, capilek, B: emir, Devana, rezilo; C: TAM, kamarila, Pipin; C: aj, ave, kopt; D: lakaji, karati, vse; E: kolacionirati, AM; F: es, Lah, mama; G: salo, ro, ol, kilomol; H: eter, Amon, Nevara; I: liga, Eva, citat; J: oratev, limona, teti; K: naturalizirati, rov; L: Iran, seno, re; M: Vi, ate, Adam (Bohorič), Okin; N: omi, or, ris, uboj; O: Lora, prepad; P: Erida, amulet, Irena; R: tada, Aleman Trst; S: oligocen, omet, ki; S: ijik, sd, Anam, IV; T: et, otoki, Lar, or; U: ter, Arij (ec), uta, Ob; V: otrov, Mezopotamija; Z: na, Galicijanec, Ren.

UGANKE

Ni kamnit in ni lesen
in brez loka in oboka
most se spenja prek potoka.
(Ledena skorja)

Belo res je — dan pa ni,
črno je — nisi noči,
je zeleno — a ni trava,
rep ima — vendar ni krava.
(straka)

Brat in sestra se rodita,
skupaj jesta, skupaj spita,
vedno vkup po poti gresta,
drug za drugega ne vesta.
(nogavice in podplati)

Dvojčka sta se porodila,
po vsem svetu sta hodila,
videl pa ta bratov par
drug ni drugega nikdar.
(ušesa in oči)

Če bogat ga vidi — jo pobriše,
siromak ga zbira poleg hiše.
(ouš)

OZN ima v svoji palači čez vse 4 nadstropje kuhinjo, ki postreže hkrati 750 in vsega 4000 oseb

PEPA piše JUCI

Draga Juca!

Dobro ti je znano, Juca,
da le o stvareh domačih
kakšna moja je navada,
tu počebrnjam ti rada.

Toda, kar se zdaj dogaja
tam v Krminu, me pa sili,
da oko tja preko meje
mi nekoliko poškili.

Šovinistične registre
vladni krogi so odprli
in slovensko šolo našo
kratkomalo so zaprli.

Ciza stara, škripajoča
italijanska je kultura,
in zatorej, kakor vidiš,
rada v jarek jo zafura.

Kaj pomaga, da ustavni
zakon, ki je tam v veljavi,
v šestem členu dobesedno
in velikodušno pravi:

«Jezikovnim bo manjšinam
posvečena skrb posebna». —
Jasna taka je beseda
in razlaga ni potrebna.

Pa pri Lahih, kakor znano,
stara pesem je seveda,
da z lahkoto brezprimerno
dana se požre beseda. —

Drugo nam ne preostaja,
kot da dvignemo špeir
in da vložimo proteste ...
Toda — škoda za papir!

Je prefekt sicer obljubil,
da proteste pošlje v Rim;
a iz Rima, kot navadno,
nam bo prišel prazen dim.

Že v naprej mi je v ušesih
glas kulturneža iz Rima,
vidim, kak smenja se zvito
in kak blagohotno kima:

«Kaj pa hočejo Krminci?
Kaj je na tej stvari krivo?
Če v Krminu ni več šol,
jo ima zato Plešivo!

Motijo se, če dozdeva
taka stvar se jim mizerna.
O, nejsne! To je napredek,
to reforma je moderna!

Kaj zato, da šola daleč
preložena je iz mesta!?
Saj je lepa pokrajina
in še lepša, gladka cesta!

Dnevno sedem kilometrov
to otrokom bo zabava!
Veselite se, Krminci,
kajti hoja je res zdrava!»

Juca moja, jaz že vidim,
kaj je v Rimu vladna želja,
kakšna bi od tam Slovencem
radi dajali povelja:

Naš otrok naj iz Gorice
hodi v šolo na Korado,
a iz Trsta cepetà naj
v Bazovico al Gropado!

Kaj Slovencu bo učenje?
Glavno naj mu bo, podizem!
Le tedaj bo zadovoljen
italijanski šovinizem! —

Med vrstami

MODERNO SLIKARSTVO. V nemškem mestu Offenburg je bila slikarska razstava, na kateri je bila podeljena II. nagrada slikarju Grieshaberju za neko posebno posrečeno sliko. Ko si je nagradna komisija nato še enkrat ogledala nagrajeno sliko v spremstvu slikarja, je ta nam reč ugotovil, da je bila slika obešena narobe. Seveda so takoj — ob pritajenem muzanju prisotnega občinstva — popravili to pogreško.

MED VRSTAMI: Komisija zdaj proučuje, kaj slika predstavlja.

* * *

ZDAJ PRIHAJA NA DAN. Bivši južnoafriški minister Oswald Pirow je na neki konferenci podal zanimivo odkritje. Leta 1938 je Chamberlain ponudil Hitlerju to-le poravnavo: Nemški židje naj bi se lahko svobodno izselili ter vzeli s seboj polovico svojega premoženja; zato pa bi Hitler imel prosto roko na Vzhodu. Ta ponudba je bila dana na pobudo znanega južnoafriškega generala Smutsa. Iz zgodovine vemo, da je Hitler ponudbo odklonil.

MED VRSTAMI: Taka čedna barantanja so privedla do tega, da so danes nasledniki Chamberlaina tisti, ki imajo «prosto roko na Vzhodu.

* * *

SKRLATICA V BOLNICI. V tržaški glavni bolnici so do nadaljnje odredbe odpovedali obiske bolnikov, ker se je v bolnici pojavilo nekaj primerov škrlatinke.

MED VRSTAMI: Imenitna je tržaška organizacija: Škrlatica se pojavi tam, kjer jo lahko takoj zdravijo.

Mihec in Jakec

MIHEC: Kaj misliš, Jakec, ali bo kaj z evropsko federacijo?

JAKEC: Kaže, da bo. Glavno mesto že imajo.

MIHEC: Res? Nisem vedel. Katero pa?

JAKEC: Washington.

Vsako vas ima svoj glas

NAPOLITANEC: Ob volitvah v Indiji je na neko volišče vdrla opica iz džungle ter povzročila splošen poplah. Vsi volivci so zbežali.

RIMLJAN: Cudni ljudje! Pri nas ne bežimo pred opicami, ampak jih volimo v parlament.

Davčna aritmetika

POSLANEC: Ali si slišal, dragi Vanoni? V Turinu je umrl berač, ki je zapustil sedem milijonov. Te milijone si je gotovo prihranil na davkih.

VANONI: Zaman me skušate zbosti. Resnica je druga: Če z davki spravim ljudi na beraško palico, jim s tem omogočim, da lahko postanejo milijonarji.

ITALIJANSKI SLOVSTVENIKI NA ZNAMKAH

(nadaljevanje)

Pred francosko revolucijo se je po vsej Evropi razširilo novo umetnostno gibanje, ki je prodrlo v vse panoge umetnosti: to gibanje je bilo prosvetljenstvo. Toda navdušenje za to je polagoma splahnelo ker se je z čela po ujati romantika. V Italiji nam pesnik Vittorio Alfieri (1749—1803) izraža krizo prosvetljenstva in oznanja novo dobo romantike in nekaterim mnenjem, da je prav on izmed vseh evropskih pesnikov najbolje prikazal ta prehod med dvema dobama. Leta 1775 je dokončal svojo prvo tragedijo «Kleopatra», ki je doživela velik uspeh. Vsa njegova dela so prežeta s svobodomislnim duhom in kažejo naspro vanje in prezir do tiranije. To nam pričajo zlasti «Sotira», v kateri ostro napada tirane vseh časov. Alfierijeva slava pa izvira iz njegovih tragedij, ki jih je 19. Snov večine teh je povzeta po starogrških tragedijah; najbolj znane so: «Saul», «Oreste» in «Antigona». Alfierijev portret vidimo na znamki za 25 cent. iz leta 1931 (serija v korist društva «Dante») in na znamki za 15 lir iz l. 1949, ki je bila izdana ob dvestoletnici njegovega rojstva.

Zgodovinar iz te dobe je Carlo Botta (1766—1837), ki je spisal med drugimi delo tudi «Storia della guerra di dipendenza degli Stati Uniti d'America» (Zgodovina osvobodilne vojne Združenih držav Amerike). Njegov portret je naslikan na znamki za 1,25 lira iz leta 1931 (serija v korist društva «Dante»).

Prvi veliki pesnik italijanskega «Ottocenta» je Ugo Foscolo (1778—1827). Njegova poezija je na videz čisto neoklasicistično navdihnjena, a če se vanjo poglobimo, spoznamo v njej čisto romantično mišljenje. Ugo Foscolo je bil zaradi svojih svobodomiselnih idealov prisiljen bežati iz enega dežele v drugo, dokler ni našel miru v Anglijiji, kjer je tudi umrl. Svoje

življenje nam prikazuje v delu «Le ultime lettere di Jacopo Ortis» (Zadnja pisma Jacopa Ortisa) Ortis je pesnik sam. Poleg tega je spesnil nekaj od, več sonetov in drugih pesmi, nekaj tragedij in pesnitev «I Sepolcri», ta je bila prevedena tudi v slovenščino («Grobovi» — revija — «Besede» leto I. štev. 2 in 3, 1951). Njegov portret je bil naslikan leta 1931 na znamki za 30 cent. (serija v korist društva «Dante»).

Pobornik krščanstva in romantike je bil Giacomo Leopardi 1798—1837. Njegova prva dela so v prozi in znamenitega značaja. Poznejše se je posvetil pesništvu in pa del v obliki elegij, med temi nekatere speve Odiseje in Ilijade. Odličen pesnik pa se je pokazal v pesmih «L'Infinito» (Nesmrtnost) «All'Italia» (Italiji), «Alla Luna» (Mesecu), «Alla Primavera» (Pomladi), «La quiete dopo la tempesta» (Mir po viharju) in «Canto notturno di un pastore errante nell'Asia» (Pomočna pesem blodečega pastirja po Azji). Nekaj njegovih pesmi je bilo prevedenih tudi v slovenščino. Na italijanskem področju se Leopardi pokazuje na znamki za 50 cent. iz leta 1931 (serija v korist društva «Dante») in na znamkah za 25 cent. iz leta 1937, ki spadajo k seriji velikih italijanskih kulturnih stoletnic.

Pisatelj, ki ga poznamo tudi pri nas po Bučovem prevodu «Zaročenca», je bil Alessandro Manzoni (1785—1873). V njegovih prvih spisih opazimo slovesno navdihnjenje (pesem «Il trionfo della libertà» 1810). Iz te dobe so pesniška vrednejše vezi «In morte di Carlo Imbonati» (Ob smrti Karla Imbonatija). Leta 1810 pa se je posvetil poglavitnemu kršćanstvu in v njegovem nadaljnjem delu prevladuje povsod religozno. Prvo njegovo delo po spomenih so «Inni sacri» (Svete himne), med katerimi je najbolšja Pentec ste (Binkoštna). Spesnil je tudi dve drami «Il Carmagnola» in «L'Adelchi». Poleg teh je spesnil več od; najbolj znani sta «Marzo 1821» in «Il cinque maggio» (Peti maj — posvečen Napoleonu). A slavo si je Manzoni pridobil s svojim romanom «I promessi sposi» (Zaročenca). Roman je prevedeno v mnogo jezikov. Manzoniju je bila leta 1923, ob petdesetletnici njegove smrti, posvečena cela serija znamk. Prve štiri znamke nam prikazujejo motive iz njegovega romana; znamka za 10 cent. prikazuje Pescia enico ob jezeru Como, za 15 cent. vasico Rescigone, za 30 cent. Renzo in Lucijo, ki gesta zdoma na barki (na znamki je napis «Addio monti»), znamka 50 cent. pa prikazuje kraj, kjer sta birič ustavila župnika Don Abbondia. Znamka za 1 liro prikazuje rojstno hišo Manzonija, znamka za 5 lir pa njegov portret.

(nadaljevanje sledi)

ČUDOVITA POTOVANJA IN DOGODIVŠČINE LAŽNIVEGA BARONA MÜNCHHAUSNA

Ilustrira: B. GROM

VII.

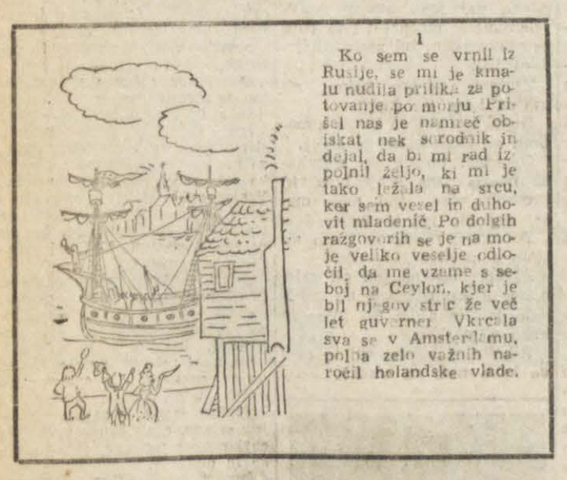

1
Ko sem se vrnil iz Rusije, se mi je kmalu nudila priložnost za potovanje po morju. Prišel nas je namreč obiskat nek sorodnik in dejal, da bi mi rad izpolnil željo, ki mi je tako ležala na srcu, ker sem vesel in duhovit mladenič. Po dolgih razgovorih se je na moje veliko veselje odločil, da me vzame s seboj na Ceylon, kjer je bil njegov stric že več let guverner. Vkrcala sva se v Amsterdamu, polna zelo važnih naročil holandske vlade.

2
Naše potovanje ni bilo nič kaj posebnega, če izvzamemo veliko nevihto, ki nas je zajela prav ko smo pristali na nekem otoku, da se oskrbimo z vodo in drvmi. Vihar je tako divjal, da je podrl mnogo dreves nenavadne velikosti. Vsako teh dreves je tehtalo več sto kilogramov in vendar so letela okrog pet milj nad zemljo, tako da so bile videti kot majhne peruti angelov. Toda komaj se je neurje poleglo, so drevesa padla navpično zopet na svoja mesta in se zakorenininila, tako da ni bilo več sledu o razdejanju.

3
Pri najdebelejšem drevesu se je dogodila izjema. V trenutku, ko je nastopil orkan, sta bila na tistem drevesu nek mož in žena, ki sta obirala kumarice, ki rasto tam na drevesih. Moža in ženo je nekaj časa nosilo po zraku, nato pa je drevo zaradi njune teže padlo na zemljo vodoravno in ne navpično kot ostala ter na srečo pokopalo pod seboj poglavarja otoka. Na srečo? Da; kajti bil je največji tiran za svoje podložnike. Živel je v razkošju in izobilju, medtem ko so otočani umirali od lakote.

4
Za otok ni bilo nevarno, da bi ga napadli sovražniki in vendar je tiran, ko je še živel, silil mladeniče v vojake in jih prodajal bližnjemu knezu. Ljudstvo je bilo možu in ženi, ki sta povzročila tiranovo smrt, hvaležna in ju postavilo na prestol. Seveda ne smemo pozabiti, da sta se nova vladarja, ko ju je vihar vrgel v zrak, tako približala soncu, da sta zgubila nekaj pameti, zaradi česar so ju otočani imeli še rajši. Njima na čast so vedno, ko so jedli kumarice rekli: «Bog obvaruj vladarja!»

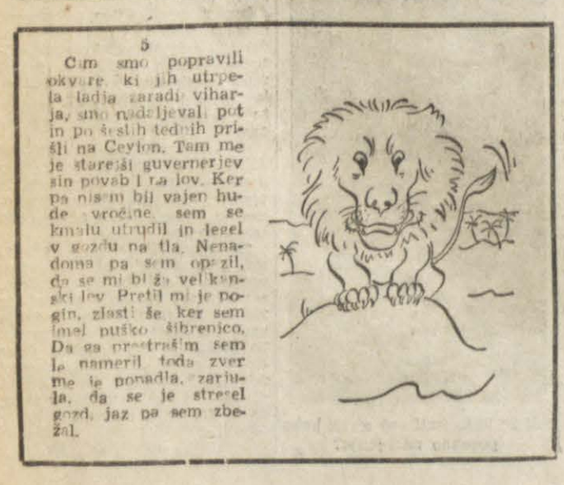

5
Cim smo popravili okvare, ki jih utrpela ladja zaradi viharja, smo nadaljevali pot in po šestih tednih prišli na Ceylon. Tam me je starejši guverner jev sin povabil na lov. Ker pa nisem bil vajen hude vročine, sem se kmalu utrudil in legel v gozdu na tla. Nenadoma pa sem opazil, da se mi bliža velikanski lev. Pretil mi je pogin, zlasti še, ker sem imel puško šibrenico. Da ga prestrašim sem le nameril, toda zver me je ponadla, zarjula, da se je streslel gozd, jaz pa sem zbežal.

6
Komaj sem tekel nekaj korakov, že sem stal pred drugo pošastjo: strahoten krokodil je že odpiral svoje zobato žrelo. Pomislite! Za menoj lev, pred menoj krokodil, na levo globoka reka, na desni prepad, poln strupenih kač. Ves otrpel od strahu sem padel na tla, kar me je zbudil grozovit krik. Dvignil sem glavo in videl, kako je letel preko mene lev, ki je hotel napasti mene, pa je padel v krokodilovo žrelo. Na vso moč se je boril, da bi potegnil glavo iz žrela, vendar zaman.

7
Jaz sem takoj vstal, presekal leva na dvoje, da se je telo skotalilo po tleh, glavo pa sem s puškinim kopitom potlačil krokodilu še globlje v žrelo, da se je zadušil. Medtem se je vrnil moj lovski tovariš in mi čestital, da sem tako sijajno premagal dve tako strašni pošasti. Guverner je takoj prepeljal moji žrtvi v svojo palačo in naročil trgovcu s kožami, da napravi iz levje kože torbe za tobak, ki sem jih podaril svojim znancem na Ceylonu ter v Amsterdamu.

8
Krokodilja koža pa predstavlja sedaj najlepši okras amsterdamskega muzeja, kjer razlagajo obiskovalcem moje dogodivščine. Seveda ni to pripovedovanje verjetno tako točno kot bi moralo biti in se najbrž upajo trditi, da je lev skočil čez krokodila in da sem mu jaz tedaj, ko je šel nazaj, odrezal glavo, krokodilu pa rep. Da se krokodil maščuje, je iztrgal meni nož iz rok in ga požrl s tako silo, da se mu je zabodel v srce in ranil. S tem pripovedovanjem žalijo seveda mojo čast.

BLEŠČEČA ZUNANJA OBLIKA POGREŠENE VSEBINE NE MORE PREVAGATI

TONE FAJFAR

(Nadaljevanje s 3. strani)

Zakaj v «Ognju», tretji noveli, «meje tečejo vedno bolj nejasno, razlike so se spremenile, vrednosti so se zamenjale»? Ali morda zato, da na smrt obsojeni aktivist Tone lahko prizna belogardističnemu kaplanu hotenje za pravico in svobodo svojemu narodu, ali zaradi tega, da se izdajalec lahko zazre v višji, misleči smisel smrti lastne žrtve? «Pravim ti, da si ena izmed žrtev, ki jih človeštvo skupno daruje, da se reši in odreši...» To bi se reklo, da so bile vse žrtve v osvobodilni vojni moralno in edino enakovredne. Konec koncev bi potemtakem bilo vseeno, ali si padel na partizanski ali izdajalski strani. Bil si skupna žrtev človeštva, da se reši in odreši. Lahko bi rekli, da je ta logika podobna tisti, ki jo je izrazil Stalin v pogovoru o žrtvah, ki so jih dosegli Nemci leta 1948, ko tudi Rusi, zaradi česar imajo posebno pravico do vladanja v Evropi in v svetu. Tako daleč lahko pripelje taksna logika. Mussolinijeva apoteoza vojne je imela podobno osnovo, ko je zatrjeval, da je vojna človeštvu potrebna zaradi tega, da se iznebi slabičev.

Kako je prikazana «visoka etična in moralna raven» partizanstva v «Crni orhideji», je bilo dovolj očitno povedano že v prvem članku. Zakaj je moralo ujeto dekle umreti? «Ali veste, da so v starih časih lepo žensko samo zato v siski žrtvovali, da so se z nedolžno žrtvijo odkupili višjim silam? Tisti mi domami, ki jo sovražijo, in tisti, ki so zaljubljeni vanjo, ravnajo najbrž iz iste zapuvedi.» Tako modruje partizan, ki je v letnico tuči zaljubljen. Pravo je pogodil, zakaj komandant in komisar sta istega mnenja: «Njena smrt je naša moč in naša rešitev. Prišla je, da nas odreši... Naj se zgodi z ljubeznijo in svobodo!.. Res, kakšna čarobna žrtev...» In to bodi za Borisa Pahorja «dokument, kakršnega do zdaj nismo imeli in ki slovensko osvobodilno gibanje dviga...» in tako dalje.

Boris Pahor poudarja gotovost, da se ne moti v svoji oceni, četudi (ali prav zar di tega, ker) je zasebnik, svobodoljuben in svoboden knjiž vnik ter da bo čas dal njemu prav, obenem pa kritiki, ki sem jo napisal, odločno odreka razgledano in suvereno presojo. Suverenost v presoji si tu nihče ni lastil, najmanj pa v tem smislu, da bi kratil književnikom pravice, da kot književniki pišejo poročila o književnih delih. Še pripomoo o kompetentnosti, kdo naj ima pravico kritizirati književna dela, ker imam vtis, da se zdi Pahorju in še komu drugemu, da ta opravek pripada le književnikom. Tisto Prešernovo, ki sem jo zadnjič vrgel na papir, da «le čevlje sodi naj kopitar», bi raztegnil še v toliko, da čevlje presojajo predvsem tisti, ki jih nosijo — v našem primeru, ko gre za knjigo, bravci. Če bi šlo za čisto liriko, nič ne rečem, da prstoji sodba zlasti književnikom. Toda tu gre za delo, ki živo prizadeva neštete naše ljudi in ki obravnava bližajo zgodovinsko dobo, s katero smo vsi «intimno povezani». Zaradi tega to delo tudi mnogi presojajo, samo da vsak svojih misli ne meče na papir. Tu ni mogoče oblike in vsebine medsebojno ločevati. Glavno in prvo je vsebina — in še bolj bleščeča zunanja, literarna oblika pogrešene vsebine ne more prevagati.

Glede razgledanosti zlasti o resnični podobi našega partizanstva pa je mogoče govoriti vsaj v tolikšni meri, kolikor jo imajo vsi neposredni udeleženci osvobodilne borbe, ki — kolikor se je doslej pokazalo — soglasno obsojajo in odklanjajo knjigo «Strah in pogum». Tudi «čas», ta «pravični sodnik» verjetno Pahorju ne bo šel na roko v tem smislu, da bi bilj nekoč «ponosni, da imamo v književnosti ‚Strah in pogum'». Pava podoba osvobodilne borbe bo šla v zgodovino obenem z vso svojo visoko moralno in etično vrednostjo. Danes in v bodoče pa moramo skrbeti, da nihče te resnične pod be ne popači.

«Strah in pogum» ni bil pisan kar tjavdan. K temu vrsu navajajo bravca uvodne besede k prvi noveli, kjer je zapisano:

«Zdaj ko sem pero nastavil na papir, vem, da sem storil najvažnejše, kar je v mojem zagalnem poželenju mogče storiti. Cutim, da nisem spoznal samo tistega mehanizma, s katerim bom mogel mirno pregledati burne dogodke poslednjih dni in se v njih znajti, temveč sem storil še nekaj več, morda sem se s tem že rešil. Tega sem se podzavestno najbrž že ves čas zavedal, ko sem se obotavljal pred notranjim klicem, naj vzamem pero in začnem pisati, čeprav še nisem bil docela prepričan o tem. Kadar koli sem se doslej upri temu tihemu klicu, sem dobro vedel, da se le igram, da ne mislim resno, hkrati pa sem slutil, da se bom prej ali slej vdal, da je le še vprašanje časa, kdaj bom to storil. Zdaj je tisti trenutek prišel.

Okrog mene je mrak podzemlja. Sam sem, vse me je zapustilo. Toda drhtavica me ne spreletava več, prsti na roki se mi ne tresejo več. Skušam razumeti, da se je z menoj pred nekaj trenutki zgodilo nekaj odločilnega. Prav ta hip, ko začenjam pisati, čutim, da se moja omahljivost spreminja v pripravljenost. Spreminjam se, ves se spreminjam. Čeprav ne vem, kaj se bo naslednji trenutek zgodilo z menoj, začenjam jasneje gledati in mirneje misliti. Napeti trenutki tiktakajo v meni prijazno kakor stroj domače ure, prevzela me je detektivska ravnodušnost. Zdaj šele vem, kako je nevarnost človeku prirojena in kako je prijetna, kadar dobi do nje osebno, še več, prav intimno razmerje. Nekaj ljubezenskega je v nevarnostni omami, ki zdaj magično sije vame in me prepaja. Zunanji in topi strah se spremeni v omamno bojazen tisti hip, ko človek stopi v sredo nevarnosti, govornik pred ljudi, igralec na oder, borec na položaj, pilot v aparat, moški ob zaželeno žensko, jaz pred smrt. Cutim se bistrega in prečiščenega, pripravljen sem. Pripravljen sem na vse.

Ne skrbi me več, kako bom to vrgel na papir, čeprav nikoli niti pisma nisem rad pisal. Vsi moji zapiski so bili vedno zelo kratki in tehnični, brezbarvni; strah me je bilo pismenega načina izražanja. Papir zavratno sili človeka, da se mu izroči. Solske in domače naloge sem delal z velikim odporom. Nekaj nenaravnega so bila tista obvezna lepotična pisanja. Zdaj pa so lake in podobne notranje ovire odpadle, neresnice so izginile. Notranje sproščen sem, noben občutek tesnobe me več ne zadržuje, nasprotno, čutim neučakano željo, da bi se jasno in nadrobno izrazil o svojem položaju, ki me je dal vsega na odločilno tehtnico. Hočem biti do kraja skladen in resničen. Morda mi roka zdaj kljub temu malce drhti, ko začenja delati pismenke na papir, toda to je najbž posledica nenadne spremembe, izzvenevanje prestane nejasne zagate, morda pa tudi izraz slovesnosti, ki me obhaja, ko se bližam rešitvi — kdo ve.»

Po takem uvodu knjige ne gre podcenjevati, ampak zasluži tehtne presoje. To sem tudi skušal napraviti.

(Iz «Ljudske pravice»)

Milje (Foto Magajna)

TVRDKA

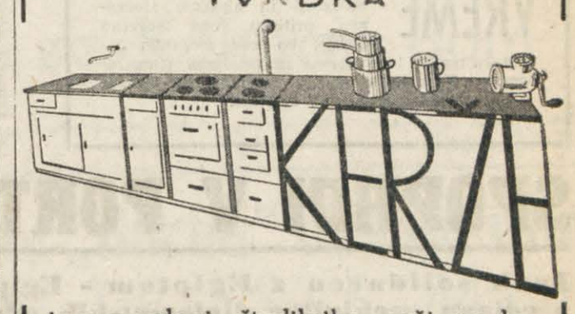

ima v zalogi: štedilnike peči na les, premog, petrolej in plin najboljših znamk; jedilni pribor, namizno steklenino, servise iz stekla, porcelana in keramike, kuhinjske tehtnice, električne likalnike in štedilnike, plinske peči za peko «REKOFI» itd. Vse za dom, menze, gostilne in bare po konkurenčnih cenah.

TRST - Trg S. Giovanni 1, Tel. 50-19

BOJ ZA VODOVJE NILA

Gospodarski vidiki sudanskega vprašanja - Mohamed Ali, prednik današnjega kralja Faruka, prvi zamislil namakalne načrte - Sudanski ministrski predsednik: "Brez vode ne moremo rešiti našega gospodarstva"

V nasprotju z bojem za petrolej traja boj za vodovje Nila zdaj že stoletja. Trenutno se približujemo zopet kritični fazi zgodovine tega boja: in če mednarodnemu redu ne bo uspelo ustaviti pohlepa in posebnih ambicij, se kaj lahko zgodi, da bo dolina Nila postala spet pozorišče krvavih pokoljev.

Za Egipt pomeni Nil življenje in vse do danes je dežela lahko razpolagala z reko po svoji mili volji, boriti se je morala samo proti naravnim oviram. Zdaj pa nastaja na južni meji Egipta država, ki zahteva svoje pravice do blagodejne vode; ta država je angleško-egiptovski Sudan, ki ga je skozi 50 let upravljala skupna uprava Velike Britanije in Egipta, v kateri pa so prevladovali britanski funkcionarji. Dokler ostanejo Angleži na svojem mestu, lahko računajo Egipčani, da se bodo njihove pravice spoštovale; vendar je Anglija že pred daljšim časom obljubila Sudancem avtonomijo. Ko se zdaj bliža določeni rok za sudansko samoupravo, zahteva Egipt izključno kontrolo nad to deželo, ker se boji, da bi mu lahko neodvisni Sudan odvzel vodo, ki jo tako nujno potrebuje.

Nil dovaja dovoljne količine vode za potrebe prebivalstva, ki živi ob njegovih bregovih. Beli Nil izvira v jezeru Viktorija in preči s svojim kratkim tokom dva tisoč milj močvirnega ozemlja, deževnih področij in sudanskih puščav. V bližini Kartuma se združuje z vodami mnogo bolj razburkanega Modrega Nila, ki prihaja iz abesinske visoke planote; v nadaljnjem toku proti Egiptu se ojačuje še z vodami raznih manjših pritokov. Od Wadi Alfe, na egiptovski meji nadaljuje Nil svojo pot preko raznih jezov do morja, v razdalji 500 milj: v času svojega največjega stanja vode izliva v morje milijone in milijone litrov vode na dan.

Ta veletok je s pomočjo cele vrste jezov in prekopov ustvaril razcvit Sudana, pripomogel egiptovskim pašam k njihovim bajnim bogastvom in «felahom», ki delajo ob bregovih Nila trdo in v znoju, do nekaj piastrov na dan. Sudan lahko živi brez Nila, kajti dežela ima deževna področja in pašnike, kar omogoča pridelek živeža in živinorejo: vendar zadošča to le za preprosto in primitivno življenje. Če hoče doseči Sudan višjo življenjsko raven, mora opreti svoje gospodarstvo na bombažne nasade v namakalnih področjih.

Količino vode, s katero lahko Sudan razpolaga, določa anglo-egiptovski dogovor iz leta 1929. V času velikega stanja vode od srede julija do decembra, ko je reka narasla zaradi velikega deževja, se lahko Sudan poslužuje vode brez omejitev; ko pa je stanje vode Nila nizko, od januarja do srede julija, dovoljuje dogovor samo dva odstotka. Egiptovski nadzorniki pregledujejo dnevno, da se te meje ne prekorači. Nil je verjetno edina reka na svetu, kjer še dogaja kaj takega, pa saj je tudi res, da ni od nobene druge reke odvisno življenje tolikih ljudi.

V Egiptu ne dežuje nikdar, in brez Nila ne bi moglo rasti ničesar. Že v svetopisemskih časih so se Egipčani poslževali za namakanje zemlje istih primitivnih, toda učinkovitih sistemov kot vse do najnovejšega časa: kopali so prekope, ki so v času povodnji dovajali vodo vsemu bližnjemu področju in tako ustvarili eno najrodovitnejših pokrajin sveta.

Dalekovidnemu Egipčanu, Mohamedu Aliju, predniku sedanjega kralja Faruka gre slava, da je prvi zamislil obširnejše namakalne načrte. On je dal pobudo za zaporo delte in za gradnjo velikega jeza pri Assuanu; angleški tehniki so dogradili zaporo leta 1885 in assuanski jez leta 1902.

Ti dve zgradbi sta postavili temelj za pravico Egipta do večjega dela vode, za pravico, nad katero čuva mednarodna oblast z največjo strogostjo. Kljub vsem sedanjim jezom in kanalom, pa bi lahko zgradili še nadaljnje: vode je dovolj za vse; toda koliko je sme imeti posameznik, kje je treba zgraditi jezove, kdo naj jih zgradi? Sudanci zahtevajo več vode. Predsednik zakonodajne skupščine ali ministrski predsednik, Abdallah Bey Khalil, mi je nedavno izjavil v Kartumu: «Za vodo smo se pripravljeni tudi boriti če bo treba. Mi moramo naše gospodarstvo razširiti ali umreti, brez vode pa ni možno nobeno razširjenje; prebivalstvo hoče zemlje za bombažne nasade, ker se število prebivalcev stalno veča. Mi bomo v tej smeri pritiskali, dokler ne bomo dobili tistega deleža, ki nam pristoja. Dokazali smo, da se znamo vojskovati in ne poznamo strahu.»

Vprašanje je, koliko bi se lahko Sudanci upirali mehaniziranim vojskam bogatejšega soseda; trenutno pa preživlja Sudan z vsemi svojimi upi in svojimi bojaznimi, obdobje svojega največjega razcvita. V trikotniku, katerega vrh je stik Belega in Modrega Nila, so zgradili sistem namakanja, ki obsega tisoče kvadratnih kilometrov.

Ko so leta 1904 iskali v London denar za ta načrt, je lord Kitchener — takratni visoki komisar, ki je šest let prej osvojil Sudan — postavil za pogoj podjetja, da je prebivalstvo udeleženo na dobičku. Ko so dosegli sporazum o tej točki, so začeli izvajati tako imenovani gezirski načrt, na osnovi dvajset odstotkov dobička delničarjem v Londonu, 40 odst. zakupnikom in ostanek sudanskemu kongresu.

Načrt je napredoval z raznimi uspehi do leta 1950, ko je sudanska vlada, po poprejšnji obvestitvi angleških družb, podržavila podjetje. Podržavljenje se je izvedlo brez pretresljajev; ne na podlagi «vzeti ali pustiti», kot v Perziji, temveč po razgovorih in skupnem dogovoru. Sudanska vlada je proti gotovini prevzela nepremično imovino družb — stroje, naprave itd., in družbe so prešle prostovoljno v likvidacijo ter izplačale delničarje iz svojih rezerv in z dobičkom zadnjega pridelka.

Angleški tehniki so ostali, med njimi tudi glavni ravnatelj Arthur Gaitskell, brat angleškega zakladnega ministra. Prvo leto po nacionaliziranju je bilo tudi leto rekordnega pridelka z velikim povečanjem cen zaradi velikega povpraševanja, ki je bilo v zvezi z oboroževanjem in napravljanjem zalog. Najemniki — skupno 24.787 — prejemajo še vedno 40 odst. dobička, ki je to leto dosegel 16 milijonov funtov šterlingov, medtem ko je preteklo leto dobiček znašal 6 milijonov. Vsak najemnik je dobil 650 funtov šterlingov, to je 1 milijon 170 tisoč lir. Če pomislimo, da je pred vojno bil najemnik srečen, če je dobil 30 funtov šterlingov na leto, si lahko predstavljamo izredno blagostanje, ki dežuje zdaj na Geziro.

Dotok denarja pa je povzročil drugo vprašanje: inflacijo. Sudan je reagiral na nenaden pritok denarja kot vse druge dežele. Doseči skuša višjo življenjsko raven. Sudanci ne vlagajo denarja v banke, ne kupujejo hiš na obroke, ne investirajo denarja v delnice ali zavarovalne police. Zavarovanja ne potrebujejo, ker imajo zavarovanje v svojih sinovih. Domača tradicija je, da vzdržujejo otroci starše. Edino zavarovalne premije, ki jih mora plačevati Sudanec, so stroški za šolanje otrok, če jim hoče omogočiti dosego važnejših položajev in si tako zagotoviti udobno starost.

Sedaj trošijo v Geziri domačini svoj denar za živila, zlasti za meso, jajca in mleko, ter za zapestnice za svoje žene. Začeli so tudi piti pivo. To ne pomeni samo neplodnega denarja, ampak tudi povišanje cen, najemniki so namreč pripravljeni plačati mnogo denarja za blago, ki ga hočejo; trgovci, ki računajo na hitro prodajo, pa plačajo tudi več za pospešitev dobav. Tako naraščajo cene v vsej deželi.

Da prepreči inflacijo, je pregovorila vlada najemnike, da so pustili v njenih rokah za leto dni 18 odst. svojega dobička, to je skupaj 2 milijona 800 tisoč funtov šterlingov; vlada je namreč opozorila, da je pričakovati v prihodnjem letu padec cen bombaža in verjetno tudi manjšega pridelka. To je gotovo dobrodejen ukrep za bodoči napredek Sudana.

Pred petdesetimi leti je bilo le malo Sudancev, ki so znali čitati ali pisati. Sedaj imajo svojo univerzo in mnogo Sudancev je že doseglo visoka mesta v upravi, v pravu, medicini, v tehniki itd. Dežela je zrela za neodvisnost; ali jo bo dobila?

Viktorijini slapovi ob srednjem Zambeziju

O SIVARNIH MOŽNOSTIH za obstoj Tržaškega ozemlja

Trst je pod gospostvom nacionalističnega kapitala, ki vidi v našem mestu samo svojega konkurenta

Kot smo že poročali je predvčerajšnjim predaval gospod Bruno Cerne v italijanskem krožku za socialne in gospodarska vprašanja «O realnih možnostih za obstoj Tržaškega ozemlja». Njegov referat prinašamo zaradi zanimivosti in tehtnosti v daljšem izvlečku.

Govornik se je najprej dotaknil dveh osnovnih pogledov na tržaško gospodarstvo. Zagovorniki prvega pravijo, da je Trst sam sposoben za zdravo gospodarsko življenje; drugi pa, da bi brez učinkovite pomoči od zunaj ne mogel živeti.

Mnogo različnih dokazov so zagovorniki drugega stališča uporabili, da bi podkrepili svoje mnenje.

Najprej so trdili, da bi Trst ne mogel živeti brez Italije zato, ker je vse blago, ki ga Tržačani kupujejo, italijanskega izvora. To je tudi res, zadostuje nam, da pogledamo v izložbe. Vendar pri tem ne smemo pozabiti, da prebivalstvo to blago pošteno plača in da ni prišlo v Trst kot dar. Za denar pa bi lahko kupoval Trst blago povsod in tudi v Italiji, pa čeprav ne bi bil z njo gospodarsko povezan, kakor je.

Bajka o italijanskem blagu je prav kmalu postala neučinkovita. Zato so se oprijeli druge trditve češ, da nima Tržaško ozemlje nikakih surovin in da je zato v njem težko ustanoviti kakršno koli industrijsko dejavnost.

Tržaško ozemlje res nima surovin, vendar dobro uspeva vrsta dežel, ki jih prav tako nimajo. (Omenimo samo za primer Svico). Te dežele pa imajo mnogo delovnih rok in umnih glav. A te ima tudi naše ozemlje.

Tudi italijanska industrija nima za vrsto svojih dejavnosti osnovnih surovin. Premog in nafto, les in druge surovine mora Italija uvažati od drugod. Italijanska tekstilna industrija n.pr. mora dobavljati bombaž iz Egipta, cunje iz ZDA in Indije, pa kljub temu uspeva. V Trstu bi bili prevozi celo še cenejši, ker bi odpadla vožnja po zemlji in bi lahko direktno z ladij pretovarjali v tovarno.

Končno so se zagovorniki trditve, da ni Trst sposoben za preživljanje, pričeli ukvarjati z onimi sredstvi, ki jih dobiva Trst od zunaj. To je pripovedka o milijardah lir, ki jih Italija menda «velikodušno daruje» za vzdrževanje Tržaškega ozemlja.

Italija ne prispeva prostovoljno prav nič, temveč je obvezana prispevati za vzdrževanje okupacijske oblasti, kot je to obvezana vsaka država, ki je izgubila vojno. Njen prispevek je čisto običajna dolžnost, ki jo dobro označuje ljudski rek, ko pravi da plača oni, ki je razbil.

Trst je dobil po drugi svetovni vojni od junija 1945 do 15. septembra 1947 od italijanskega zakladnega ministrstva 30 milijard lir.

Od 16. septembra 1947 do 31. decembra 1950 je pa dobil iz istega vira 34 milijard lir. Poleg tega je dobil v tem obdobju na račun Marshallove pomoči 14 milijard lir.

Od 30 milijard, ki jih je dobil Trst pred 1947 so 6 milijard porabili za razne povojne izdatke ki nimajo nič skupnega s proračunom in tudi ne z normalnim gospodarskim življenjem mesta.

Če odbijemo teh 6 milijard od prve vsote in prištejemo še vse ostale, dobimo vsega skupaj 72 milijard, ki jih je dobil Trst od zunaj. Seveda bi morali tukaj upoštevati vrednost ladjevja, ki je bilo na račun teh sredstev zgrajeno v Trstu, a je odšlo v Italijo. Vendar je govornik to dejstvo namerno pustil ob strani in se omejil na izračaj vlaganja sredstev.

Teh sredstev niso porabili za kritje proračuna, to je za državne potrebe, temveč so jih vložili v industrijo ali porabili za javna dela.

To pomeni, da je ozemlje vložilo 78 milijard lir v svoje osnovno bogastvo in da niso bila ta sredstva potrošena za upravo. Celo več, 6 milijard razlike, je prišlo iz rednih in izrednih dohodkov tržaškega proračuna.

To pa tudi pomeni, da so bili vsi stroški uprave kriti iz rednih in izrednih dohodkov proračuna in ne iz raznih «pomoči».

Vse to kljub 30.000 osebam ki jih je na ozemlju več, kot jih je bilo 1938 leta.

Poleg tega moramo upoštevati, da je industrija delala ves čas z le delno izkoriščenimi zmogljivostmi. Kup primerov bi lahko našteli, ki bi dokazovali to trditev.

Danes pokupi italijanski trg veliko večino tržaških proizvodov, ker pa je industrijska zmogljivost daleč nad tem, kar proizvajajo tržaške tvornice, bi nujno morali najti tudi druga tržišča, kjer bi lahko prodali svoje proizvode.

Trst ima redne trgovske odnose s 84 državami. Toda praktično ne more kupovati ne prodajati tam, kjer mu ugaja, ker je vezan na italijanski trg, ker mu italijanska vlada diktira pogoje.

Tržaška trgovska bilanca s Švico je hudo pasivna. Od junija do avgusta 1951 smo uvozili iz Švice za 435 milijonov lir raznega blaga in izvozili za 90 milijonov lir. Osnovno postavko uvoza zavzema predelan tobak (321 milijonov lir), a izvoza mineralna olja (44 milijonov lir).

Prav te dni so splovili v Tržiču za «Svico motorno ladjo» Helvetio. Če bi jo splovili v Trstu, bi dobili najmanj 2 milijardi lir. Ta vsota bi bila dovolj velika, da bi pokrila nakup tobaka za več let.

To pa še ni vse. Tobak bi lahko kupovali tam, kjer imamo večje kredite in bi lahko na ta način izravnali neugodne razlike. Jugoslavija je prav sedaj v večji pasivni razliki s Tržaškim ozemljem. Brez dvoma bi lahko kupovali jugoslovanski, pa tudi italijanski, grški egipčanski in turški nepredelan tobak in bi ga doma sami predelovali.

Trst razpolaga z velikim osnovnim bogastvom. Pristanišče s svojimi napravami, industrija in ladje mu nudijo vse pogoje za zdrav gospodarski razvoj. Že samo brodovje, če bi bilo tako veliko kot pred vojno, bi ga napravilo gospodarsko samostojnega.

Tega brodovja sedaj žal nimamo več. Na domačem trgu Gut ne bo mogel dobiti dovolj kapitala, da bi lahko obnovil svojo trgovsko mornarico. Zlahka pa bi dobil ta kapital, če bi lahko odprl vrata vsakomur, ki bi ga hotel vlagati. Dovoliti bi moral ustanavljanje pomorskih družb komur koli. Tega pa žal Trst sedaj ne more napraviti, ker ni svoboden, temveč je pod gospostvom nacionalističnega kapitalizma, ki vidi v njem samo svojega konkurenta in tako tudi ravna z njim.

Likerje, žganje, peneča se vina, rum in punč dobite v najboljši kvaliteti in po konkurenčnih cenah pri TVRDKI

JAKOB PERHAUC

TRST - Ul. Xidias 6
Tel. 96-3 32

RADIJSKI APARATI

od 29.000.- lir navzgor - v 24 obrokih

Ako izročite stari aparat tvrdki

RADIO TRIESTE

UL. XX. SEPTEMBRA 15
TEL. 95250

si lahko nabavite za nizko ceno nov
TELEFUNKEN
PHONOLA
MINERVA
GELOSO
UNDA-ADLER
Modeli 1952

Krznarstvo

MERMOLJA

TRST

Ul. Coroneo 3 - Telefon 38-18

Olajšave pri plačilu

TRGOVINA

Trevisani

Trst, Ul. G. Vasari 10

OGLEJTE SI NAŠE IZLOŽBE!

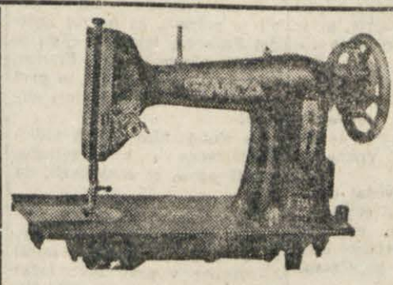

Staroznana tvrdka TULIAK

vam nudi najboljše jamstvo

Sivalni stroji najboljših svetovnih tovarn, tuji in domači, industrijski in družinski, specialni za šivanje nazaj in naprej, pritrjevanje gumbov, čipk, vezenje, in krpanje z garancijo 25 let. Skrajno ugodne cene od lir 10.000 naprej. Na obroke 50 lir dnevno Moderniziramo in kupujemo rabljene stroje po ugodnih cenah. Brezhibna popravila vsakršne vrste stroja izvršuje specialist za najboljše nemške znamke. Prodajamo omarice za stroje in sestavne dele za kakršno koli vrsto stroja, električne motorje, svetilke itd. itd.

Staroznana tvrdka Tuljak vam nudi najboljše jamstvo
TRST, Ul. della Guardia 15 - Tel. 95089

Fašistični kres s slovenskimi knjigami

5.

c) TISK.

Tiskarna dnevnika «Edinost» v Trstu je od leta 1918 do konca 1922 doživela 5 napadov. Trikrat so teroristi vdrli v notranjost, zanetili požar in pokvarili stroje ter napadli osebje. Tiskarno «Zvezo katoliškega tiska» v Pazinu, kjer se je tiskal «Pučki prijatelj» so teroristi zažgali že 1. 1919. List so morali nato tiskati v Trstu. Tudi «Narodno tiskarno v Gorici» so obmetavali z bombami. Prve čase je tudi fašistična vlada trpela slovenski in hrvatski tisk. Prvi udarec oblasti proti slovenskemu tisku je dal videmski prefekt Pisenti z dekretom z dne 19-X-1923. Z njim je ukazal slovenskim časopisom, da za vsakim člankom objavijo italijanski prevod. Prefekta v Trstu in Puliju sta takoj odredila isto. Ta nesmisel se je sicer pozneje odpravil, ne pa udarci na naš tisk.

Po zmagi fašizma so se ponavljali dejanski napadi na tiskarne in uredništva listov. Uredništvo «Edinosti» je bilo v prvi polovici leta 1925 štirikrat dejansko napadeno. Po atentatu na Mussolinija v letu 1925 so teroristi zopet dejansko napadli tiskarno «Edinosti» in razdejali «Katoliško tiskarno» in uredništvo «Goriške straže».

Začetek konca slovenskega in hrvatskega tiska je pomenil tiskovni zakon z dne 15-VII-1923 st. 3288. Po tem zakonu je smel biti odgovorni urednik lista ali periodične publikacije samo direktor ali eden glavnih urednikov, ter je moral kot tak dobiti prefektovo odobritev. Prefekt pa je z zakonom dobil tudi pravico dati odgovornemu uredniku opomin. Po dveh opominih mu je smel prefekt odvzeti pravico izvrševanja poslov odgovornega urednika. Sledile so konfiskacije naših listov. Na temelju konfiskacij so prefekti izdajali opomine in to so bili znaki, da bo kmalu našega tiska konec. Saljivi list «Cuk na palci» je bil ustavljen 20-IV-1926 zaradi nedolžne humoristične črtice pisatelja Franca Bevka. V letu 1926 sta bila ustavljena mladinska lista «Za našo decu» in «Mali Istrani». Najugodnejši list «Edinost» je že dobil opomin. Konfiskacije vseh listov so se množile. Fašistično časopisje, zlasti organ tržaškega fašija «Popolo di Trieste» je silno hujskal proti našemu tisku Javnost je bila pripravljena za smrtno obsodbo nad vsem slovanskim tiskom in slovanskimi knjigami v Julijski krajini. To sodbo so izrekli fašistični sekretarji vseh štirih obmejnih provinc na sestanku v Trstu 12-VI-1927. Tozadevna resolucija je bila poslana vodstvu stranke v Rimu. 6-VII-1927 so bili v zvezi s to resolucijo pozvani prefekti obmejnih provinc v Rim. Tu je prišlo po posvetovanju z Mussolinijem do sklepov, ki so pomenili ugasnitev vse slovenske in hrvatske besede v tisku Julijske krajine in konec vseh kulturnih društev. Točno je bil postavljen termin, samo zaradi lepšega so se ustavitve listov in razpusti kulturnih drustev vršili postopno in se navajali ničevi razlogi za posamezne odloke. Vsa hinavščina izhaja iz okrožnice ministrstva notranjih zadev obmejnim prefektom z dne 13. XI. 27 št. 13832.

Listi so zaporedoma bili še pogosteje plenjeni. Sredstvo za odpravo slovenskih in hrvatskih listov je dal zlasti kraljevski dekret z dne 25-II-1928 št. 384, ki je predpisal, da morajo vsi uredniki periodičnih listov biti vpisani v uradnem seznamu novinarjev. Slovenski in hrvatski novinarji so morali prositi za vpis v ta seznam in ta vpis jim je bil odklonjen. Septembra 1928 je bila

Dr. V. Rapotec

ustavljena «Edinost» in kmalu nato «Goriška straža». V začetku 1929 so morali prenehati izhajati vsi slovenski in hrvatski listi v Julijski krajini.

Vzlic tako težkim in pogostim pregonom, ki so pomenili obenem težko materialno škodo, so Slovenci in Hrvati z velikimi žrtvami vzdrževali do skrajnosti razen «Edinosti» Goriške straže sledeče liste in revije: Istarsko Riječ, Pučkega prijatelja, Mali list, Naš čolnič, Naš glas, Ženski svet, Vez, Jaselce, Mladega Istranina, Gospodarski Vestnik, Zbornik svečenikov Sv. Pavla, Staničev Vestnik Pravni Vestnik.

Zastopana so bila torej glasila vseh panog. Očiten je bil trud žilavih borcev vzdržati domačo besedo na vseh področjih.

Leta 1930 je na intervencijo poslanca dr. Besednjaka Mussolini dovolil izdajanje dveh tednikov in sicer Istarskega lista in Novega lista ter mesečnika Družine. Niso preživeli niti enega leta. Konec leta 1930 so vse tri liste oblasti ustavile.

Slovenci in Hrvati so ostali brez vseh časopisov in niso jih smeli prejemati iz inozemstva.

Založništvi «Goriška Matica» in Družba sv. Mohorja sta izdajali v Julijski krajini relativno veliko knjig v slovenščini in hrvaščini. Samo v letu 1929 sta izdali 40 knjig in razprodali nad 200.000 izvodov.

Izdajanje in razprodaja knjig pa je bila zvezana z velikimi težavami. Karabinerji so decembra 1928 v Gorici pobrali članom Družbe sv Mohorja in Goriške straže nad 15.000 knjig, ki so bile tiskane z oblastnim dovoljenjem. V letih 1927 in 1928 so sodišča preganjala razpečevalce oblastno dovoljenih knjig in jih kaznovala z zaporom in globami. V letih 1930—31 je bilo zaradi razpečevanja slovenskih in hrvatskih knjig kaznovanih več duhovnikov v Istri.

V začetku leta 1931 so goriške oblasti uvedle predcenzuro za slovanske knjige, čeprav je to bilo v nasprotju z veljavnim zakonom. Proti koncu leta 1928 in na začetku leta 1929 so oblasti zaplenile po vaseh brez ukaza prefekta nad 150.000 knjig, izdanih od navedenih založništev z vsem dovoljenjem oblasti. Seveda so navajali plenilci samo ničeve in nagajive razloge. Plenitve pa so se iz leta v leto množile.

Ministrstvo notranjih zadev je aprila 1934 uvedlo cenzuro za neperiodične publikacije. Nastopile so nove zaplembe knjig.

Zopet so iznašli temeljito sredstvo proti slovenski in hrvatski knjigi. Decembra 1934 so odvzele oblasti obrtno dovoljenje tiskarni na temelju zakona o javni varnosti in so ta korak utemeljile z navedbo, da je tiskarna tiskala slovenske knjige, kar je sicer bilo od oblasti dovoljeno.

Od leta 1935 ne niso več mogle tiskati slovenske in hrvatske knjige na ozemlju Italije.

Knjige so plenili in avtorje zapirali in deportirali v konfinacijo. Žrtev te akcije je bil med drugimi tudi France Bevk.

V okvir zatiranja slovenske in hrvatske knjige spadajo tudi požigi knjižnic. Na ta način sta zgoreli pomembni knjižnici «Slavjanske čitalnice» s 5000 zvezki in «Ljudskega odra» v Trstu. Naše knjige so uničevali tudi po knjižnicah kulturnih društev na deželi. Pred Verdijevim spomenikom v Trstu so fašisti leta 1927 zažgali s slovenskimi knjigami velik kres, ne da bi jih kdo motil.

Spomenike in spominske plošče domačih slavnih mož so nasilneži rušili in razbijali. Nikomur niso prizanesli. Gregorčiču, Volariču, Vilharju so odrekli pravico obstanka na rojstni zemlji še po smrti. Celo slavnega učenjaka Vego so pregnali iz Idrije in na njegovo mesto postavili kip italijanskega učenjaka.

(Nadaljevanje sledi)

PRIMORSKI DNEVNIK

VREME Kljub snežnim padavinam v Sloveniji in nizkemu zračnemu pritisku nad severno Italijo, bo nad severnim Jadranom trajalo lepo vreme in ustaljena temperatura. — Včerajšnja najnižja temperatura v Trstu je dosegla 3.4; najvišja 6.7 stopinje.

RADIO Opozarjamo vas na sledeče oddaje: **Jug. cone Trsta:** 17.00: Pisan popoldanski spored. 19.00: Igra pianist Luciano Sanglorgi. — **Trst II.:** 11.15: Komorna glasba. 18.30: Klavirski koncert pianistke Damjane Bratuževe. — **Trst I.:** 22.155: Koncert Tržaškega tria; nato melodičen orkester p.v. E. Nicellija. — **Slovenija:** 9.40: Dopoldanski koncert orkestralne glasbe (plošče).

SPOPADI V PORT SAIDU

Irak solidaren z Egiptom - Egiptovski poslanik predlaga prekinitev diplomatskih odnosov z Anglijo

KAIRO, 19. — Močan napad je bil včeraj prvič sprožen proti britanskemu vojaškemu taborišču v Port Saidu. Streljanje je prihajalo z dveh strani, to je z arabskega dela Port Saida in z bližnje železniške postaje. Doslej še ni znano, koliko gverilcev je sodelovalo v tem napadu, ki je zavzel dokaj širok obseg. Angleži so uporabili 17-palčne topove in težke možnarje, da bi zatrli napad, toda posrečilo se jim je to šele po trdi triurni borbi. Kasneje je egiptovska policija v sodelovanju z angleškim vojaštvom čistila področja, odkoder je prihajalo streljanje. Mir je bil vzpostavljen ob 23. uri.

V egiptovskih krogih so mnenja, da bo britansko poveljstvo spričo nenehnih napadov egiptovskih prostovoljcev na mesta ob prekopu bržkone prisiljeno docela izolirati sueško področje od ostalega Egipta. List «Al Zaman» prinaša že informacije o tem, da je general Erskine predložil angleškemu vojnemu ministrstvu načrt o obrambi Sueškega prekopa. Načrt predvideva utrjeno obrambno linijo vzdolž celega prekopa, s čimer bi bila odrezana od ostalega Egipta mesta Port Said, Port Fuad, Ismailija, Teufik in Suez.

List «Mokatam» poudarja, da je egiptovska vlada o tem že poučena in da se bo prav zato sestal jutri ministrski svet, da pouči položaj v zvezi z morebitno uresničitvijo načrta.

Danes popoldne je skupina upornikov v Ismailiji napadla samostan sester sv. Vincenca. Prednica samostana je poklicala na pomoč angleške čete, kar je dovedlo do pravcate bitke med samostanskim zidovjem, in pri čemer je bila ubita ena nuna. Okrog 50 metrov od samostana pa je eksplodirale nekaj bomb v lesenjači angleškega taborišča. Kakor vse kaže, so bombe podtaknili gverilci. Eksplozija je ubila enega in ranila tri angleške vojake.

Glasnik angleškega poslaništva v Kairu je odločno zanikal vest, da bi bila angleška flota streljala na Port Said med boji z egiptovskimi uporniki. Tri krepke detonacije, ki so jih slišali nekateri, je treba pripisati streljanju iz protitankovskih topov.

Poslanec El Sayed Marzuk je sestavil zakonski načrt, po katerem naj bi Egipt popolnoma pretrgal diplomatske zveze z Anglijo. Parlamentarec je izjavil: «Potem ko je Egipt odpovedal pogodbo z Veliko Britanijo in potem ko so pričeli Angleži prelivati kri naših ljudi v Sueški coni, ni več vzrokov, zaradi katerih bi morali še naprej vzdrževati diplomatske zvezi z Anglijo».

Egiptovski zunanji minister je izročil danes poslanikom Združenih držav, Francije, Norveške in predstavnikom arabskih držav posebno noto, ki se nanaša na stališče Egipta nasproti zahtevi po tehničnem sodelovanju drugih držav za obvarovanje svobodne plovbe v Suezu.

BAGDAD, 19. — Iraški parlament je soglasno odobril predlog, po katerem naj predsednik skupščine obvesti egiptovski parlament o popolni solidarnosti Iraka pri pravičnih zahtevah Egipta.

Churchillovo priporočilo Združenim državam, Franciji in Turčiji, naj bi poslale določeno število svojih čet na področje Sueškega prekopa, je bilo v turških političnih krogih sprejeto brez posebnega navdušenja in ni upanja, da bi ankarska vlada pristala na ta predlog. Sueška zadeva, pravijo v teh krogih, je docela drugačna nego korejska. Turčija je nedvomno pripravljena sodelovati pri obrambi Srednjega vzhoda, toda pod pogojem, da ta obramba nima namena škodovati tej ali oni arabski deželi.

Snežni zameti v Sloveniji

BEOGRAD, 19. — Močan snežni metež je zadnje dni zajel skoraj vso Jugoslavijo in ponekod povzročil velike preglavice prometu. Kmalu po tem, ko je bil v Bosni položaj spet normaliziran, poročajo iz Slovenije, da so bile včeraj zaradi snežnih zametov prekinjene skoraj vse železniške in telefonske linije.

Po poročilu ljubljanske direkcije za eksploatacijo železnic je bil promet povsod spet vzpostavljen, razen na progi Dravograd-Maribor, ki jo lokomotive s snežnimi plugi še vedno čistijo. Tudi telefonski promet je spet vzpostavljen.

V Kranjski gori in Martuljku so včeraj opazili snežni metež, ki ga je spremljalo močno grmenje, kot ob kaki nevihti sredi poletja. Prebivalci se ne spominjajo, da bi se kdaj koli kaj sličnega primerilo.

ŠTEVILNE ŽRTVE NEURIJ IN NESREČ

Strmoglavljenje dveh letal

Ciklon na Tihem oceanu - Posadka „Pennsylvanie" dokončno izgubljena

RIM, 19. — V bližini Mintorna, v pokrajini Latina so danes proti večeru našli popolnoma uničeno dvomotorno vojaško letalo, ki je odletelo včeraj z letališča v Capodipino in je bilo namenjeno v Gvidonijo, kamor bi moralo dospeti istega dne ob 12. uri. Ob letalu je ležalo zoglenelo truplo enega izmed dveh članov posadke, vendar doslej niso mogli ugotoviti ali je mrtvec kapitan Filosi, odnosno motorist Feroci. Sodijo, da se je eden izmed dveh rešil s padalom pred katastrofo, ker v bližini letala ni najti sledu za drugim članom posadke.

* * *

SEATTLE (Washington), 19. — Strmotorno letalo s 43 potniki je strmoglavilo v bližni letališča Britanske Columbije. Po zadnjih vesteh si je rešilo življenje pri tej nesreči le sedem oseb. Letalo je propadalo ameriški vojski. Odletelo je iz Japonske ter vozilo skupino vojakov, ki so se vračali s Koreje. Sodijo, da je letalo zašlo v snežni metež, izgubilo orientacijo in treščilo v morje.

Sedem preživelih potnikov je rešila ladja, ki je po naključju plula v tamkajšnji bližini. Kakor se dozdeva, ni upanja, da bi rešili še koga izmed ostalih ponesrečencev.

* * *

LOS ANGELES, 19. — Vode na področju Los Angelesa upadajo. Poplave so povzročile ogromno škodo in 19 ljudi je izgubilo življenje. Tisoči družin so morali izprazniti svoje hiše. V treh dneh je padlo 18 cm dežja.

Nad otočjem Nove Kaledonije divja silovit ciklon, ki je porušil številne hiše in povzročil smrt mnogih oseb. Reke na otoku Epi so narasle in poplavile plantaže. Voda je zalila stavbe skoraj do streh. Plaz zemlje je zasul neko hišo in pokopal celo družino francoskih kolonov.

Prevrnjen čoln in nekaj razbitin so edini ostanki, ki so jih našli od potopljene 8.000-tonske ladje «Pennsylvanie» in njene posadke. Po desetih dneh iskanja je skopnelo vsako upanje, da bi bil še kdo izmed 46 mornarjev pri življenju.

KINO

V TRSTU

Rossetti. 14.30: «Ljudje na luni», J. Archer.
Excelsior. 14.30: «Greh», Betty Davins, J. Cotten.
Nazionale. 14.30: «Deklica z Donave», M. Rökk.
Fenice. 15.00: «Vesela kmetija».
Filodrammatico. 14.30: «Devištvo» E. Rossi, T. Sees.
Arcobaleno. 14.00: «Castihlepna», B. Davis.
Astra Rojan. 14.45: «Lassijev sina
Alabarda. 14.00: «Okinawa», R. Widmark.
Armonia. 14.00: «Romantičnost», A. Nazzari, T. Lees.
Ariston. 14.00: «Lepotice tekmovalke», Crain, L. Darnell.
Aurora. 14.30: «Nudi se natakarica z lepim nastopom», Merlini.
Garibaldi. 14.00: «Roža z juga», R. Scott.
Ideale. 14.30: «Jetnik Fort Rossa»
Impero. 14.15: «Moj poljub te bo pogubil».
Italia. 14.30: «Študentka Peggy» Diaaa Lynn.
Kino ob morju. 14.00: «Zastava še vedno plapola», E. Flynn.
Moderno 14.00: «Zaprte žaluzije».
Savona. 14.00: «Dedinja», O. De Havilland.
Viale. 14.00: «Uporni Mongolec».
Vittorio Veneto. 14.00: «Ljubezen me ugonablja», W. Chiari.
Azzurro. 14.00: «Gusarka», Y. De Carlo, P. Friend.
Belvedere. 13.30: «Mali planinec»
Marconi. 14.30. «Lepotice na biciklih».
Massimo. 13.30: «Aventure Marka Polan, G. Cooper.
Novo Cine. 14.00: «Prednja straža obupancev», G. Peck.
Odeon. 14.00: «Povelnik Johnny», G Cooper, J. Greer.
Radio. 14.00: «Živahna plavolaska», Hutton, A. De Cordova.
Vittoria. 14.30: «Povest generala Kusterja», E. Flynn.

RADIO

JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

NEDELJA, 20. januarja 1952

Poročila ob 8.00, 13.30, 19.30, 23.05. 8.15 Jutranja glasba. 8.30 Za naše kmetovalce. 9.00 Mladinska oddaja: Rdeča kapica. 9.30 Glasbene revije. 13.45 Glasba po željah. 16.30 Vesele pesmi jugoslovanskih narodov. 17.00 Pisan popoldanski spored. 17.50 Reportaža: Slike s tržaške okolice. 18.00 Vedre melodije. 18.15 Oddaja za Bujščino. 19.00 Igra pianist Luciano Sanglorgi. 19.15 Sportne vesti. 23.10 do 23.30 Glasba za lahko noč.

TRST II.

8.00 Jutranja glasba. 8.15 Napoved časa in poročila. 8.30 Lahke melodije. 9.00 Kmetijska oddaja. 9.30 Zabavna glasba. 10.00 Prenos maše iz cerkve sv. Justa. 11.15 Komorna glasba. 11.30 Oddaja za najmlajše. 12.00 Ravel: Plemeniti in sentimentalni valčki. 12.15 Operni duetl in arije. 12.45 Poročila. 13.00 Glasba po željah. 14.30 Lahki orkestri. 15.00 Grieg: Balada opus 24. 15.18 Španska simfonija — Lalo. 15.45 Veseli ritmi. 16.00 Koncert moškega zbora iz Sv. Križa. 16.20 Razne jazz zasedbe. 16.45 Scherzi in capricci. 17.00 Priljubljene melodije. 18.10 Glasba iz revij. 18.30 Klavirski koncert pianistke Damjane Bratuževe. 18.50 Glasbena medigra. 19.45 Poročila. 20.00 Operetna glasba. 20.30 Sportna kronika. 20.35 Pestra glasba. 21.00 Književnost in umetnost. 21.45 Lahka glasba. 22.00 Rihard Strauss: Kavalir z rožo, 1. dej. 23.15 Poročila. 23.30 Kaj vam nudi jutrišnji spored? 23.32 do 24.00 Polnočna glasba.

TRST I.

8.45 Odlomki iz oper. 15.00 Lahka glasba. 16.30 Orkester pod vodstvom Karla Savinija. 17.00 Prenos II. polčasa nogometne tekme. 17.30 Simfonični koncert pod vodstvom Wilhelma Furtwaenglerja s sodelovanjem pianista Pietra Scarpinija v odmoru Športna poročila. 22.15 Koncert Tržaškega trja; nato melodičen ske garnizije pod vodstvom Stjepana Dleska. 18.15 Uganite kaj igramo! 19.00 Poročila. 19.10 Igra orkester Georg Briachrino (plošče). 19.30 Bedrich Smetana: Prodana nevesta, opera v 3 dejanjih. 22.00 Poročila. 22.20 do 24.00 Glasba za odčih in zabavo.

SLOVENIJA

7.00—8.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! (pester glasbeni sporeda) — vmes. 7.25—7.30 Kaj bomo danes obiskali. 7.30—7.40 Jutranja telovadba. 8.00 Napoved časa, poročila. 8.15 Objava dnevnega sporeda. 8.20 Zabavna glasba (plošče). 9.00 Oton Zupančič: Jerslu (literarno - glasbena oddaja). 9.40 Popoldanski koncert orkestralne glasbe (plošče) Gaspare Spontini: Vestalka, uvertura; Wolfgang A. Mozart: Koncert za violino in orkester v D-duru, op. 3; solist Jaša Heifetz, Claude Debussy. Nočturno št. 2. «Praznik». 11.00 Od pravljice do pravljice — Milica Kitek: Zimenka. 11.30 Želimo Vas razvedriti (plošče). 12.15 Pesmi iz Primorske (plošče). 12.30 Poročila. 12.40 Zabavna glasba. 13.00 Pogovor s poslušalci. 13.10 Želeli ste — poslušajte! 15.00 Poročila. 15.10 Zabavna glasba (plošče). 15.45 Valčki in mazurke (plošče). 16.00 M. Ash: Ko je firma propadla (radijska igra - ponovitev). 17.30 Igra godba na pihala Ljubljanske garnizije pod vodstvom Stjepana Dleska. 18.15 Uganite kaj igramo! 19.00 Poročila. 19.10 Igra orkester Georg Briachrino (plošče). 19.30 Bedrich Smetana: Prodana nevesta, opera v 3 dejanjih. 22.00 Poročila. 22.20 do 24.00 Glasba za odčih in zabavo.

Za strokovne in praktične nasvete o zavarovalnih vprašanjih sem na razpolago brezplačno in brezobvezno. Vozniki! Zavarujte se proti nezgodam in civilno odgovornost proti tretjim za svoje vozilo. Kliknite zato v vašem interesu št. 88-13 od 8. do 9. in od 21. do 22. ure

AGENCIJA LLOYD CONTINENTALE WINTERTHUR
Nabrežina-Prečnik št. 1 - Tel. 88-15
zavaruje po najboljših pogojih proti požaru, strelu, tatvini, razbitju stekla in kristala, za civilno odgovornost proti tretjim za vozila itd.
Posebno ugodni pogoji za splošno nezgodno in tudi bolezensko zavarovanje.
*
Priporoča se AGENCIJA

RUMI visokokvalitetni 2-cilindrski motorji 125 kub.
MODELI: Turizem - Luksus Šport - Scooter
5 % sezonski popust
Obročna prodaja do 24 mesecev
ZALOGA - SERVICE: Razplinjači - Karburatorji DELL'ORTO - nemški bati (pistoni) in pribor «KS» raznovrsten material za motorna kolesa.
PRILIKE - RABLJENI MOTORJI: CM 125 Sport — Matchless 350 v perfektnem stanju i. dr.
RUMI KOMISIONAR kvalitetna mahanička delavnica
Tel. 93468 Ul. Molino a vapore 6

Mizarji podjetniki kmetovalci! Deske smrekove, mace smove in trdi lesov in trame, nudi najugodneje
CALEA IRSI viale Somino 24 Tel. 90441

SRAJČE PLETENINE NOGAVICE MOŠKO IN ŽENSKO PERILO PLAIN O BRISAČE TKANINE NA SPLOŠNO
Emporio Barriera
UL. ORIANI Št. 7 (Zraven Trga Garibaldi)
TRST

SMUČARJI POZOR!
V trgovini „GEC" Trg tra i Rivi 2
si lahko nabavite po zmernih cenah smučarske čevlje

Naš tedenski pregled

(Nadaljevanje s 1. strani)

proščen. Toda oproščen je bil «zaradi pomanjkanja dokazov». Diplomat Grande je bil v mnogo bolj zapletenem primeru, v katerem ni bila policija prav nič kompromitirana, oproščen s «polno formulo». Toda to je: če bi bil tudi Egidi oproščen, ker «ni zagrešil dejanja», bi bila policija še bolj kompromitirana. Policija pa je «oblast», še prav posebej v Italiji, in neka posebna vez spaja, in spet še posebej v Italiji, vse najrazličnejše predstavnike «oblasti» v neko skoraj nedotakljivo kasto, in jo obenem vse bolj ločuje od ljudstva.

In tu ne gre spet samo za to, da se «spoštuje zakon», kot zahtevajo danes številni italijanski listi (to je minimum, izpod katere se že začenja brezpravje!), temveč za to, da se iz osnov predrugači odnos državne ga aparata do ljudstva, do državljanov in tudi, da se njegova poštenost ne meri po denarju in računu v banki.

In še nekaj moramo pribiti: pred dnevi se je v bistvu za las isti primer dogodil v beneških hribih in celo zahteval človeško žrtev. Beneški slovenski delavec Ernest Pelicon je prebil 24 ur na ahtenski orožniški postaji in nato umrl v videmski bolnišnici. Rezultat sodne obdukcije še danes ni znan! Videmski javni tožilec si z molkom umiva roke, obenem pa pripravlja nov justični zločin — proces proti slovenskim partizanom iz beneške čete.

Ne le oblasti — tudi italijanski tisk, ki je za Egidija — in po pravilu — našel toliko prostora, molčí o tem, če ne poskuša celo stvari prikriti in prikazati v napačni luči.

Res, ne le nekaj, kot bi rekel Hamlet, temveč mnogo je gnilzanom iz Beneške čete.

ŠPORTNI DNEVNIK

Triestina v Milanu s spremenjeno postavo

Ker so se začeli kazati znaki utrujenosti, je trener poslal na pot spočite igralce, ki bodo dali vse iz sebe, da bi si zaslužili stalno mesto v enajstorici

Parazzolo si je mislil takole: «Po vsej verjetnosti proti Milanu ne bomo uspeli. Zakaj bi torej že bolj utrudil svoje igralce, ki bi po tej naporni tekmi prihodnjo nedeljo v Trstu ne pokazali niti troh'ce tega, s čemer sem se mučil z njimi zadnje tedne». Povedano ni slabo, nasprotno celo pametno je. Mnenje trenerja je tokrat tudi mnenje tistih, ki se zanimajo za usodo Triestine.

In tako se je zgodilo, da je odpotovala včeraj v Milan enajstorica spremenjena od nog do glave. Z izjemo Bellonija in Ciccarellija je ostalo na počitku celo standard moštvo.

Zgodbo o 20 igralcih prvega moštva že veste; stara je in prerešetana. V začetku sezone je veliko število vzganjalo zmedo, dokler ni novi trener izbral enajst mož, in dejal: «Vi ste prvo moštvo v lepih in v hudih dneh». In tako je bilo. Enajstorica je povezala vrste in šlo je kot veste v redu čeprav vsakih eden ali drugi, čitaj krila, niso zaigrali tako kot bi se spodobilo igralcem prve lige. In ostalih devet? Ti so igrali med rezervami in čakali, da višja sila izprazni prostor v prvem moštvu.

Danes je njihov dan. Z lepo igro v Milanu bo vsek na pol poti do cilja.

Lahko rečemo, da je ta improvizirana enajstorica pripravnejša za presenečenja kot ona običajna. Na današnjo tekmo gostje ne polagajo velikih upanj. Verjetno bodo izbrali eno od tolikih defenzivnih variant, ki delajo sive lase napadalcem velikih moštev in s tem je taktična plat tekme odpravljena. V napadu pa vsak po svoje.

Za Bellonija smo lahko gotovi, da ne bo zatajil. Igral je lansko leto za Milan, pa so ga prodali v provinco. Pokazati bo hotel, kaj so gospodarji z njim izgubili. Ni prvič, da ravno Milanu delajo taki igralci največ preglavic.

Kaj bi govorili dalje! Današnja tržaška postava od prvega do zadnjega ne želi ničesar drugega, kot da se izkaže. In poleg tega je spočita. Postava Triestine: Cantoni; Bellonii, Redolfi; Kaiml, Carnier, Petrozzi; Valenti, Curti, Maluta, Ciccarelli, Benegas.

MILAN; bo nastopil v sledeči postavi: Buffon; Silvestri, Grosso; Annovazzi, Tognon, Bonomi; Burini, Gren, Nordahl, Liedholm, Frignani.

Današnji nogomet ZDTV

Program tekem turnirja ZDTV VII. kolo: Zarja - Sv. Ana, igrišče na Opčinah ob 10. uri; Polet - Ilirija, igrišče na Opčinah ob 14.30; Giuliana - Studenti, igrišče «Prvi maj» ob 9.; Olimpija - Inter, igrišče «Prvi maj» ob 12.30.

Rezultati angleške nogometne lige

LONDON, 19. — Današnji rezultati angleške nogometne lige: Aston Villa - Blackpool 4-0; Burnley - Newcastle 2-1; Charlton - West Bromwich 3-3; Derby - Arsenal 1-2; Fulham - Middlesbrough 6-0; Huddersfield - Chelsea 1-0; Manchester United - Manchester City 1-1; Preston - Bolton 2-2; Sunderland - Liverpool 30; Tottenham - Stoke 2-0; Wolverhampton - Portsmouth 1-1.

NEW YORK, 19. — Boksarska komisija države New York je doživljenjsko suspendirala in odvzela pravico do izvrševanja poklica menažerju Ryanu, ki je v petek 10. t. m. v Madison Square Gardenu pretepel sodnika in organizatorja prireditve. Poleg tega bo moral obtoženec plačati 3000 dolarjev kazni.

Za primer se zanimajo tudi sodne oblasti in bo Tommy Ryan verjetno tudi presedel nekaj časa v zaporu.

Z vseh vetrov

○ *Na anketo slovenskega športnega tednika «Polet», za določitev najobljubljenega slovenskega športnika, je dospelo dosej 160 glasovnic. Do 1. februarja je čas za oddajo, in ako ne bo nepričakovanega dotoka, bo prvo mesto zasedel ali metalec kladiva Danilo Zerjal, ali državni reprezentant v teku čez ovire Igor Zupančič ali alpski smučar Tine Mulej.*

○ *Zagrebški «Narodni šport» je v prvem nadaljevanju niza člankov o jugoslovanskih nogometaših objavil lestvico 10 najboljših vratarjev Jugoslavije. Lestvica izgleda takole: 1. Vladimir Beara, 2. Srdan Mrkušič; 3. Franjo Šostarič; 4. Branko Stinčič; 5. Lazar Vasić; 6. Dušan Cvetkovič; 7. Srboljub Kujačuča; 8. Dragutin Glonžak; 9. Stipe Pejak; 10. Branko Kralj in Rajko Grčević.*

○ *Danes bodo v Kranjski gori pri vzpenjači prve tekme v ski-bobu. Nastopilo bo predvidoma 10 tekmovalcev, med njimi tudi znani skakač Rudi Finžgar. Sani so izdelali tekmovalci sami s prostovoljnim delom, orodje in prostore pa jim je dala na razpolago tovarna «Elan». Za prireditev vlada veliko zanimanje.*

MEDNARODNI ZIMSKOSPORTNI TEDEN V KITZBUECHLU

Francija zmagala v štafeti 4x10 km

Jugoslavija šele peta pred Svico in Italijo.

INNSBRUCK, 19. — Francoska štafeta je zmagala v štafeti 4 x 10 km na mednarodnem zimskošportnem tednu v Kitzbuechlu. Rezultati: 1. Francija 2.23:44; 2. Avstrija 2.25:02; 3. Nemčija 2.27:58; 4. Avstrija II 2.29:29; 5. Jugoslavija 2.29:29; 6. Svica 2.29:35; 7. Italija 2.30:55; 8. Nemčija 2.32:08.

OSLO, 19. — Romunsko moštvo bo sodelovalo na zimski olimpiadi kljub nasprotnim glasovom.

Joe Louis ne miruje

SAN DIEGO, 18. - Joe Louis je ponovno razburil duhove okrog federacije golfa, ko je sporočil, da nameava nastopiti še na turnirjih v Phoenixu in Tucsonu, ki bodo prihodnji teden. Kot znano črnci do sedaj niso smeli nastopati na profesionalnih turnirjih.

POGAJANJA V PAN MUN JOMU

Tajni razgovori Ridgwaya z delegacijo OZN

TOKIO, 19. — General Ridgway se je sinoči vrnil v Tokio, potem ko je imel v Munsanu tajne razgovore z vodstvom delegacije OZN na mirovnih pogajanjih v Pan Mun Jomu. General Ridgway se je zadržal na Koreji dva dni. Doslej še ni bilo izdano poročilo o predmetu razgovorov med generalom in delegacijo.

Popoldanski sestanek podkomisije v Pan Mun Jomu se je zaključil ob 16. Podkomisiji se bosta sestali znova jutri ob 11.

Popoldansko poročilo VIII. ameriške armade javlja, da so bile v noči na korejski fronti samo manjše akcije in tipajoči napadi z obeh strani. Po poročilu poveljstva zračnih sil so sile OZN v zadnjih sedmih dneh izgubile 10 letal. Osem od teh je bilo sestreljenih od protiletalskega topništva. Severnokorejci so izgubili tri letale tipa «Mig».

Severnokorejci so danes popoldne obtožili zaveznike, da so njihova letala s strojnicami napadla konvoj severnokorejske delegacije na progi Pjongjang - Kesong, akoravno je ta nosil predpisane oznake. Obtožba je bila izrečena v teku pogajanj v Pan Mun Jomu, potem ko je eden izmed članov zavezniške delegacije odkrito izjavil, da zavezniki ne bodo nikdar pristali na sporazum o miru, ako v pogodbi ne bo vnešena klavzula o omejeni gradnji letališč med premirjem.

Na to zahtevo so Severnokorejci odgovorili z običajno nepopustljivostjo, tako da je bila seja prenešena na jutrišnji dan, ne da bi bil zabeležen kakršenkoli uspeh.

Poveljnik delegacije OZN v Pan Mun Jomu, admiral Turner Joy, je izjavil nocoj, da bodo zavezniška poveljstva nudila predstavnikom Mednarodnega Rdečega križa, ki se trenutno mudijo na Koreji, vsa potrebna sredstva pri izpolnjevanju njihovega človekoljubnega dela.

TRIUMF AVSTRIJE V SLALOMU V BADGASTEINU

Spiess najboljši

Norvežan Ericson zapravil zmago - Dober moštveni plasman Norvežanov Zeno Colò šele šesti

BADGASTEIN, 19. — Današnji slalom je bil veliki triumf Avstrije, ki je zavzela s Spiessom, Schneiderjem in Pravdo prva tri mesta. Colo je bil šesti. Oreiller šele devetnajsti. Norvežan Ericson je padel pri prvi preizkušnji pred zadnjimi vrati in si je tako verjetno zapravil zmago, saj je izgubil več kot dve sekundi. V drugi vožnji sta bila najhitrejša Ericson in Schneider s časom 43.5, vendar si je Spiess prvič priborilo toliko naskoka, da se ga ni moglo izriniti s prvega mesta. Proga je bila zelo težka. Med tri tisoč gledalci je bil tudi ameriški konzul v Avstriji.

Neslužbeni vrstni red: 1. Toni Spiess (Avstrija) (43.5, 44.2) 87.7; 2. Otmar Schneider (Avstrija) (44.9, 43.5) 88.4; 3. Christian Pravda (Avstrija) (44.4, 44.6) 89.0; 4. Stein Ericson (Norveška) (46.2, 43.5) 89.7; 5. Stig Sollander (Švedska) (45.1, 44.9) 90.0; 6. Zeno Colò (Italija) (45.1, 45.1) 90.2; 7. Berge Guttorm (Norveška) (45.4, 45.3) 90.7; 8. Per Rollum (Norveška) (46.7, 46.0) 92.7; 9. Mattis Firmin (Francija) (46.2, 47.3) 93.5; 10. Hans Senger (Avstrija) (47.2, 46.6) 93.8.

ODLOMKI IZ KNJIGE R. CARTIERA „TAJNOSTI DRUGE SVETOVNE VOJNE" 19.

VDOR NA NORVEŠKO

«Nismo vedeli», pripoveduje Goering, «ali so letalci še utegnili uničiti dokumente, ki so jih nosili s seboj. Nismo torej vedeli, ali Belgijci in seveda tudi Francozi, zdaj vedo za naš napad, toda previdnost je zanesljivejša možnostjo, da so hotevala da, računamo z najbolj naš načrt odkrili. Bili sta samo dve rešitvi: Napasti takoj, preden bi se sovražnik znašel glede časa, ali odložiti napad in spremeniti del načrta, ki je morda že v sovražnikovih rokah».

Hitler je omahoval v precepu drznosti in razuma.

Poslal je po šefa meteorološke službe in ga vprašal, če mu more jamčiti, da bo vreme teden dni lepo.

Mož, ki se je zavedal odgovornosti, je pogoltnil slino.

«Dragi firer», je naposled zajecljal, «v tem letnem času vam ne morem popolnoma jamčiti za to».

«Gospodje», je rekel nato Hitler, «čakali bomo do pomladi».

Zabeležimo še tole:

Letalci, ki so se spustili na belgijsko ozemlje, niso mogli uničiti dokumentov. Belgijci so jih zaplenili in jih poslali francoskemu generalštabu.

Le-ta je mislil, da so mu Nemci nastavili zanko.

Zdelo se mu je sumljivo, da bi Nemci kar tako iz letala metali svoje načrte. Drznost manevra je bila tako velika, da ga ni bilo mogoče imeti za resnega. Ofenziva sredi zime, v strupenem mrazu ko poka kamenje, se je zdela pač neverjetna.

Nemški namen je bil očiten: bil je poizkus, ki naj bi zapeljal Francoze tako daleč, da bi izgubili hladnokrvnost. Francozi naj bi šli v Belgijo in prvi poteptali nevtralnost tuje države!

Že stotič niso hoteli videti Hitlerjevega makiavelizma, takrat pa so si dokazovali, da ga ni.

Varnostni ukrepi so bili storjeni brez naglice in brez trdnega prepričanja. A ko je minil 17. januar v prav tako težki mori kakor prejšnjih petintrideset dni, so ljudje, ki so najbolj dvomili, po pravici lahko rekli: «Bidite, bila je past».

VDOR NA NORVEŠKO JE BIL «HITLERJEVA VOJNA»

Dvajsetega februarja 1940 je Hitler poklical iz Coblenza v Berlin generala von Falkenhorsta, poveljnika 21. armadnega korpusa.

«Nisem vedel», je izjavil Falkenhorst pred sodiščem v Nürnbergu, «čemu me kličete. V državno pisarno sem prispel 21. februarja ob enajstih dopoldne in Hitler me je sprejel. Navzoča sta bila Keitel in Jodl.

Leta 1918 sem se udeležil izkrcavanja na Finskem. Hitler me je na to spomnil in mi rekel: «Sedite in pripovedujte, kako je bilo takrat».

Čez nekaj trenutkov me je prekinil Odvedel me je k mizi, kjer so bili razprostrti zemljevidi. «Nameravam storiti nekaj podobnega. Zasedel bom Norveško, ker sem obveščen, da se nameravajo tam izkrcati Angleži, jaz bi jih rad prehitel».

Potem je hodil po sobi in mi pojasnjeval svoje misli. «Če bi Angleži zasedli Norveško», je rekel, «bi se jim s tem obkoljevalnim strateškim manevrom odprla vrata k Baltiku, mi pa tam nimamo vojske, ne obalnih utrdb. Ogroženi bi bili vsi naši uspehi, ki smo jih dosegli na Vzhodu in ki jih bomo dosegli na Zahodu, ker bi imel sovražnik s severa prosto pot v Berlin in bi lahko zlomil hrbtenico naših dveh bojišč. To je prvi razlog, zakaj hočem zasesti Norveško.

Drugi in tretji razlog», je nadaljeval Hitler, «pa je, da bi zasedba Norveške omogočila naši mornarici prosto pot v zaliv Wilhelmshafena in zaščitila naš uvoz železne rude iz Švedske».

Firerjevo navdušenje za norveško akcijo je bilo od trenutka do trenutka večje.

«To je važno za našo vojno... to je potrebno... to je odločilnega pomena...»

Nazadnje mi je rekel: «Določam vas za poveljnika te akcije».

Jodl pravi, da je Falkenhorst «z veseljem» privolil. Hitlerju ga je predlagal za to akcijo Keitel. Takrat mu je Hitler rekel: «Ne poznam ga, poklical ga bom k sebi in ga pretehtal».

General mu je ugajal.

Hitler ga je odslovil, češ naj pride popoldne spet k njemu, da ga bo seznanil s podrobnostmi. Ko je Falkenhorst stopil na ulico, se je spomnil, da ničesar ne ve o Norveški, kjer še ni nikoli bil. Vstopil je v knjigarno in kupil Baedekerja.

«Do petih popoldne sem študiral konfiguracijo obale, važnost mest in omrežje prometnih zvez».

Zanimiva paralela: nekako ob istem času je bil avtor te knjige tudi zadolžen v Drugem uradu francoskega Vrhovnega poveljstva, da bi proučil to severno deželo. Gradiva ni imel, kajti francoski generalštab ni nikoli predvideval operacije v Skandinaviji. Kakor Falkenhorst sem tudi jaz kupil Baedekerja, da bi našel v njem osnovne podatke, ki so mi bili potrebni.

Ob petih popoldne je Falkenhorst že sedel za mizo zemljevidov s Keitlom, Jodlom in Hitlerjem. Le-ta mu je rekel, da je OKW že izdelal načrt za operacijo. Ekspedicijski korpus bi bil sestavljen iz petih divizij, ki bi se izkrcale samo v pristaniščih. Važno je bilo zasesti obalo, ne pa okupirati deželo in naprtiti vojno norveškemu narodu.

«Hitler», pripoveduje Falkenhorst, «je neprestano živel v strahu, da ga ne bi prehiteli Angleži. Večkrat je poudarjal, da je to najstrožja tajnost, in ukazal je, naj se Falkenhorst z nekaj oficirji in pod posebno stražo preseli v Ministrstvo za vojsko. Dogovorjeno geslo za izkrcavanje na Norveškem je bilo «Weserübung» — naloga Weser».

V Jodlovem «Dnevniku» je o nalogi Weser nekaj podrobnosti. Priprave so se začele 5. februarja. Šestindvajsetega februarja je Hitler ukazal generalu Warlimontu, naj proučí dve možnosti: da bi se naloge Weser lotili šele po uresničenju «rumenega načrta», to se pravi po napadu na Francijo, in drugič, da bi nalogo Weser izpolnili že pred «rumenim načrtom».

Tretjega marca je Hitler odločil: najprej naloga Weser. Norveška je bila v koledarju vdorov na prvem mestu.

Armadnemu oficirju Falkenhorstu se je zdelo pravilno obvestili o svojem poslanstvu, svojega neposrednega predstojnika Brauchitscha. Maršal mu je jezno odgovoril, da ni njegova stvar; njegova naloga je samo pripraviti in opremiti pet divizij». Na stotine letalskih oficirjev so vprašali za svet», je rekel maršal, «mene pa še ni doletela čast, da bi me kdo vprašal, kaj mislim». Halder, načelnik glavnega generalštaba je odgovoril enako.

Jodl je zabeležil v «Dnevniku»: Feldmaršal vom Brauchitsch je ogorčen, ker ga še nihče ni vprašal, kaj misli». Naposled so Brauschitscha le poklicali 5. marca na splošno konferenco. Tu je ostro kritiziral vse dispozicije načrta, ki so mu jih predložili.

Dvajsetega marca je Falkenhorst sporočil Hitlerju, da je končal priprave.

Hitler je počakal še nekaj dni. «Iskal je povod», pravi Jodl. «Končno je določil deveti april za datum izkrcavanja».

Bila je nevarna, izvegana in težavna operacija.

Angleška mornarica je bila gospodar na morju. Velika drznost je bila pošiljati ladje v oddaljena pristanišča norveške obale Bergen, Trondhjem, zlasti pa v Narvik. Morna je bila zmedena. Räder zahteval, naj se eksp cija preloži na pozneje, «Ko končan pohod na Zahod. «Mornariški oficirji so preudarni», piše Jodl v svojem «Dnevniku», «in morali smo jih spodbujati».

Misel na konvoje so zavrn To je bilo kakor upirati gromu. Sklenili so prepel vojsko kolikor bo le mog na vojnih ladjah, ki bodo v ka zase neopazno pluje proti severu. Vdor na Norveško bil kakor tihotapska odpra

Posebno daleč je bil Narv Zanj so določili deset dob rušilcev, nizkih, hitrih ladij, naj bi bile do kraja natovo ne z gradivom in mošt Toda treba je bilo pluti vzd norveške obale, pred smrčo psa čuvaja, angleške mor rice!

Za hladnokrvnega opazo ca je bilo upanje, da bo vražnik prevaran, kakor proti deset. Zato je bilo narjem tesno pri srcu.

(Nadaljevanje sledi)

Glavni urednik BRANKO BABIČ — Odg. urednik STANISLAV RENKO — UREDNIŠTVO ULICA MONTECCHI št. 6, III nad. — Telefon štev. 93-802 in 94-638 — Poštni predal 502 — UPRAVA ULICA SV FRANCISKA št. 20 — Telefonska št. 73-38 — OGLASI: od 8.30 12 in od 15 18 — Tel 73-38 — Cene oglasov: Za vsak mm višine v širini